

806.443-
806.446

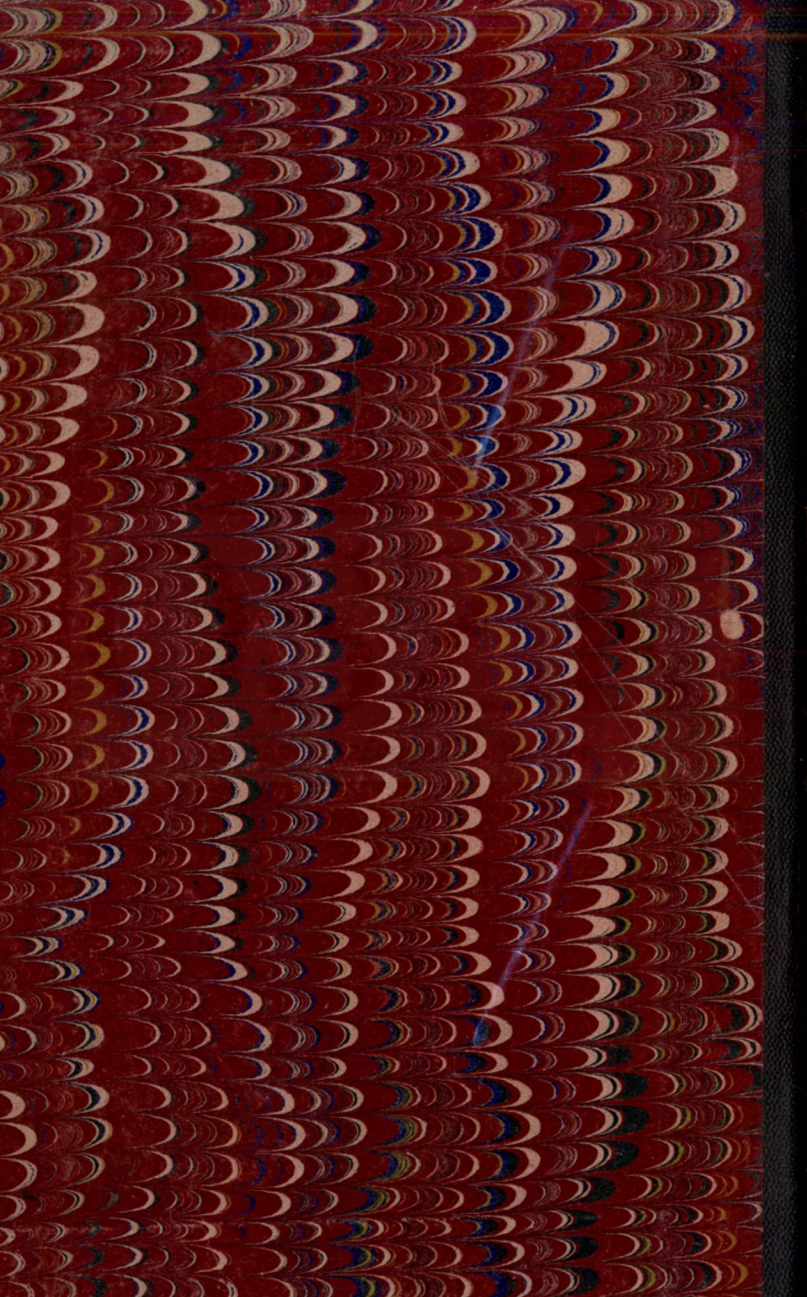
CSOMORY.

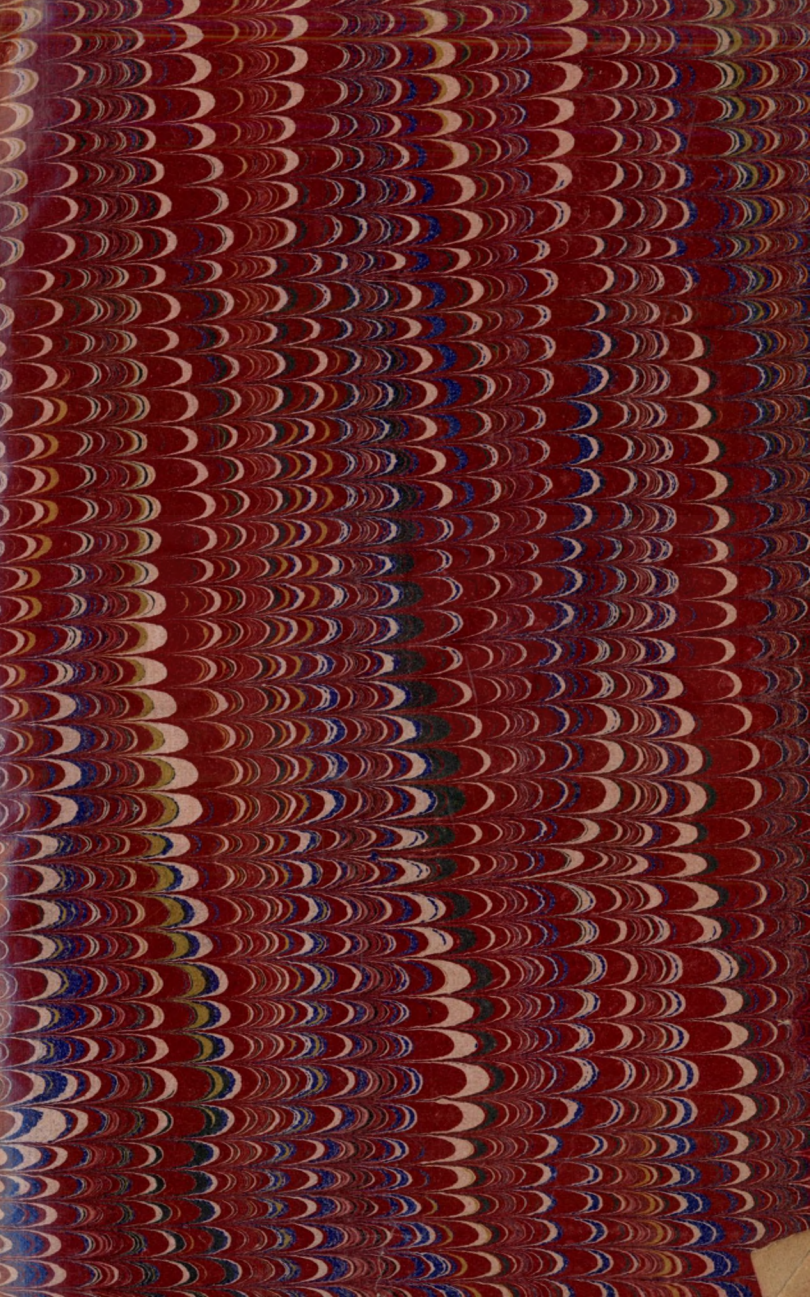
A puszták
réme

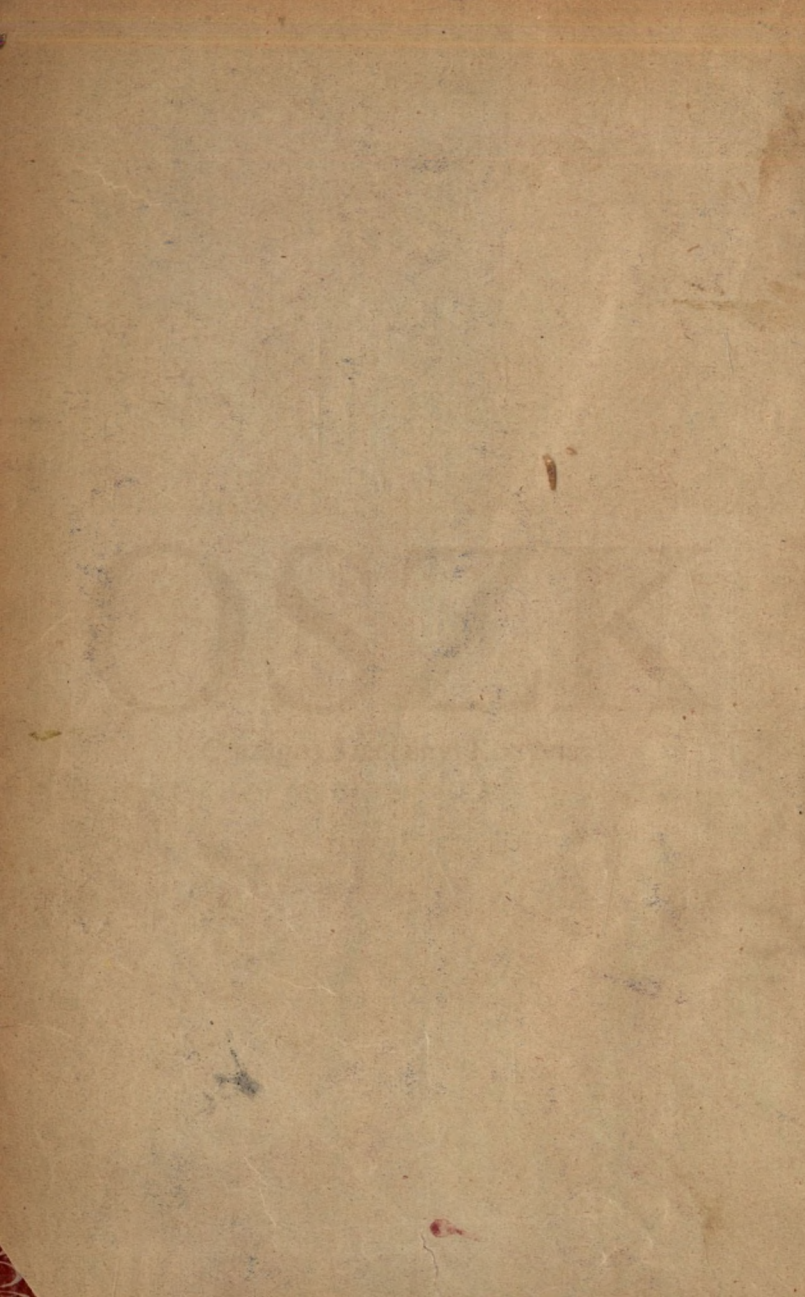
T. J.

T. J.

1906

33.291/3

A
SZEGEDI CSILLAGVÁR
TITKAI.

REGÉNY AZ ALFÖLDI BETYÁRÉLETBŐL.

(A puszták réme harmadik része.)

IRTA
CSOMORI BÉLA.

BUDAPEST,
AZ «ÉRDEKES KÖNYVTÁR» KIADÁSA
1905.

806445

Országos Széchényi Könyvtár

Leltári szám:

B 5495

1960.

I. Királyi kegyelem Rózsa Sándornak.

Hosszu, zord, kemény tél után ismét tavasz lett. Nemcsak a természetben, hanem az elnyomott magyar nemzet életében is, amelyre végre valahára kezdett kedvezőbb idő derülni. A bécsi hatalmasok és a sötétség mindenkor engedelmes eszközei végre kezdtek belátni, hogy a magyar nemzet jogait nem lehet mindörökre törvény és jog ellen egyszerűen elkobozni, hogy ezt a nemzetet nem lehet mindörökre elnyomni, hanem igenis, hogy ezzel a nemzettel számítani kell, hogy a nemzet elpusztíthatatlan életerejére égető szüksége van a sok különféle országokból mesterséges uton összetákolts Ausztriának, ha körülötte levő nagy és hatalmas ellenségei ellen sikeresen védekezni akar, ha fennállását biztosítani óhajtja.

És a mint ezt az igazságot egyszer Ausztriában megérteni kezdték, amint ez az igazság mindinkább tért foglalt és alulról felfelé mindig magasabb és magasabb körökbe hatolt, rögtön változott is Magyarország sorsa és a tegnap még elnyomott és ádáz gyűlölettel kormányzott országnak megadták az őt, mint birodalmat védelmező országnak megillető helyet. Az osztrák császár végre belátta azt a nagy igazságot,

hogy hóhérokkal lehet országokat elpusztítani, de nem lehet kormányozni és amint ezt az igazságot belátta, kereste és meg is találta az utat a magyar nemzettel való kibékülésre.

Meglett a kiegyezés. A nemzet és királya között helyreállott a béke, és jeléül ennek felnyitak a kufsteini, a josefstadti és olmützi várak borzasztó kazematta-börtönei és szabadon bocsátották mindazokat, kik évek hoszu során át bünhődtek azért, hogy nemzetük szent jogainak védelmére fegyvert ragadtak az azokat veszélyeztető zsoldosok ellen. És kivánszorogtak börtöneikből a magyar szabadságharcz hősei és visszaadtak a sokat szenvedettek hazájuknak, családjuknak.

A kiegyezést követte a most már alkotmányos király ünnepélyes megkoronáztatása. Az ország fővárosai: Buda és Pest mesés pompával vették körül koronás királyukat. És az általános öröm, a pompás ünnepélyek idejében a király nemes, jó szive megemlékezett azokról a szerencsétlenekről, kiket nem a politika, hanem közönséges büntettek vittek a börtön sötétségébe. A király koronáztatása alkalmából kegyelmet adott száz meg száz börtönviselt embernek, hadd örüljenek azok is, amikor király és nemzet örül.

1867 szeptember 16-ika volt. A tiroli örök hóval fedett hegycsucsokat sötét köd takarta. Az országban már napok óta csak úgy zugott az eső és az Eizach és az Inn folyók kilépve medrükéből, pusztították az amugy is szegény országot.

Kufstein városában megszólalt a vészharang. Vésztjósuló kongása messze földre hirdette, hogy az Inn folyó szédítő sebességgel áradó hullámai veszélyeztetik a folyón át vezető erős vasuti hidat. A déli vaspálya

vonala vezet itt Tirolból Bajorországba és a nagy cement-iparáról és a várában levő rettenetes fogházáról híres Kufstein itt Ausztria és Bajorország között a határ. Az osztrák katonaság nagy erőfeszítéssel igyekezett a hid megmentésén. Utászok és gyalogosok egyaránt dolgoztak egy utásztiszt vezetése alatt. A hidhoz vezető gátakat minden áron meg kellett tartani, ámbár a víz éppen ezeket a védő gátakat már több helyen alámosta és megingatta. Ezeken a helyeken küzdött a katonaság a legnagyobb erőmegfeszítéssel a romboló hullámok ellen. De a romboló elem erősebbnek bizonyult az emberi erőnél. A szakadatlanul hulló eső folyton növesztette az áradást és a hegyek felől fuvó langyos déli szél egyesült az esővel a veszély gyarapítására. A déli szél a hegyeken levő óriási hőtömegeket rohamos gyorsasággal megolvasztotta s most már nemcsak a folytonos esőzés, hanem a hegyekből lezuhanó patakok is nagyobbították az Inn vizét.

A katonaság a két napon és két éjszakán keresztül való folytonos munkában kimerült. Éhesek, fáradtak, álmosak voltak, most mikor a legnagyobb veszély fenyegette a hidat. Az Innsbruckból várt katonaság elmaradt, mert a vaspályán az árvíz miatt kénytelenek voltak az összes forgalmat beszüntetni. A polgárság a legnagyobb nembánomsággal nézte a küzdelmet, a viláért sem siettek volna a hid megmentésére. Mi közünk van hozzá, — mondták, — hiszen a hid a vasuti társulaté, van annak elég pénze, majd épített az más hidat!

Még napszámosokat sem lehetett drága pénzen kapni, mert a tiroli napszámos őszzsel, ha otthon nem akad munkája, tömegesen átmegy Bajorországba a komlóaratáshoz, melyhez soha se kapnak elég munkás kezét.

E végzetes pillanatban a katonákat vezénylő utásztiszt stafétát küldött Kufstein város polgármesteréhez, azzal az üzenettel, hogy ha nem küld rögtön negyven embert segítségül, akkor a hid egy óránál tovább nem tartható.

Krandorfer polgármester jól tudta, hogy a városban nem talál még drága pénzért se munkaerőt, kapta magát tehát és fölsietett a várba, melynek Brazovics Milán ezredes volt a parancsnoka, és az ezredesnél könyörgött, hogy bocsásson neki a hid megmentésére ötven rabot rendelkezésére.

— Hohó! — kiáltott az ezredes, egy öreg határőrvidéki katona. Hohó! Kedves polgármester uram! Hová gondol? Honnan vegyek én ötven rabot? Alig hetven vagy nyolczvan sánczmunkára ítélt rabom van s azok az Uristennek sem végeznek más munkát. Nem is áll szabadságomban őket más munkára kényszeríteni. Hjah, mikor még itt voltak azok a rebellis Kossuthkutyák, a magyar rabok, akkor könnyű volt! Azokkal tehettem, amit csak akartam és mennél jobban megdolgoztattam őket, annál szivesebben vették azt Bécsben. De ezekkel, akik még itt maradtak, nem tehetek semmit. Ezek nagy urak, a törvény védelmezi őket. Ezek közül kismiska az, akinek csak tizenkét esztendeje van, a legnagyobb része életfogytáig marad itt; mit törődnek azok az árvizzel? Esznek, isznak és dolgoznak a sánczokban. Naponként hat órán át, amint előírva van. Többet egy perczig sem és más munkát sem. Sajnálom, de nem segíthetek.

— De kedves ezredes uram, hiszen szívesen fizetünk, teljes napszámot adunk nekik.

— Mit csináljanak azok a pénzzel, hiszen nem kapnak érte semmit!

— De hiszen a kantinból vehetnek.

— Füttyülnek azok a kantinra, nevetett az ezredes. Különben megkísérelhetjük, nézze csak polgármester ur, ott a cziszterna mellett azt a bundába burkolt alakot, az most a legrégibb rabom, már tizennyolcz éve, hogy itt van, és itt marad, mig meg nem hal. Nagy tekintély ez a többiek közt, daczára annak, hogy ő is bizonyos módon olyan rebellis Kossuthund volt tisztességes rabló foglalkozása mellett.

— Ah, szólt a polgármester, hát ez az a híres magyar rablóvezér?

— Ez az, ez Rózsa Sándor, a híres betyár. Kemény ember. Tizennyolcz esztendeje, hogy itt van és alig hogy megviselte a kazematták gyilkos levegője. Különben, ha tetszik, idehivom, beszéljen vele.

Az ezredes kinyitotta az ablakot, egy kissé kihajolt és torkaszakadtából kiáltott:

— Rózsa Sándor, jöjjön fel!

A bundás ember nem felelt, de lánczainak csörrenése tudatta a szobában levőkkel, hogy a szoba felé tart. Egyszerre csak felnyílt az ajtó és Rózsa Sándor alakja megjelent a küszöbön.

— Parancsára, szólt Rózsa Sándor, aki tört német-séggel tudott beszélni.

— Lépj közelebb, szólt az ezredes, a polgármester ur akar veled beszélni.

Rózsa Sándor belépett a szobába, melynek közepén megállt és a polgármester felé fordult. Dehogy is volt igaza az ezredesnek, mikor azt mondta, hogy ezt a kemény embert alighogy megviselte a tizennyolcz évi rabság alatt a kazematták gyilkos levegője. Nagyon is megviselte. A hajdani délczeg legényből nem maradt

más, mint testének nagysága. Még mindig szép szál ember volt, daczára annak, hogy haja, bajusza és szakálla nagyon is megszürkült. Azelőtt piros barna egészséges arczsine, a hoszszu fogságban sárgás lett és ha a kezén és lábán lánczokat hordozó ember járkált, akkor volt csak látható, mennyire meggörbült a háta a 18 év terhe alatt.

Rózsa Sándor megállt a polgármester előtt és jobb kezével sűrű, fehéredő bajuszát felfelé pederve, várta a polgármester megszólítását.

— Tudsz németül? — kérdezte a polgármester.

— Valami keveset — felelt Rózsa Sándor. Itt tanultam a fogságban.

— No jó, szólt a polgármester, volt reá idő elég, most figyelj ide, akarsz pénzt keresni?

— Minek nekem a pénz, felelt vállát vonva Rózsa Sándor, kapok én itt mindent, ami dukál, még a mogyorófa-pálczából is. Különben mit akar a nagyságos ur tőlem?

— Árviz van lent, pusztítja az országot, szólt a polgármester.

— Tudom, felelt Rózsa Sándor.

— Kufstein veszélyeztetve van...

— No, ide ugyan be nem jön viz, mi biztosságban vagyunk, szólt közömbös hangon a rab.

— A viz a vasuti hidat is veszélylyel fenyegeti, szólt a polgármester.

— Én nem szoktam a vasuton utazni.

— De segíthetne a hidat megmenteni.

— Én, már mint én? — nevetett Rózsa Sándor, mi közöm nekem a vasuti hidhoz?

— A munkáját jól megfizetjük.

— Megkapom érte a szabadságomat, felment engemet a munkámért, a nekem minden három hónapban dukáló ötven botütéstől? — kérdezte metsző gunynyal a rab.

— Azt nem, de adok...

— Mit adhat Ön nekem, nagyságos uram, ha a szabadságomat nem adhatja vissza?

— Kap naponta egy forint ötven krajczárt, szolt a polgármester.

Rózsa Sándor felkaczagott és vállát vonva mondta:

— A pénznek itt nincs értéke.

— De gondolja meg csak, rimánkodott a polgármester, ha a hid bedől, mennyi ember elpusztul aztán az árvíz által.

— És ezt én gondoljam meg? Gondolja meg ezt a polgármester ur és segítsen, amint tud. Hiszen azért polgármester.

— Ne szemtelenkedj ficzkó, kiáltott dühösen a polgármester, vagy rendre taníttatlak.

— Hohó, kiáltott most Rózsa Sándor, lám, lám, most már ficzkó vagyok, akit megtanított. Most már a polgármester ur szint vall és úgy beszél, amint az ilyenfajta emberrel, mint én vagyok, rendesen beszélni szokott. No jó! De most tudja meg a nagyságos ur, hogy én bármilyen összegért sem akarok a hid mentésén dolgozni és ami aztán a taníttatást illeti, erre a polgármester urnak semmi joga nincs. Itt az ezredes ur, ez parancsolhat velem, mert ez a komendánsom, mástól parancsot nem fogadok el, és a ki hozzám oly módon jön, mint az imént a polgármester ur, annak neki megyek és kidobom, még ha tiszser polgármester is!

És e szavakkal Rózsa Sándor fenyegetőleg emelte fel vasravert kezét.

— Ez szemtelenség! — kiáltott a polgármester.

— Ezért rögtön 25 botot fogsz kapni, kutya magyar! kiáltott az ezredes és az asztal felé ment, hogy a csengetyüt meghuzza.

E pillanatban kopogtak az ajtón.

— Tessék, szólt az ezredes.

Az ezredes altisztje volt az, aki most belépett. A káplár sürgönyt tartott a kezében és miután szabály szerint tisztelgett, harsány hangon mondta:

— Jelentem alázatosan, ezredes ur, éppen hozták ezt a sürgönyt. — Az ezredes átvette a sürgönyt, felbontotta és mielőtt még elolvasta volna, oda szólt:

— Ordonnáncz, vigye magával ezt a rabot és méressen rögtön huszonötöt rá!

Rózsa Sándor egy szót sem szólt, hanem éppúgy mint a káplár, katonásan tisztelgett és a káplárral együtt elhagyta a szobát.

Az ezredes orrára tette a pápaszemét, benézett a sürgönybe és felkiáltott:

— Ezer millió ágyu és kartács!

— Mi az, ezredes ur — kérdezte a polgármester.

De az ezredes nem felelt. Odasietett az ajtóhoz, felnyitotta és torkaszakadtából kikiáltott:

— Ordonnáncz! Ordonnáncz! Hozza vissza a rabot!

A következő perczben ismét belépett a káplár Rózsa Sándorral.

Az ezredes odaállt Rózsa Sándor elé és ünnepélyes hangon mondta:

— Rózsa Sándor! Legkegyelmesebb urunk, a

császár, megkegyelmezett neked, mától fogva szabad vagy, haza mehetsz hazádba, Magyarországba!

Az erős, nagy ember elsápadt és egész testében reszketni kezdett. Nem akarta elhinni az örömhirt és reszkető hangon kérdezte:

— Ezredes ur, ezredes ur, igaz ez?

— Igaz hát, szólt komoly hangon az ezredes, itt a hivatalos sürgöny.

— És az ezredes felolvasta a sürgönyt, mely így hangzott:

«Várparancsnok, Kufstein! Ő felsége a császár mint Magyarország apostoli királya magyar felelős minisztériumának előterjesztésére az élethossziglani fegyházra ítélt Rózsa Sándornak megkegyelmezve, annak azonnali szabadlábra helyezését és az állam költségén való Pestre szállítását legkegyelmesebben elrendelni kegyeskedett. Grünne gróf, főhadsegéd».

Rózsa Sándor kábultan, reszketve hallotta az örömhirt. Megszabadul! Elhagyja a kufsteini pokolt! Ismét hazájába mehet. Az erős ember zokogni kezdett, mint egy gyermek, míg aztán az ezredes rideg hangja ismét lecsillapította örömét.

— Rózsa Sándor, szabad vagy, majd leveszik a lánczaidat és mehetsz egyelőre a városba, míg haza utazhatol. Ha a vasat levették, szedd össze a czokmókodat és jelentkezzél nálam!

De a káplár nem mozdult. Ott állt, mint a fal, szalutált és harsány hangon mondta:

-- Ezredes ur, kérem..

— Nos, mit akar?

— Azt a huszonöt botot...

— Ah, igazad van, fiam — szólta az ezredes! Azt a huszonötöt a sürgöny vétele előtt diktáltam, az megmarad. Hogy könnyebb legyen neki a bucsuzás!

A káplár a rabbal távozott. Az ezredes pedig dühösen a polgármester felé fordult és felkiáltott:

— No tessék, polgármester uram, ilyen bolond világot élünk mi manap. Felülkerekedett ismét az a kutya rebellis magyar! A magyar miniszterium diktál és a császár ő felsége engedelmeskedik!

E pillanatban az udvarról felhallatszottak a pácza-ütések, melyekkel a szokott taktusban lent az udvarban Rózsa Sándort bucsuzóul traktálták. Az ezredes felnyitotta az ablakot és a polgármesterrel együtt kihajolva nézték az undorító jelenetet, gyönyörködtek a kinzott ember jajgatásán. Mikor elhangzott az utolsó ütés, az ezredes becsapta dühösen az ablakot és nevetve mondta:

— Ugy, most már mehetsz, gazember!

E pillanatban három mozsárlövés dördült el a várost körülvevő gáton. A polgármester felugrott és ijedten felkiáltott:

— Jézus Mária! A vasuti hid!

És kirohant a szobából. — A vasuti hid tényleg óriási robajjal bedőlt, miután az árviz elvitte magával az azt védő alámosott gátat. A viz most csak úgy ömlött Kufstein város felé, hol csakhamar három láb magasságra emelkedett az utczákon.

Rózsa Sándor pedig, miután lekötötték a deresről, bekisérték a fegyház kovácsműhelyébe, ahol megszabadították lánczaitól. Aztán bekisérték börtönébe, ahol összeszedte holmiját és néhány szóval elbucsuzott társaitól. Öt perczczel később ott állt az ezredes előtt.

— Ezredes ur, itt vagyok, szolt Rózsa Sándor, méltóztatott parancsolni?

— Te kutya! Nem tudod a reglamát? — ordított az ezredes.

— Miféle reglamát?

— Megköszönted már a büntetést?

— Eszem ágában sincs — felelt Rózsa Sándor, ezredes ur elfelejti, hogy már nem vagyok a rabja.

— De a teremtésit, te rebellis kutya! . . . .

— Ezredes ur, ne tessék káromkodni, én szabad vagyok és a most kapott 25 ütésért is fel fogom jelenteni ezredes urat.

— Hallgass!

— Nem én! Ahhoz a 25 bothoz már nem volt joga, mert már itt volt a császári kegyelem.

— Rögtön még huszonötöt adok, kiáltott az ezredes.

— Ha van az ezredes urnak bátorsága, tessék, felelt Rózsa Sándor.

Az ezredes nem felelt, hanem dühösen járkált fel és alá. Aztán megállt, felnyitotta a nagy rabkönyvet, amelyben kikereste a Rózsa Sándorra vonatkozó adatokat és az elbocsájtó levelet megírva, azt mondta:

— Rózsa Sándor, a rabkönyv szerint neked munkád után nyolczvanhét forint hatvan krajczár jár. Ezenkívül utiköltség fejében harminczöt forintot kapsz. Ez összesen százhuszonkét forint hatvan krajczár. Itt a pénzed, olvasd meg! Helyes?

— Helyes, ezredes ur.

— És itt az elbocsájtó levél. És most mehetsz Isten hírével.

Rózsa Sándor a pénzt és az elbocsájtó levelet gondosan nagy kék kendőjébe kötötte és ezt lájblija

zsebébe dugta. Aztán felvette bundáját, melyet a tizennyolcz évi fogság alatt a rab-ruhatárban bizony elég jól megviseltek a molyok és pörge kalapját a fejére téve, mondta:

— Isten áldja meg, ezredes ur.

Ezzel megfordult és kiment a szobából. Egyenesen a nagykapu felé ment, ahová az ezredes már előzetesen odaküldte az ordonnánctot. A kapu előtte felnyilt, ő kilépett. Szabad volt.

A zugó esőben lefelé haladt a hegyről a város felé. Mit törődött az esővel? Hiszen most szabad volt. Gondolataiba merülve haladt előre a jól ösmert uton, mig egyszerre csak a lábain valami nedvességet érzett. Lenézett és látta, hogy vízben állt, a víz a csizmákon áthatolt a lábaihoz. És most látta, hogy előtte az egész vidéket ellepte a víz. Maga előtt látta Kufstein városát, de hogy jusson oda, mikor a víz mindinkább nagyobb lesz?

Rózsa Sándor körülnézett, de sehol sem látott utat, melyen a városba lehetett volna jutni. Erre aztán gondolt egyet, visszafelé fordult és lassan felfelé ment a várnak, gondolván, hogy ahol őt tizennyolcz éven tartották, majd csak megtartják még egy-két napig, mig az árviz elmulik.

Mikor a kapuhoz ért, éppen kijött az ezredes az adjutánsával. Az ezredes naponként körüljárta a vár falait és megnézte a rabokat munkájuknál. Rózsa Sándor az ezredes elé állt és kalapját megemelve szólt:

— Ezredes ur, kérem alázatosan...

— Mit akar?

— Az árviz miatt nem tudok a városba jutni.

— Mi közöm hozzá?

— Méltóztassék megengedni, hogy itt maradjak, míg az árviz leapadt.

— Talán megbolondultál? Nincs vendégfogadóm!

— De kérem . . .

— Pénzét és elbocsájtó levelét megkapta, most takarodjék!

És az ezredes tovább haladt. Rózsa Sándor pedig a bunkósbotjára támaszkodva az ezredes után nézett és fejszóvalva mormogott:

— Lám, lám! Megkegyelmeztek és most már még a fegyházba sem eresztenek be!

És aztán ismét lassan haladt a város felé. A vízhez érkezve éppen azon gondolkozott, hogy ne menjen-e a vizen keresztül a városba, mikor egy csónakot látott a víz közepén. Kiáltott az evezőknek és azok feléje eveztek.

— Hová akar menni? kérdezte az egyik evező.

— A városba.

— Ez öt forintba kerül!

— Nem bánom, szólt Rózsa Sándor és beugrott a csónakba.

Igy jutott aztán a városba. Egy korcsma előtt megálltak. Két rézsutosan felállított erős deszkán kellett az első emeletre felmászni, mert a földszinti helyiségek víz alatt álltak. Mikor ily módon bejutott az ideiglenes vendégszobába, szemközt állt a polgármesterrel, aki a korcsma tulajdonosa volt.

— Mit akar itt? — kiáltott rá a polgármester.

— Kiszabadultam a börtönből. Megkegyelmezett a császár. Éjjeli szállást kérek!

— Én megkegyelmezett fegyencznek nem adok szállást. Takarodjék innen!

— Én megfizetem a szállást, de egy lépést se megyek innen, felelt Rózsa Sándor és leült egy padhoz.

A korcsmáros nem felelt. Kötelessége volt pénzért szállást adni. Oda állított a megkegyelmezett elé egy korsó sört és egy tál burgonyát és mogorva hangon mondta :

— Pénzt kendtől nem fogadok el. Itt hálhat a padon. Más szállásom nincs.

Ott is töltötte Rózsa Sándor a bundájába burkolózva a kemény padon szabadságának első éjjelét.

II. Teleky Blanka grófnő, Rózsa Sándor védőangyala.

Pest-Buda hetek óta örömmámorban uszott. A kiegyezés a király és a nemzet között megtörtént. I. Ferencz József 1867. február havában kinevezte a felelős magyar miniszteriumot, melynek miniszterelnöke Andrássy Gyula gróf lett. Még a miniszterium kinevezése előtt a király általános kegyelmet adott minden 1849 óta elkövetett politikai bűnért. A király megkegyelmezett a szabadságharcz hőseinek és államférfiainak és megengedte, hogy visszajöhessenek mindnyájan. Még Kossuth Lajos is, de ez nem fogadta el a megkegyelmezést, nem ismerte el a király és a nemzet között történt kiegyezést, mert ő ezt a kiegyezést a magyar nemzetre nézve károsnak tartotta és kint maradt Turinban, az önkénytes száműzetésben, távol az általa oly forrón szeretett hazától. Ellenben visszajöttek csekély számu kivétellel a külföldön élt emigránsok, visszajött Pulszky Ferencz és Perczel Mór, Irányi Dániel és Vetter gróf, Helffy Ignác és Házmán Ferencz és kiszabadultak börtöneikből mind-

azok, akiket a szabadságharcz után az önkényuralom hóhérjai börtönbe küldtek.

1867 június 8-án Ferencz József királyunkat a budavári Mátyás templomban megkoronázták Szent István koronájával és most már az osztrák császárból alkotmányos magyar király lett.

És a koronázás után a király megkegyelmezett számtalan közönséges büntettekért elítélt rabnak is, elengedvén nekik a még hátralévő büntetési idejüket.

Egy nap aztán a hivatalos lap hirül hozta, hogy a király ő felsége magyar igazságügyminiszterének előterjesztésére kegyelmet adott Rózsa Sándornak, a Kufsteinban fogva tartott hajdani betyárnak, a későbbi csikós huszárvezérnek is.

A hir Pest-Budán nagy feltűnést keltett. Hiszen a pesti nép oly keveset tudott a szabadságharcz hőseitől, és talán sohasem hallott arról, hogy mit művelt Rózsa Sándor a csikós huszárok élén. Ellenben igen jól tudták Pesten, hogy a hadi törvényszék Rózsa Sándort több rendbeli közönséges rablásért és gyilkossági kísérletért életfogytiglani súlyos börtönre ítélte és bámultak azon, hogy miért kegyelmez meg a király egy ilyen veszedelmes embernek? Mert azt, hogy Rózsa Sándor rettegett betyár és rabló volt, hogy gyilkossági kísérletet követett el Kercsey Andor szegedi rendőrkapitány ellen, arra még igen sokan emlékeztek, mert az önkényuralom kormánya akkoriban minden ítéletet falragasz által hozott köztudomásra.

Tehát Rózsa Sándornak megkegyelmezett a király. Nagyon sokat beszéltek erről mindenütt Pesten és kíváncsian kutatgatták, vajjon kinek köszönhette a hirhedt alföldi betyár megkegyelmezését. És végre

megtudták és mikor megtudták, senki sem merészelte többé e megkegyelmezést rosszakaratulag bírálni, sőt ellenkezőleg, most már mindenki örült Rózsa Sándor megkegyelmezésének.

A jó pestiek megtudták ugyanis, hogy Rózsa Sándor megkegyelmezését egy nőnek köszönhette, egy urnőnek, ki éveken keresztül szenvedett a kufsteini kazemattákban, mert a magyar szabadságharcnak lelkes hive volt. A pestiek megtudták, hogy ama köz-tiszteletben álló urnő, a ki Rózsa Sándor megkegyelmezését kieszközölte, nem volt más, mint Teleky Blanka grófnő, a szabadságharcz egyik legnemesebb részese.

És hogy a már Kufsteinből régóta kiszabadult grófnő oly melegen érdeklődött az alföldi betyár sorsa iránt, annak is megvolt a maga oka. Teleky Blanka grófnő, akit barátnője Leövey Klára önként követett a kufsteini fogságba, Kufsteinban megismerkedett Rózsa Sándorral, aki mikor először hallotta, hogy a kazemattákban két magyar urnőt is tartanak fogságban, mindent elkövetett, hogy velük érintkezhessék, nekik kis szolgálatokat tehessen.

Bár a várparancsnok és fogházigazgató, Brázovics Milán ezredes szigoruan ügyelt arra, hogy a közönséges rabok ne érintkezhessenek a politikai rabokkal, a rebellisekkel, amint ő mondta, egy csepett sem törődött azzal, ha a rabok a két fogvatartott nő ablaka előtt megállottak és illemsértő dalokat énekeltek és azokat minden módon bosszantották.

Hogy ezt az ezredes megengedte, mig másrészt nem türte, hogy a közönséges rabok a politikai rabokkal érintkezzenek, annak is megvolt a maga oka. Még pedig a következő: Mikor a politikai rabok mind-

inkább nagyobb számban érkeztek Kufsteinba, Brázovics Milán ezredes, ki mint határőrvidéki horvát, természetesen gyűlölője volt minden magyarnak és a ki aztán azonkívül, mint minden császári tiszt szive mélyéből gyűlölte a magyar rebelliseket, Brázovics Milán ezredes tehát már gyűlöletből sem akart különbséget tenni politikai rab és közönséges rab között és ezeket mind együtt hagyta. Csak természetes dolog volt, hogy a politikai rabok elkülönítették magukat a közönséges raboktól, és ezekkel még érintkezni sem akartak. Ennek aztán ismét az volt a következménye, hogy a közönséges rabok meggyűlöltek a politikai rabokat és ezeket főképp az első időkben minden módon sértegetni és bosszantani igyekeztek. Ez addig tartott, míg a közönséges rabok tulnyomó számban voltak, de aztán megszűnt, mikor a politikai rabok száma lényegesen nagyobb lett a közönséges rabok számánál és most már a «lázádok» ökleikkel toroltak meg minden rajtuk esett sérelmet. Így aztán meglett a béke köztük, de megmaradt a közönséges raboknál a gyűlölet a kevély és büszke lázádok iránt. Együtt mentek most a sánczokba dolgozni, együtt laktak a kazematták börtöneiben, de nem érintkeztek egymással.

Ez tartott 1852-ig. Ez évben Hauslab tábornok, Ferencz József császárnak volt katonai nevelője és az osztrák-olasz hadseregnek akkori vezérkari főnöke, meglátogatta egyik katonai szemle utja alkalmával Kufstein várát is és miután az összes erődítéseket, épületeket és készleteket alaposan megszemlélte, börtönből-börtönbe járt, kísérve Brázovics ezredestől és egyenként kérdezte a rabokat, nincs-e valami panaszuk. A rabok jól ösmerték már az efféle szokásos kérdések valódi értékét

és óvakodtak panaszokkal előállni. Jól tudták, hogy ott áll a tábornok mellett a szigorú ezredes és tudták, hogy a tábornok, aki ma tovább utazik, amint elhagyta Kufsteint, elfelejti a raboktól hallott panaszokat, míg az ezredes-várparancsnok itt marad és keservesen érezteti azokkal a haragját és a bosszuját, a kik elég vakmerők voltak, hogy panaszkodtak a szemlélő tábornoknak.

Tehát Hauslaub altábornagy Kufsteinban volt, sorba járta be a börtönöket és minden rabtól kérdezte: Hogy hívják? Miért, mióta van itt, meddig marad és hogy van-e valami jogos panasza? Senki sem állt elő panaszszal. Végre a tábornok belépett egy nagy közös börtönbe, melyben 15 közönséges és 23 politikai rab volt elzárva. A tábornok sorban intézte a rabokhoz a szokott kérdéseit, a szokott eredménnyel, azaz senki sem mert panaszkodni. Végre Hauslaub tábornok egy óriási termetű rabhoz ért, kinek kezén és lábán nehéz vas volt.

— Hogy hívják? — kérdezte Hauslaub.

— Semsei Semsey Sámuel, felelte a rab.

— Miért van itt?

— Mert hazám szabadságáért küzdöttem...

— Azaz császárra ellen fellázd! — kiáltott szigorú hangon a tábornok.

— Én magyar vagyok, nekem királyom van és...

— Elég! Mióta van itt?

— 1850 február 10-e óta.

— És mennyire itélték?

— Tizenkét évi sánczmunkával összekötött várfogságra.

— Van-e valami jogos panasza?

— Igenis van, altábornagy uram!

A rabok csodálkozva néztek össze, Brázovics ezredes dühösen harapdálta ajkait, míg Hauslab tábornok, nagy szürke szemeit a bátor rabra szegezve, jóakarólag mondta:

— Hadd halljam! Adja elő panaszát!

A tágas teremben egy pillanatra síri csend uralkodott, mikor Semsey Semsey Sámuel egy lépéssel előlépve, mély, öblös hangjával így kezdte:

— Tábornok uram, mi itt vagyunk Kufsteinban száznegyvenketten, mind a hadi törvényszék által lázadás miatt elítélt politikai rabok. A haditörvényszék lázadásnak mondta, amit mi hazánk szabadságának védelmében elkövettünk. Az idők változhatnak és ki tudja, tábornok ur, vajjon egy közeli jobb idő nem fogja-e a hadi törvényszékek jogtalan és igazságtalan ítéletét helyreigazítani?!

— Ez sohasem fog megtörténni, kiáltott a tábornok. Önök lázadók!

-- Ezt ellenségeink mondják, de nem akarok erről vitatkozni. Mi saját legjobb meggyőződésünk szerint cselekedtünk. Elítéltek bennünket, elítéltek politikai büntettekért és nem én mondom, hanem a történelem tanitja, mennyire változtak gyakran a politikai nézetek. Akit tegnap mint lázadót elítéltek, holnap mint szabadsághőst ünnepelték. Nem hiszem, hogy mi elérjük azt az időt, amelyben rólunk is másképpen fognak itélni, de mégis azt hiszem és az a panaszom, hogy az nincs rendjén, hogy bennünket, politikai foglyokat, közönséges büntettekért elítélt rabokkal zárnak össze. Ez tábornok ur, még tulmegy a haditörvényszék szigorán is és ezért jogorvoslást kérek társaim nevében is.

— Panaszát jogosultnak tekintem, Semsey és azt a császár ő felsége elé fogom terjeszteni.

— Köszönöm tábornok ur, szólt Semsey és visszalépett rabtársai közé.

Hauslab altábornagy pedig Brázovics ezredeshez fordult és parancsoló hangon mondta:

— Ezredes ur, míg legfelsőbb helyről eziránt intézkedés történik, addig az én felelősségemre, meghagyom önnek, hogy a politikai rabokat a közönséges raboktól különítse el.

Az ezredes katonásan tisztelegve felelt:

— Parancsára!

Még aznap este Hauslab altábornagy elutazott, Brázovics ezredes pedig, ki jól tudta, mennyire áll Hauslab a császár kegyében, még aznap elkülönítette a politikai rabokat a közönséges raboktól.

Teleky Blanka grófnő Leövey Klárával egy félesztendővel később érkezett Kufsteinba és Brázovics ezredes szokva ahhoz, hogy a kapott parancsokat szó szerint kell teljesíteni, a nőkre nem alkalmazta a politikai rabokra nézve kapott parancsot, lévén abban csakis rabokról és nem rabnőkről szó. Külömben is, mióta Kufstein állt, sohasem voltak ottan rabnők és a derék ezredes csak azért adott a két nőnek külön szobát, mert a fogház házirendszabályai értelmében nem volt megengedve férfiakat és nőket egy szobába összecsucni. De még mindezen kívül Brázovics ezredes nőgyűlölő volt, agglegény létére nem is türt a maga közelében nőket, háztartását az ő «Bursch»-ja tartotta rendben, a ki neki nemcsak főzött és sütött, hanem még a fehérruháját is mosta. Ne is jöjjön az ő házába

nőszemély soha se, szokta dörmögni, mert a nőszemélyektől ered minden baj és szerencsétlenség!...

Es most egyszerre a nyakára küldöttek két nőt, rabnőt, még pedig abból a magyar rebellis fajtából. Ah, mennyire gyűlölte Brázovics ezredes ezt a két nőt! Mit törődött ő azzal, hogy az egyik Teleky Blanka grófnő volt. Semmit. Neki ez a grófnő nem volt egyéb, mint forradalmár, lázadó, aki merészelt az ő császára ellen fegyvert emelni és akit aztán a császári hadi törvényszék ide küldött Kufsteinba, az ő keze alá, hogy bűnhődjön merészségeért. Jó kézre bizták a szegény grófnőt, mikor Brázovics kezére bizták.

Mikor a grófnő három napig volt Kufsteinban, panaszra jelentkezett a várparancsnokhoz. Brázovics ezredes azt üzenté vissza, hogy ő csak akkor engedi magához panasztételre a rabokat, ha azok már legalább is négy hetet töltöttek Kufsteinban. A derék ezredes elfelejtette, hogy magyar nőkkel van dolga. Másnap a kulcsár jelentést tett a várparancsnoknál, hogy a két rabnő tegnap reggel óta nem evett, nem ivott semmit, ott áll érintetlenül szobájukban az étel és a vizes korsó.

— Hagyja csak, rivallt az ezredes a kulcsárra, majd esznek, isznak, ha megéheznek és megszomjaznak.

De nem ittak, nem ettek. A következő napon a kulcsár ismét jelentést tett, hogy a két nő nem evett, nem ivott semmit.

— Donnerwetter! kiáltott az ezredes, minek is küldték ide ezt az asszonynépet. Kulcsár!

— Parancsoljon, ezredes uram.

— Menjen le az asszonyokhoz és mondja nekik, hogy megkorbácsoltatom őket, ha rögtön nem fognak enni és inni!

A kulcsár szalutált, megfordult és távozott. Néhány percz mulva azonban visszajött.

— Nos, kiáltott az ezredes, mi ujság?

— Jelentem alázatosan ezredes uram, azt üzente a grófnő az ezredes urnak, hogy ha mégegyszer ilyesmit merészelne nekik üzeni, akkor mindketten rögtön öngyilkosságot követnek el.

— Tyüh, azt a szentséges szent mennydörgös mindenét ezeknek a kutya magyar rebellis asszonyoknak! Azt mondták?

— Igen, azt mondták és a grófnő még valami mást is mondott.

— Még valamit mondott? Mit?

— Nem merem ismételni.

— Nem mered? Hát olyant üzent? Ki vele, mit mondott?

— Jelentem alázatosan ezredes uram, a grófnő a grófnő... azt mondta, hogy... hogy...

— Nos, nyögd ki már, vagy nyakon ütlek!

— Azt mondtotta, hogy ha ezredes urnak csak egy csepp bátorsága van, akkor merjen ide hozzám jönni és engem a megkorbácsoltatással fenyegetni!

E szavakra az ezredes szinte megdermedt. Ilyen vakmerőséget vele szemben eddig még a legmerészebb rab sem bátorkodott tanusítani! És ez a magyar grófnő merésze? Ah, ez hallatlan, ezt nem szabad megtorlás nélkül hagyni. Brázovics ezredes felelni akart, de a szó bent rekedt a torkában. Csak úgy szédült és kápázott a dühtől. És mikor végre megemberelte magát, akkor egy ideig fel és le járt a szobában, aztán fejére nyomta a sapkáját és csak annyit mondott a kulcsárnak:

— Jöjjön!

— Es dühösen rohant az udvaron át a 1. számú kazematta épülethez, melynek 14. számú börtönében volt a két magyar nő elzárva.

A kulcsár az ezredes parancsára felnyitotta a 14. számú börtön ajtaját és az ezredes berontott az alacsony börtönbe, mely csekély világosságát egy, a szoba tetőzetében levő piszkos ablakon át nyerte.

— Asszonyom, ön bátorkodott...

— Ki ez az ember? — kérdezte Teleky Blanka megvető hangon a kulcsártól.

— Brázovics ezredes várparancsnok vagyok, ordított az ezredes.

— Akkor vegye le a sapkáját a fejről, ha hölgyekkel beszél, szólt hideg hangon a grófnő és oda lépett az ezredes elé.

— Én nem hölgyekkel, hanem rabnőkkel...

Tovább nem folytathatta beszédét a derék ezredes, mert a grófnő leütötte az ezredes fejről a sapkát, és aztán nyugodtan, mintha semmi sem történt volna, kérdezte:

— Mit kíván tőlem, ezredes?

Az ezredes a dühtől reszketve nézett a két nőre, azután a vad gyűlölet hangján mondta:

— Ezért lakolni fog, grófnő?

— Elég pimasz volna hozzá? — kiáltott szikrázó szemekkel a grófnő.

Az ezredes elsápadt, megfordult és szó nélkül az ajtó felé ment. De Teleky Blanka grófnő gyorsan elébe sietett, utját állta és parancsoló hangon kiáltott rá:

— Halt! Megállj! Most nekem van egy szavam az ezredes urhoz!

Az ezredes megállt.

— Ezredes ur! Ön merészelt bennünket a megkorbácsoltatással fenyegetni. Tudatom önnel, hogy én Teleky Blanka grófnő vagyok, politikai bűnért vagyok elítélve és ma-holnap meg fognak nekem kegyelmezni. Vegye tudomásul, hogy ha még egyszer ilyennel bátorodik fenyegetni, akkor itt két holttestet fog találni, de lesz módomban, mielőtt meghalok, a világgal tudatni, hogy milyen pimasz, aljas és kegyetlen gazember az a Brázovics ezredes, akire az osztrák császár a magyar politikai rabok sorsát bizta. És most ezredes, takarodjék innen, ne rontsa jelenlétével itt az amugy is rossz levegőt!

És e szavaknál Teleky Blanka grófnő büszkén, mint egy királynő, az ajtóra mutatott.

Brázovics ezredes hörgő lélekzettel és a dühtől eltorzult arcczal hallgatta a grófnő szavait, melyek ostorcsapásként érték. Szótlanul kitántorgott és dühösen becsapva a börtön ajtaját, szinte feltépte egyenruhájának gombjait és mély lélekzetet véve, magához intette a kulcsárt, ki némi kárörömmel szemtanuja volt az egész jelenetnek.

— Kulcsár, . . . sziszegett Brázovics ezredes.

— Parancsára, ezredes ur!

— Készítse a derest az udvarra, félóra mulva minden készen legyen a botozáshoz.

— Ezredes ur, . . . szólt ijedten a kulcsár.

— Egy szót se! Félóra mulva minden készen legyen, . . . majd megtöröm én ennek az asszonynak a gögjét!

És ezzel Brázovics ezredes felrohant az irodájába, hol újabb meglepetés várta. Már várt reá az adjutánsa, sürgőnyt tartva a kezében.

— Jelentem alázatosan ezredes urnak, sürgöny érkezett Bécsből.

— Bécsből? — mormogott az ezredes, — mit akarnak?

Ezzel felbontotta a sürgönyt és olvasás közben felkiáltott:

— Millió kartács! Még csak ez kellett!

A sürgöny pedig így hangzott:

«Brázovics ezredes vár-fogház parancsnoknak»

Kufstein

A császár ő felsége meghagyásából utasítom ezredes urat, hogy a politikai magatartása miatt hat évi várfogságra ítélt széki Teleky Blanka grófnő, ugymint az ezt császári engedélylyel önként a fog-ságba követett Leövey Klára iránt a legnagyobb kimé-lettel viselkedjék. A császár ő felsége kabinet irodá-jából: Grünne gróf.

Az ezredes az ablakhoz rohant. Lent az udvar-ban Wokurka kulcsár éppen az udvar közepére helyezte a végzetes padot, míg helyettese több csomó vesszőt dobott egy a pad közelében álló dézsa vizbe.

— Kulcsár, kulcsár! kiáltott Brázovics.

— Parancsoljon, ezredes uram!

— Rakja ezt mind tüstént el, másként határoz-tam. Aztán jöjjön fel hozzám.

Néhány pillanat múlva a kulcsár benyitott az ezredes szobájába.

— Ezredes ur parancsol?

— Igen, másként határoztam. Nem lehet előkelő nőekkel így bánni, menjen le a grófnőhöz és mondja meg neki, hogy Brázovics ezredes parancsnok beszélni akar vele.

A kulcsár bámulatában még a száját is nyitva felejtette e szavak hallatára és fejcsóválva nézett a főnökére, hogy nem hibbant-e meg az esze.

— Nos, mit néz? Siessen Wokurka, — kiáltott Brázovics, mire a kulcsár távozott. Néhány percz mulva visszajött.

— Nos, mit mondott a grófnő?

— Jelentem alázatosan ezredes uram, a grófnő azt mondta, hogy szívesen fogja holnap délelőtt fogadni az ezredes ur látogatását, ha az ezredes ur megigéri...

— Mit, én még ígérjek is? kiáltott dühösen az ezredes.

— Ugy mondta a grófnő, szólt Wokurka.

— Hát mit ígérjek?

— Hogy illedelmesen fogja magát viselni, felelt a kulcsár az ezredes előtt meghátrálva.

Az ezredes, ki minden áron szerette volna kudarczát a kulcsár előtt elleplezni, e szavaknál felkaczagott és kedélyes hangon mondta:

— Igaza van szegénynek. Bátor, merész nő. Az ilyent szeretem. Nos, mondja meg neki, hogy meg lesz velem elégedve. Holnap délben elmegyek hozzá.

Másnap délben az ezredes tényleg benyitott Teleky Blanka grófnő börtönébe. Egy pillanatig szótlánul ott állt a gyönyörű szép, fejedelmi tartású grófnő előtt, aztán halk hangon mondta:

— Méltóságos asszonyom, bocsánatot kérek.

— Egy szót se többet erről, ezredes ur, szólt a grófnő, mivel szolgálhatok?

— Méltóságos asszonyom panaszra jelentkezett hozzám és én jöttem a panaszait meghallgatni.

— Köszönöm, ezredes ur, köszönöm. Nézze csak

ezredes ur, a rabok naponta illetlen szavakat kiáltanak az ablakon át a szobámba.

— Megtiltom nekik, hogy errefelé járjanak.

— Köszönöm, ezredes ur, több panaszom nincs.

— Méltóságos asszonyom meg van elégedve az étkezéssel?

— Ha nem lehet jobbat kapni . . .

— Hozathatok a korcsmából, ha méltóságod parancsolja.

— Nincs pénzem, irnom kellene pénzért rokonaimhoz.

— A napokban érkezett méltóságod részére ezer forint, a pénz őrizetem alatt van, szolt Brázovics.

— Akkor kérem, hozasson részünkre a korcsmából ételt.

— Meglesz, méltóságos asszonyom, meglesz. Egyéb kívánsága nincs?

— Mit kívánhatok mást? — kérdezte a grófnő.

Az ezredes körülnézett és aztán halk hangon mondta:

— Megengedi méltóságos asszonyom, hogy abból a pénzből vehessek két ágyat és ágyneműt?

— Hogyne. Nagyon lekötelezne ezredes ur!

Az ezredes meghajtottta magát és aztán fejét vakarva mondta:

— De méltóságos asszonyom csak nem tarthatja rendben a szobáját egyedül, nekem pedig női cselédem nincs és a városból nem szabad idegent ide beeresztenem.

— Hát, nevetett Teleky grófnő, akkor már mi ketten csak így elbajlódunk.

— De kérem, ezt csak nem engedhetem, méltóságos asszonyom, szólt tiltakozólag a fogházparancsnok, majd kifundálok én valamit.

A fogházparancsnok kissé gondolkodott és aztán egyszerre felkiáltott:

— Hopp, megvan, méltóságos asszonyom. Így aztán jó lesz. Van nekem egy rabom, magyar ember, hajdanában híres rabló volt, valami Rózsa Sándor.

— Ah, kiáltott Teleky grófnő, Rózsa Sándor itt van?

— Itt bizony. Ki sem jön az innen soha, mert élethossziglanra van ítélve.

— Ah, a szegény, sóhajtott Leövey Klára.

— Ezt az embert megbízom majd azzal, hogy itt mindent tisztán tartson és hogy méltóságodat kiszolgálja.

— És nem veszedelmes-e ez az ember? — kérdezte a grófnő.

— Veszedelmes? Hogyan is lehetne veszedelmes, mikor mindig két fegyveres katonát küldök vele. És aztán még örülni is fog annak, hogy legalább a saját nyelvén beszélhet önökkel. Ne méltóztassék tőle egy cseppet se félni.

— Én nem szoktam senkitől se félni, szólt büszke hangon a grófnő és mivel nincs valami jobb, szívesen elfogadom ajánlatát.

Az ezredes meghajtotta magát és bucsuzott. Bucsuzás alkalmával megigérte, hogy gyakran jön utána nézni, vajjon nincs-e a hölgyeknek szükségük valamire, vagy talán valami panaszuk. Aztán az ajtó felé indult és azt már felnyitni akarta, mikor a grófnő visszahívta.

— Ezredes ur, kérem még egy szóra.

— Parancsoljon, méltóságos asszonyom.

— Mondja csak, ezredes ur, mi történt, hogy oly hirtelen megváltoztatta a magaviseletét? — kérdezte Teleky grófnő.

Az ezredes szinte elpirult e kérdésre és csak hebegve tudott felelni:

— Méltóságos asszonyom, nem történt semmi, csak beláttam magaviseletem illetlenségét.

— Ne, ne beszéljen így, ezredes ur, beszéljen őszintén velem, mondta a grófnő, ezredes ur mondja az igazat, itt a megkegyelmezésem?

— Dehogy is van, mondta az ezredes, oly gyorsan nem kegyelmeznek senkinek se Bécsben.

— Akkor utban van, ön tudja, hogy utban van, nemde?

— Szavamra mondom, hogy semmit sem tudok, felelt az ezredes.

— Jól van, jól van, ezredes ur, szólt bús hangon a grófnő és barátnéját megölelve és megcsókolva, a lemondás hangján mondta:

— Akkor hát itt maradunk, Klára!

Az ezredes még néhány perczig ott állt az ajtónál és várta a grófnő megszólítását, de mivel ez néma maradt, szépen lassan visszahuzódott a zárkából és becsukta ajtaját.

De mikor aztán felment a lépcsőkön az udvarra, dühösen dünyögött:

— Hogy a menydörgös menykő csapjon közetek! Hej, ha nem érkezett volna az a bolondos sürgöny, másként beszéltem volna én most veletek!

Mikor aztán az irodájába ért, rögtön maga elé vezettette Rózsa Sándort.

— Te magyar kutya! -- kiáltott a két szuronyos katona között álló csikósra, vigyázz a szavamra! Itt van két magyar rebellis hölgyrab, te fogod őket kiszolgáltatni, mondom, hogy illedelmesen viselkedjél, mert ha a hölgyek panaszkodnak, 25 botot kapsz. Értetted?

— Értettem, nagyságos ezredes uram, felelt Rózsa Sándor hosszú bajuszát pödörve, értettem, ezredes ur, szobaleányt akar belőlem csinálni.

— Hallgass, kutya, vagy rögtön deresre huzatlak. Holnap reggel kezdődik meg szolgálatod és most halb-rechts! Mars!

Másnap délelőtt 10 órakor két szuronyos katona és Wokurka kulcsár kísérte Rózsa Sándort Teleky Blanka grófnő börtönéhez. A kulcsár előbb a börtön ajtaján kopogott és csak mikor a grófnő ezt mondta, «tessék», — nyitotta fel a börtön ajtaját.

— Jelentem alázatosan, méltóságos asszonyom, itt az a magyar rab, a ki mától fogva méltóságod szobáját rendben fogja tartani.

És ezzel Rózsa Sándorra mutatott, ki még mindig daczosan állott a két katona között.

— Ah, szólt a grófnő, szemeit Rózsa Sándorra szegezve, kend akar olyan szives lenni és nekünk a szobánkat tisztítani?

Rózsa Sándor már gorombán akart felelni, de mikor a szép asszony ragyogó szemei közé nézett, a goromba szó a torkán akadt. Mélyen meghajtvva magát, halk hangon mondta:

— Szivesen fogok méltóságod szolgálatába lenni.

— Köszönöm, barátom, köszönöm, — szólt a grófnő.

Rózsa Sándor rögtön a szoba takarításához látott, a mihez mint katona, kitűnően értett. Mig rendbe

hozta a szobát, a két urnő a kulcsártól kísérve végezte napi sétautját és csak akkor mentek vissza a börtönbe, mikor Rózsa Sándor a két fegyveres katonával feljött és jelentette, hogy rendben van a szoba. Délre Rózsa Sándor meghozta a városból az ebédet és estére a vacsorát.

Igy tartott ez hetekig, hónapokig, Rózsa Sándort annyira elbűvölte a nagyuri asszony szivélyessége, szeretetreméltósága és az a fenséges nyugalom és méltóság, amelylyel szomorú sorsát viselte, hogy örült, ha kis szolgálattal, vagy előzékenységgel gyarapíthatta kényelmüket.

Olykor a grófnő, vagy Leövey Klára beszélgetésbe ereszkedett a puszta fiával és akkor könnyes szemekkel emlékezett meg szép hazájáról és az otthon és a külföldön levő kedveseiről. Néha aztán Rózsa Sándor elbeszélte egyet-mást életéből, csikóshuszári idejéből, aztán a grófnő csillogó szemekkel hallgatta az egyszerű ember elbeszélését a magyar bátorságról, a magyar katonák hőstetteiről. Egy alkalommal, mikor ismét nagy érdeklődéssel hallgatta Rózsa Sándor szájából életének elbeszélését, a grófnő csókra nyújtotta alabástromnál fehérebb kezét és könnyes szemmel mondta:

— Sándor barátom, ha az Isten innen kisegít engem, ha ismét visszatérhetek Magyarországra az enyéimhez, megemlékezem én kendről is!

A rab szomorúan rázta a fejét és sóhajtván mondta:

— Méltóságos asszonyom, adja az Isten, hogy ez minél előbb megtörténjék, és hogy rólam is megemlékezzék . . .

Multak hónapok, évek, és a grófnő ígérete volt a lassan öszülő rab egyetlen reménye. Rózsa Sándor

szívében meggyökerezett a hit, hogy a grófnő ki fog szabadulni Kufsteinből, vissza fog adni az övének, és hogy aztán beváltja ígérését. És ez a meggyőződés nemcsak, hogy vigasztalta Rózsa Sándort és megmentette a kétségbeeséstől, de erőt is adott neki arra, hogy a két urnőt is vigasztalja. A meggyőződés hangján mondta gyakran a grófnőnek, hogy okvetlenül ki fog szabadulni és hogy a méltóságos asszony által ő is vissza fogja nyerni szabadságát. A grófnő szomorú mosolygással szokta hallgatni a volt csikóshusár beszédjét, és csak egyszer kérdezte:

— Hogyan bizhat annyira ebben, Sándor?

— Mert tudom, méltóságos asszonyom, felelt Rózsa Sándor, a kártya is úgy mondta és a kártya nem hazudik. Azt mondta a Czigány Örzse kártyája, hogy kétszer fognak elevenen a föld alá temetni. Ime először már ide temettek a kufsteini föld alá. Hogy másodszor a föld alá temethessenek, szükséges, hogy innen kiszabaduljak. És ki fogok szabadulni innen, mert a kártya nem hazudik.

És a jóslat végre teljesült. Egy nap Brázovics ezredes szokatlan időben lerohant a grófnő börtönéhez. Éjfél volt és a két urnő már régóta aludt. Az ezredes daczára ennek kopogott a grófnő ajtaján. Blanka grófnő felriadt álmából és erős hangon kérdezte:

— Ki az? Mi az? Mit akarnak?

— Méltóságos asszonyom, én vagyok, Brázovics Milán ezredes.

— És mit akar itt éjféلكor?

— Örömhirt hozok, méltóságos asszonyom...

— Örömhirt, szentséges jó Istenem, kiáltott a grófnő, megkegyelmeztek?

— Meg, méltóságos asszonyom, itt a sürgöny ő felsége kabinet-irodájából, ön szabad!

— Klára! Klára! Ébredj! Szabadok vagyunk, kiáltott a grófnő és sirva borult ébredő barátnője keblére.

A két urnő gyorsan öltözködött, a grófnő gyertyát gyújtott és megengedte az ezredesnek, hogy a szobába jöjjön.

— Méltóságos asszonyom, szólt az ezredes magát mélyen meghajtva a volt rab előtt, ön e pillanattól fogva szabad; itt a kabinet-iroda sürgönye és itt van az ön nálam őrizet alatt volt pénze és ékszere. Holnap reggel már hazafelé utazhatnak.

Csak természetes, hogy a grófnő és Leövey Klára már nem tértek ismét pihenőre. Az ezredes Rózsa Sándort hívatta, a ki, mikor meghallotta, hogy a grófnő megszabadult, felkiáltott:

— Hála az Istennek! Most már közeledik az én szabadságom ideje is.

Rózsa Sándor aztán összecsomagolta a két urnő holmiját és reggelig maradt a szobájuk előtt. Reggel aztán ő maga adta a hölgyek podgyászát az udvarra bejött kocsi bakjára és mikor kezét csókolt a kocsiba beszálló két hölgynek, reszkető hangon mondta:

— Isten áldja meg, méltóságos asszonyom.

— Beváltom szavamat, Sándor!

A kocsi kirobogott a kazematták udvarából.

III. Deák Ferencz, a haza bölcse, mint Rózsa Sándor megmentője.

Ismét multak hetek, hónapok, évek, Rózsa Sándor a börtönben megöszült, de Teleky Blanka grófnéról egy szót sem hallott többé. Lassan, lassan beletörődött

abba a gondolatba, hogy a grófnő már rég megfeledkezett róla, és végre ő is megfeledkezett a grófnőről, nem is gondolt többé reá.

Pedig Teleky Blanka grófnő korántsem feledkezett meg ígétéről. Csakhogy, mikor ő 1860-ban hazaérkezett Peste, akkor még nem tehetett semmitsem Rózsa Sándor érdekében. Hiszen őt magát is szigorú felügyelet alatt tartották, kémekkel körülvették és általa akarták kitudni bátyjának, gróf Teleky Lászlónak tartózkodási helyét. Egy ideig hire járt, hogy Blanka grófnő felesége lesz báró Wenckheim Bélának, ki feltűnő módon udvarolt a szép grófnőnek. De mikor aztán bátyja öngyilkossá lett, a grófnő többé hallani sem akart a házasságról. Egyedül akart maradni, méretetlen fájdalmával és egyedül is maradt, sohasem ment férjhez.

Igy multak évek, míg egyszer aztán megérkezett a politikai tavasz, a kiegyezési tárgyalások. És mikor e tárgyalások sikeresen befejeződtek, mikor egykori udvarlója Wenckheim Béla báró az Andrássy minisztériumban elfoglalta a belügyminiszteri tárczát, akkor Teleky Blanka grófnő megemlékezett szaváról és egy nap fekete gyászruhában megjelent a belügyminiszter kihallgatási termében. A miniszteri segédtitkár, ki az előszobában jegyezgeti a kihallgatást kérelmező emberek nevét, amint a grófnő neki halk hangon megmondotta a nevét, rögtön be akarta jelenteni a grófnőt a kegyelmes úrnál, de ezt Teleky Blanka nem engedte.

— Várok én itt, míg a sor reám kerül, mondta a grófnő és helyet foglalt egy karosszékben.

De nem kellett várnia, míg a sor reá került, mert mikor a miniszter első csengetésére a segédtitkár

bevitte hozzá a kihallgatásra jelentkezettek névsorát, a miniszter csak egy futó pillantást vetett a névjegyzékre, mikor a szeme a Teleky Blanka grófnő nevére bukkant.

— Mi ez? Mi ez? kérdezte Wenckheim báró, Blanka grófnő a váróteremben vár?

És anélkül, hogy bevárta volna a segédtitkár válaszát, Wenckheim kisietett a váróterembe és meglátva a grófnőt, odasietett és felkiáltott:

— Ah, kedves grófnő, minek köszönhetem e szerencsét?

— Mint kérelmező jövök, kedves báró, suttogott a grófnő.

— Ah, kiáltott Wenckheim, amit ön kérelmez, az amennyiben tőlem függ, máris teljesítve van.

És ezzel karját nyújtotta Blanka grófnőnek és bevezette fogadótermébe.

— És most kérem, grófnő, követeljen, szólt nevetve Wenckheim, és kivéve tárczáját, nevetve kérdezte:

— Mennyit kér a szegényeknek?

— Nem a szegényeknek jöttem kérni, felelt komoly hangon a grófnő, hanem egy szegénynek.

— Szegényeknek, vagy egy szegénynek, szólt a mindig jókedvű Wenckheim, az egyre megy. Előre tudtam, hogy Blanka grófnő nem jön régi barátját meglátogatni, hanem az új belügyminisztertől akar valamit kérni. No, de most mondja már, kedves grófnő, mennyit adjak, mit adjak annak a szegénynek?

— Adja neki vissza a szabadságát, kedves Béla, ez mind, amit kívánok.

— A szabadságát? Hogyan, hát az az ember nem szabad? Börtönben van?

— Igen, börtönben van szegény . . . Kufsteinban!

— De hiszen onnan már az összes politikai rabok visszakerültek, szólt csudálkozva Wenckheim báró.

— Tudom, felelt halk hangon Blanka grófnő, de az én védenczem nem politikai rab.

— Ah, hát közönséges büntettért elitelt rab?

— Az.

— És mennyire itélték? — kérdezte a miniszter.

— Életfogytiglan.

— Tyüh, terringettét, kiáltott Wenckheim, életfogytiglan? Ez nehéz dolog.

— Éppen azért jöttem önhöz, kedves báró.

— És ki az a szerencsétlen?

— Kiszolgált bennünket, míg ott voltunk. Oly hű, oly szolgálatkésznek mutatkozott, megígértem neki, hogy közbenjárok az érdekében.

— Kérem a nevét, kedves grófnő.

— Rózsa Sándor.

— Rózsa Sándor! kiáltott Wenckheim. Grófnő, ez majdnem lehetetlen.

— De csak majdnem, szólt halk hangon és mosolyogva a grófnő, ha szépen kérem . . .

— De kedves Blanka, én nem vagyok igazságügy-miniszter. Horváth Bódi megöl, ha a szakmájának ügyeibe beleavatkozom.

— De kedves Béla, édes kedves jó barátom, ha szépen kérem . . .

— Blanka, ki tudna kegyednek ellenállni, ha így beszél? Megteszek mindent, ami csak lehetséges.

— Többet Béla, többet tegyen . . .

— No jó, megígérem, hogy kieszközlöm a megkegyelmezését, de önnek is tennie kell valamit az érdekében.

— Szívesen, mondja csak, hogy mit.

— Amikor a jövő héten a királyné ő felsége előtt meg fog jelenni, hogy megköszönje csillagkeresztes hölgygyé való kineveztetését, ő felsége szokott kegyességében hosszabb beszélgetésbe fog bocsátkozni kegyeddal. Meg vagyok győződve, hogy a felséges asszony néhány kérdést fog intézni kegyedhez kufsteini fogóságára vonatkozólag, és ez alkalommal szóba hozhatja Rózsa Sándor sorsát, és megkérheti ő felségét, hogy kegyeskedjék valamit Rózsa Sándor megkegyelmeztetése tekintetében tenni.

— És aztán a királyné a király ő felségének fog szólni?

— Dehogy, a felséges asszony jól tudja, hogy a király az ilyen beavatkozást nem szereti és nem is engedi. Még feleségének sem. De a királyné beszélni fog Horváth Boldizsárral és amint ez rajong a ikrálynéért, sietni fog kívánatának eleget tenni.

— Köszönöm a jó tanácsot, báró ur, de azért ön is tegyen meg mindent, amit tehet.

— Megteszem, grófnő, megteszem, csakhogy várnom kell, míg Bódit egyszer jókedvében találom.

A grófnő felállt és távozásra készült.

— Hogyan, grófnő, már távozni akar?

— Távoznom kell, hiszen annyian várnak önre.

Wenckheim nagyot sóhajtott és kedvetlenül mondta:

— Így van ez naponként. Még az országházba is utánam jönnek. Igen örvendek, kedves grófnő, hogy kegyednek szolgálatot tehetek. Hej, ha az a szegény asszony, aki a leányával ugyancsak Rózsa Sándor érdekében nálam járt, tudná, mennyire javultak férjének esélyei.

— Férjének? szólt Blanka grófnő, hát Rózsa Sándor nős? Soha sem szólt nekem erről.

— Persze, hogy nős. És milyen szép leánya van!

— Furcsa, hogy ő nekem erről sohasem szólt.

— Hát talán nem is a törvényes felesége, szólt Wenckheim, igen, igen, ugy is lesz az, hiszen az a nő nem is Rózsa Sándornénak jelentette be magát nálam, hanem . . . hogy is hívják, ah, igen, Veszélka Julcsának.

— És szép? kérdezte érdeklődéssel a grófnő.

— Hát annak idején szép lehetett, nagyon szép, de azóta nagyon is megviselte az idő.

— Szegény asszony! Mennyire fog örülni! Hát ugy-e kedves báró ur, számithatok önre?

— Feltétlenül, kedves grófnő, szólt Wenckheim és udvariasan megcsókolva a grófnő kezét, kikísérte egészen az előszoba ajtajáig.

Minden ugy ment, amint azt Wenckheim báró a grófnőnek előre mondotta. Mikor Wenckheim először szólt Horváth Boldizsárnak, az akkori igazságügy-miniszternek Rózsa Sándor szomorú sorsáról, Horváth Boldizsár dühösen reá förmedt:

— Már megint pártfogolni akarsz valakit? Mit avatkozol ügyeimbe?

— Dehogy is avatkozom, Bódi, csak Teleky Blanka kért, hogy . . .

— Miért megy az hozzád, miért nem jön hozzám? szólt most már szelidebb hangon Horváth.

— Hát nem mert a szegény, ismeri szigorúságodat, részrehajlatlanságodat és bocsásd meg Bódi, a te hires gorombaságodat is . . .

Ez hatott. Horváth Boldizsár, ki maga a megtestesült gyengédség és jóság volt mindenkivel szem-

ben, Horváth Bódi, akinek oly nehezére esett valakitől valamit megtagadni, semmit sem hallott szívesebben, mintha híresztelték az ő szigorát, hajthatatlanságát. Wenckheim báró ezt igen jól tudta és egy kis szünet után folytatta a beszédet:

— Hát kérlek szeretettel, Bódi, Blanka grófnő csak nem tehetette ki magát annak, hogy rossz kedvedben találjon, és így inkább hozzám jött.

— Ühüm, mormogott Horváth meglegedetten mosolyogva, mert tudja, hogy te szép asszonytól semmit sem tagadhatsz meg, hjah Béla, már én keményebb fából vagyok, nem hiába volt az apám csizmadia.

— De nemes ember, — szólt Wenckheim hizelgő hangon.

— Igen, a kutyabőr megvolt neki, csak hogy valamiképen eltűnt. No, de se baj, hát mit akar Teleky Blanka grófnő?

— Rózsa Sándor megkegyelmezését, szólt szinte félve Wenckheim.

— Rózsa Sándor! Annak a hirhedt, gyilkos betyárnak a megkegyelmezését? Az lehetetlen! Jó helyen van az Kufsteinban.

De a grófnő úgy kért, ... Rózsa Sándor szolgálta ki Kufsteinban, kitűnően viselkedett...

— Igen, elhiszem, de az lehetetlen, hiszen élet-fogytiglani fegyházra van ítélve, annak még a büntetésének egy részét sem lehet elengedni.

— A grófnő teljes megkegyelmezését kéri.

— Könnyű a grófnőnek kérni...

— A grófnő a hazáért szenvedett...

— Tudom, tudom.

— Őt is Kufsteinban tartották fogva.

— Tudom, tudom, — szólt elgyengülve Horváth.

— Közel öt évig volt Kufsteinban.

— Mit meséled nekem, hisz én tudom.

— És aztán Blanka grófnő a megboldogult László grófnak egyetlen nővére,

— Szegény Teleky, most talán ő volna miniszterelnök.

— No látod, attól nem szabad ezt megtagadni.

— Hogyne szabadna, kiáltott Horváth, én megtagadom, a jog, az igazság ezt nem engedi. Nem tehetem nem tehetem, de adok egy tanácsot.

— Hadd halljam, Bódi!

— Szólj a királynak, ha az megkegyelmez, nekem nem lesz ellenvetésem.

— Tudod, hogy a király nem szereti.

— Hát akkor ne szólj, szólt Horváth Boldizsár, akkor mindörökké ott marad Kufsteinban.

— Nem hittem, hogy te oly kegyetlen lehetsz, Bódi.

— Csak igazságos vagyok.

— Jól van, jól. Az igazságosság palástja alá takarod a kegyetlenségedet. Szervusz, Bódi. Megyek a grófnőhöz.

— A királyhoz menj, kiáltott Horváth, addig majd gondolkozom, mit lehet az ügyben tenni!

Wenckheim távozott. Jól tudta, hogy megnyerte Horváth Boldizsárnál a játszmáját. Dehogy is ment volna a királyhoz, aki sohasem szerette a hivatlan beavatkozást. Szépen hazament és várta a dolgok fejlődését.

És ezek szépen fejlődtek. Teleky Blanka grófnőt Erzsébet királyné külön kihallgatáson fogadta. A ki-

rállyné, az annyit szenvedett urnő iránt a legnagyobb szeretetreméltósággal viselkedett és részvéttel hallgatta a grófnő elbeszélését. A grófnő tényleg megemlékezett Rózsa Sándorról. Mikor a királyné kívánatára elbeszélte egyet-mást a kufsteini börtönben töltött időkről, ügyesen hozta szóba Rózsa Sándort, az alföld e híres alakját is, elbeszélte, hogy buzgólkodott Rózsa Sándor az ő szolgálatában és végre hangsúlyozta, hogy az az ember már több, mint tizenhét év óta viseli Kufsteinban a rablánczokat. A királyné mélyen meghatva hallgatta a grófnő szavait és mikor végre felállt a pamlagról, melyen a grófnő mellett foglalt helyet, kezét csókra nyújtotta az új csillagkeresztes hölgynek s meghatottságtól reszkető hangon mondá a grófnőnek:

— Boldognak érezném magamat, kedves grófnő, ha egy kívánságát teljesíthetném.

— Nekem, felséges aszonyom, csak egy kívánságom volna.

— Szabad azt tudnom, kedves grófnő?

— Ha felséged legkegyelmesebben kieszközölné ő felségénél Rózsa Sándor megkegyelmezését, szólts reszkető hangon Teleky Blanka.

— Jaj, kedves grófnő, szólts a királyné, majdnem megijedve, ez lehetetlen, felséges uram nem tür semmiféle beavatkozást az állam dolgaiba.

— Így hát szegény Rózsa Sándornak nincsen semmi reménysége? — sóhajtott a grófnő.

— Dehogy nincs, nevetett a jószágos királyné. Én csak azt mondtam, hogy én magam nem eszközölhetem ki a megkegyelmezést felséges uramnál, mert nem türi, hogy az állam dolgaiba avatkozzam. E tekintetben az uram valóban hajthatatlan, sóhajtott a királyné,

de azért ne gondolja ám, hogy én ott, ahol akarom nem bírnék reá befolyást gyakorolni. Tudok én, csak-hogy mindig közvetítőre van szükségem, aki akaratomat a királylyal közli. Most is így fogok tenni; nézzük csak, kihez forduljak?

— Talán Horváth Boldizsárhoz? — szólt a grófnő.

— Jaj, csak ahhoz a medvéhez ne, nevetett a királyné, az csupa igazságszeretetből elárulná az egész dolgot a királynak.

— Talán Andrásy Gyulához?

— Nem, nem, tudom én már kivel beszéljek, így lesz ez a legjobban elintézve. Holnap magamhoz kéretem Deák Ferenczet és ha ő a dolgot a kezébe veszi, akkor legrövidebb idő múlva itthon lesz az az ember. Nos, bizza csak reám az ügyet, kedves grófnő, jó kézben van az.

A grófnő távozott és boldogan elbeszélte a kihallgatás lefolyását barátnejának, Leövey Klárának.

Két nappal később, Deák a képviselőház folyosóján ülve, magához intette az éppen a házba érkezett Horváth Boldizsárt, az igazságügyminisztert.

— Gyere csak ide Bódi, ülj ide mellém, szólt az öreg ur.

Az ilyesmi nagy kitüntetés volt midenkire nézve. Az öreg ur, amint Deák Ferenczet hívták, naponta a folyosón levő pamlagon ülve szivta el szivarját és ilyenkor mindig körül volt véve hiveitől, kik állva hallgatták adomáit. Ha aztán az öreg ur valakit magához hívott és maga mellé ültetett, hivei tudták, hogy Deáknak fontos beszélni valója van és lassan távoztak. Most is így történt. Amint Deák Horváth Boldizsárt maga mellé ültette, többi hivei távoztak, úgy hogy Deák egyedül maradt Horváthtal.

— Parancsolj kérlek, szólt az igazságügyminiszter, helyet foglalva a haza bölcse mellett.

— Te, Bódi, te nagyon is sokat dolgozol, tönkreteszed magadat.

— De kérlek Feri bácsi, ha annyi a munka, hogy azt sem tudom, hol kezdjem.

— Tudom, tudom, hogy óriási munkát biztak reád, és hogy kivüled nincs is ember, aki ezt a munkát kibírná. Tudom, mennyit dolgozol, mennyit kezdtél meg és mennyit fejeztél már be és úgy vélem, hogy is mondjam, úgy vélem, hogy munkálkodásodban egy kis hiba van.

— Egy kis hiba? Hogyan gondolod ezt, Feri bácsi? — kérdezte Horváth némi nyugtalansággal.

— Már ugy, hogy te Bódi, nagyon is komoly ember vagy, aki csak komoly munkával foglalkozik és nem törődik olyan száz meg száz aprósággal, amely a magad állásu embernek meghozza a kellő népszerűséget.

— Ej mit, mondta Horváth Boldizsár, füttyülök én a népszerűségre.

— Ez éppen a hibád, Bódi öcsém, még pedig nagy hibád, nevetett Deák. Nagy kincs ám az a népszerűség, csak tudni kell vele élni. Aztán azt, hogy neked nincs szükséged a népszerűségre, elhiszem, de te nem maradsz ám örökké igazságügyminiszter. Ha neked nincs is szükséged a népszerűségre, annál jobban kell az a tárczádnak. Gondold csak meg, Bódi, a tárczád az elképzelhető legkomolyabb, legridegebb, hiszen megijed mindenki, akinek az igazsággal dolga akad. És te még megveted azt a számtalan apró eszközt is, amely legalább a népszerűségnek egy sugarát meghozná a tárczádnak.

— De uram istenem, kiáltott Horváth, aki imádta az öreg urat, mitévő legyek?

— Nézd öcsém, te már hónapok óta vagy igazságügyminiszter és még egy embert sem ajánlottál a királynak kegyelemre.

— De kérlek, Feri bácsi, akit becsuktak, az mind megérdemelte a büntetését.

— Tudom Bódi, de hisz éppen azért adnak kegyelmet...

Horváth Boldizsár egy pillanatig gondolkozott, aztán sóhajtva mondta:

— Majd bekérem a fogházakban levő rabok lajstromát és utána nézek.

— Uram Istenem, nevetett Deák, hiszen ebbe a munkába beleöszülnél.

— De ebben is az igazság szerint kell eljárnom, mondta Horváth.

— Igen, igen, csakhogy Igazság istenasszony szemei be vannak kötözve, nevetett Deák.

Kis szünet után aztán Deák ismét megszólalt:

— Te Bódi!

— Parancsolj, Feri bácsi!

— Majd ajánlok én neked valakit megkegyelmeztetésre, olyant, ami emelni fogja tárczád népszerűségét.

— Hadd halljam, szólt Horváth.

— Terjeszd a király elé Rózsa Sándor megkegyelmeztetését.

Horváth Boldizsár felugrott és dühösen felkiáltott:

— Rózsa Sándort? Ah, az az átkozott Wenckheim küldött a nyakamra.

— Én Wenckheimot már hetek óta nem láttam, szólt Deák nyugodtan.

— Ő is kérte tőlem ugyanezt.

— Az lehetséges, felelt Deák, mert ezt általánosán várják. A királyné ő felsége is kívánja.

Horváth tágra nyitott szemmel nézett a nyugodtan ülő és szivarozó Deákra és ijedten felkiáltott:

— A királyné? Az is kívánja? Hát az hogy jön ehhez?

— Azt már nem tudom, felelt Deák, de azt tudom, hogy kívánja, mert a felséges asszony küldött engem hozzád.

— De ez lehetetlen, kiáltott Horváth, ezt nem tehetem.

— Nem teheted? Miért nem? Mert számár vagy, kegyelmes uram, dörmögött most már haragosan Deák Ferencz, aki jól tudta, hogy Horváth Boldizsárnál csakis vaskos gorombaságokkal lehetett valamit elérni.

— De kérlek, Feri bácsi, ... szolt ijedten Horváth.

— Ugyan hagyj békében, te megtestesült paragrafus, dörmögött Deák.

— De kérlek, az az ember....

— Mit? Mi van azzal az emberrel? Nem tudom mit vétkezett tényleg, és mit nem. De tudom, hogy 1849-ben, mint csikós huszár jó szolgálatokat tett a hazának és tudom, hogy 17—18 évi kufsteini rabságával bűnhődött eleget minden büneért. De persze, hogy ilyen száraz, kegyetlen könyvmolynak, mint te vagy, beszélhet az ember.

— De kérlek, Feri bácsi....

— Ugyan hallgass, egyszer kérek szivességet tőled, azt is megtagadod. Ez aztán a jó barátság. No, köszönöm alásan.

— De hiszen megkegyelmeztetem, csak ne haragudjál már Feri bácsi, még holnap a királyhoz megyek,

előterjesztem az iratokat, holnapután már a megkegyelmeztetés bent lesz a Budapesti Közlönyben.

— Ez már aztán beszéd, szólt még mindig haragosan Deák és egy kis szünet után hozzá tette:

— De, te Bódi, azt mondom, egy szót se a király előtt arról, hogy a felséges asszony küldött engem, különben egész életemben se beszélek hozzád egy szót se.

Másnap Horváth Boldizsár megjelent a király előtt és a király elé terjesztette Rózsa Sándor megkegyelmeztetését.

— Rózsa Sándor? Hiszen ez a híres alföldi rabló, szólt a király.

— Igenis felséges uram, már 17—18 év óta bűnhődik.

A király nem szólt semmit, fogta a tollát és aláírta a megkegyelmezést, mely aztán a következő napon megjelent a Budapesti Közlönyben.

A jóságos királyné pedig, amint Deák Ferencztől értesült a kihirdetett megkegyelmeztetésről, magához hívatta Teleky Blanka grófnőt és tudatta vele kérelmének teljesítését.

Igy szabadult meg Rózsa Sándor.

IV. Rózsa Sándor és Wenckheim belügyminiszter.

Wenckheim Béla báró, a belügyminiszter, most már nem tett semmi mást, mint hogy táviratilag pénzt küldött a kufsteini fogház parancsnokának, hogy küldje haza vasuton Rózsa Sándort.

De a belügyminiszter pénze már nem érte Rózsa Sándort Kufsteinban, Brázovics ezredes visszaküldte a pénzt, azzal a távirati jelentéssel, hogy Rózsa Sándor már utnak indult Pest felé.

— Terringettét, mondta Wenckheim, ez gyorsan ment. Blanka grófnő örülni fog, látni akarja volt szolgáját és magam is kíváncsi vagyok rá. Majd szólok Thaisznak, a főkapitánynak.

Wenckheim tényleg magához hivatta Thaisz főkapitányt és meghagyta neki, hogy állítson egy titkos rendőrt a déli vaspályához azzal a megbizással, hogy Rózsa Sándort megérkezésekor hozza fel hozzá a miniszteriumba.

Igy is történt. Két nappal később, Rózsa Sándor a reggeli vonattal megérkezett a déli vaspályára budai pályaudvarán. Amikor jegyét a Perron ajtajánál elszedte tőle a vasuti szolga és ő megbámulva az indóházat, belépett a váróterembe, hozzájött egy uriasan öltözött ember és halk hangon mondta:

— Hozta Isten kendet, Rózsa Sándor, kendért jöttem.

Rózsa Sándor bámulva nézett az uriemberre és aztán majdnem rideg hangon felelt:

— Mit akar tőlem az ur? Nem ismerem az urat.

— Azt elhiszem. Engem nem is ismer kend, de az apámat, a Beimler Mózsai pálinkást jól ismerte kend.

Rózsa Sándor egy pillanatig gondolkozott, aztán barátságosabb hangon mondta:

— Azt ismertem. Hát az ur annak a fia?

— Az vagyok. Beimler József a nevem és Pest szabad királyi városnak a rendőrbiztosa vagyok.

Rózsa Sándor ijedten nézett az előtte álló emberre és homlokát ránczba szedve, mondta:

— És értem jött? Mit akar tőlem.

— Ne féljen kend, Rózsa Sándor, semmi rosszat. Parancsom van, hogy kendet megérkezése után hintóba ültessem és felvigyem a kegyelmes urhoz.

— Engem? A kegyelmes urhoz? Melyik kegyelmes urhoz?

— Melyik kegyelmes urhoz? Hát ahhoz, aki Teleky grófnő kérelmére kieszközölte a kend megkegyelmezését. Báró Wenckheim Béla magyar királyi belügyminiszter ő kegyelmessége látni akarja kendet és ott fogja kend találni Teleky Blanka grófnőt is.

— Ah, az a földre szállt angyal! — kiáltott Rózsa Sándor, hát ott lesz a grófnő is? Akkor menjünk uram, menjünk!

Beimler titkos rendőr beültette Rózsa Sándort egy fiakkerbe és felhajtott vele a várba. Korán volt még, a kegyelmes ur, még nem volt a hivatalban. Beimler elvezette Rózsa Sándort a Koszoru korcsmába és ott jó reggelit adatott neki. Egy óra múlva ismét elment vele a miniszteriumba és most már ott találta a kegyelmes urat. Bejelentette, hogy Rózsa Sándorral együtt az előszobában várja a kegyelmes ur parancsait.

Wenckheim báró rögtön magához hívatta Beimler titkos rendőrt. A miniszter levelet tartott a kezében és mikor a titkos rendőr belépett a szobájába, gyorsan kérdezte:

— Maga Beimler titkos rendőr?

— Igenis, kegyelmes uram.

— Tudja, hol lakik Teleky Blanka grófnő?

— Tudom, kegyelmes uram.

— Akkor üljön rögtön kocsiba, hajtasson a grófnőhöz és adja neki át ezt a levelet.

A titkos rendőr mélyen meghajtotta magát és kifelé ment.

— Küldje be azt a Rózsa Sándort.

A következő pillanatban Rózsa Sándor a magyar

királyi belügyminiszter előtt állt és kíváncsian nézett a nagy urra, hogy mit akar az tőle.

— Maga Rózsa Sándor, a csikós huszárok volt vezére?

— Az vagyok, felelt Rózsa Sándor.

— Örvendek, hogy valamit tehettem érdekében, szólt a miniszter leereszkedő hangon.

— Köszönöm alázatosan kegyelmes uram minden jót, amit érdekemben tett. Isten éltesse kegyelmes, jó uramat.

— Ne nekem köszönje, hanem Teleky grófnőnek és a király ő felségének.

— Áldja meg az Uristen a királyt és az angyalszivü grófnőt.

— Majd megköszönheti neki személyesen, nem-sokára itt lesz a grófnő. Mondja csak Rózsa Sándor, mit fog maga most Szegeden kezdeni?

— Majd csak segít az Uristen valami munkához, kegyelmes uram.

— Hát dolgozni fog és tisztességes módon élni?

— Igenis, kegyelmes uram.

E pillanatban halk kopogtatás hallatszott az előszobába vezető ajtón.

— Tessék, szólt Wenckheim és ő is, Rózsa Sándor is az ajtó felé néztek.

Az ajtó felnyílt, és egy nagy sugár, szigorú arcvonású uriember lépett a szobába.

— Bocsáss meg kegyelmes uram, hogy háborgatlak, de egy fontos akta, csak az aláírásodat kérem.

— Szervusz Gida, szólt a miniszter, jó hogy jöttél, hát hol van az az akta?

Ráday Gedeon gróf osztálytanácsos, a belügyminiszterium országos rendőrségi osztályának a vezetője volt az, aki belépett. Ráday átadta az ügydarabot a miniszternek, ki azt gyorsan aláírta és írás közben kérdezte:

— Te, Gida, mondd csak, ismered ezt a szegény embert itt?

Ráday megfordult és nagy, sziürke szemeivel egy pillanatig nézett Rózsa Sándorra. Aztán ismét oda fordult Wenckheimhoz és kemény hangon mondta:

— Ismerem. Láttam a képét. Ez Rózsa Sándor.

— Az, felelt Wenckheim, nos mit szólsz hozzá?

Ráday ismét ránézett a megkegyelmezettre, aztán vállait vonva, rideg hangon mondta:

— Azt, hogy még lesz dolgom vele.

— Hogyan, kérdezte Wenckheim ijedten, te azt hiszed, hogy ez az ember...

— Vissza fog térni ismét haramiás mesterségéhez, szólt Ráday Gedeon, — mit is kezdjen? ki fog rabviselt embernek munkát adni? Hidd el, kegyelmes uram, aki egyszer megszokta a rabéletet, elveszett az mindenkorra a tisztességes társadalom számára.

Wenckheim felelni akart, de most belépett az ajtónálló és jelentette, hogy Teleky Blanka egy más urnővel éppen a váróterembe érkezett.

Ráday Gedeon gróf erre vette az aktáját az íróasztalról és távozott, Wenckheim pedig odaszólt az ajtónállónak:

— Kéretem a hölgyeket.

És a miniszter az ajtóhoz sietett és ott fogadta a hölgyeket.

— Hölgyeim, szólt a miniszter, itt az Önök védencze.

Teleky grófnő odasietett Rózsa Sándorhoz és kezét nyujtva neki, örömtől sugárzó arczczal mondta:

— Ugy-e Rózsa Sándor, beváltottam a szavamat?

— Be, be, rebegett az erős ember, áldja meg az Isten érte, méltóságos asszonyom.

— Mihez fog most kezdeni, Sándor? — kérdezte a grófnő.

— Hazamegyek és dolgozni fogok, felelt a volt csikós huszár.

— Sándor, szolt a grófnő, maga hiven szolgált engem, fogadja ezt tőlem, ezzel akarok segítségére lenni a kezdet nehézségeiben.

És a grófnő egy tárczát csusztatott Rózsa Sándor kezébe.

Köszönöm, méltóságos asszonyom, köszönöm. Ezt nem érdemeltem.

— Dehogy is nem, nevetett a grófnő, hiszen maga volt a vigasztalóm ama nehéz napokban.

— Rózsa Sándor, szolt most komolyan Wenckheim, a király kegyelme kisegítette kendet a kufsteini börtönből, most úgy viselkedjék kend, hogy méltó legyen a király kegyére. Ma és holnap itt maradhat Pesten az én költségemre. Az az ember, a ki kendet ide hozta, majd egy szállóba vezeti kendet. Ismétlem, elvárom, hogy jól fogja magát viselni.

Rózsa Sándor mégegyszer kezét csókolt a hölgyeknek, meghajtotta magát a kegyelmes ur előtt, aki aztán behívta Beimler titkos rendőrt és átadta neki vendégét.

Másnap este Rózsa Sándor Szegedére utazott.

V. Rózsa Sándor Szegedében.

Hajnal felé érkezett a pesti éjjeli személyvonat Szegedre. Így van ez most is, így volt ez még abban az időben is, mikor még nem volt magyar királyi államvasút, hanem csak osztrák államvaspályatársulat.

Két nappal az elbeszélte események után a szokott időben robogott a pesti hajnali vonat a szegedi pályaudvarra, melyet óriási néptömeg szállt meg. A más-kor üres pályaudvarba ezerével tódult a nép és türelmetlenül várta a pesti vonat érkezését.

Sürgöny érkezett a szegedi rendőrkapitánysághoz a belügyminiszteriumtól, melyben a kapitányságot értesítették arról, hogy Rózsa Sándor a hajnali vonattal Szegedébe érkezik.

Hogy történt, hogy nem, a híres rablóvezér megérkezésének híre valami módon kiszivárgott a kapitányi hivatalból a nagy közönség közé és villámgyorsasággal terjedt el nemcsak Szeged városában, hanem eljutott Dorozsmára is, hol, mint tudjuk Rózsa Sándor született és lakott is. És Dorozsmán e hír épp oly izgalmat keltett, mint Szegeden, mert úgy Dorozsmán, mint Szegeden élénk emlékezetben élt még a volt csikós huszár emléke. Sőt még ennél is több. Idők folyamán egész mesekör szövődött Rózsa Sándor neve körül, úgy hogy már az ötvenes évek derekán mindenütt és főleg Dorozsmán és Szegeden csakis az ártatlanul bebörtönzött és rabságot szenvedő Rózsa Sándor tetteiről beszéltek és seholsem említették betyárrá és haramiává történt átvedlését. Így aztán érthető, hogy idők folyamán a nép Rózsa Sándort is a hősök közé helyezte.

A nagy tömegeből kissé félreállva találunk két csoportot. Ott állt egy nagy csontos, sovány asszony, kinek fekete haja már őszülni kezdett, de szemei még mindig ifjui tüzzel csillogtak, daczára annak, hogy arczába már az idő bevészte redőit. Az asszony mellett ott állt egy 16—17 éves szép feketehaju leányka az alföldi szép leányviseletben és kíváncsian és türelmetlenül nézett a távolba, hogy nem jön-e még a masina?

Az asszony a leányt a kezénél tartotta és bús mosolygással nézte, mennyire vágyódik a kis leány, milytürelmetlenül várja azt, akit soha sem látott, soha nem ismert.

A pályaudvaron fel és alá robotgattak a tolató gépek és minden pillanatban más-más oldalról hallatszott az egyik, vagy a másik gép gőzszipja.

Ilyenkor a kis leány mindig összerezzen és anyjához simulva kérdezte:

— Édes anyám, ugy-e most jön már az édes apám?

— Még nem kedves leányom, de nemsokára itt lesz.

— Édes anyám!...

— Mit akarsz, kedves Vilmám?

— Nem is hiszed, mennyire örülök, hogy most már nekem is lesz édes apám. Mennyire fogom szeretni.

— Az kötelességed, Vilmám!

— Ugy-e, te is szereted, nagyon szereted?

— Igen, sóhajtott az asszony, akiben most Veszélka Julcsát ismerjük fel, nagyon szerettem.

— Szeretted! Most már nem szereted?

— Dehogy is nem szeretem, szolt az asszony és odament egy perezcses fiuhoz, akitől két perezcet vett, hogy kitérhessen leánya kérdései elől,

Nem messzire Veszélka Julcsától a váróterem ajtajánál ott állt két városi pandur, akik vigan beszélgettek egy szintén városi pandurmondurt viselő, de fegyver nélküli kis összezsugorodott aggastyánnal. Az aggastyán kabátja gallérján az őrmesteri rangot jelölő három csillagot viselt és nem volt más, mint régi ismerősünk, Galiba Mátyás, ki már évek óta mint nyugdíjas őrmester ette a város kenyerét.

— Hja, bizony fiuk, szólt éppen Galiba Mátyás a két pandurhoz, azt én mondhatom meg a legjobban, hogy milyen fene egy gyerek volt ez a Sándor, kit ma ilyen hűhóval várnak, mintha legalább is a hazát mentette volna meg. Pedig nem volt az más, mint közönséges lóköttő betyár.

— Dehogy is őrmester uram, szólt az egyik pandur nevetve, dehogy is volt az a Rózsa Sándor közönséges lóköttő betyár. Hiszen volt ő generális is, ő vezette diadalra a dorozsmai csikós huszárokat!

— Dehogy vezette, azt én jobban tudom, mint kend, mondta dühösen Galiba Mátyás. Persze hogy volt csikós huszár és társai is azzá lettek, de miért?

— Hát, hogy a hazát szolgálják, felelt a másik pandur.

— Persze, gunyolódott Galiba, te kitünően tudod, hiszen talán ott is voltál.

— Hát ugy mondják, szólt halk hangon a pandur.

— Persze, hogy, ugy mondják, mondta dühösen Galiba Mátyás, ugy mondják, mert nem tudják másként. Mit is tud ez a buta népség?!

— Hát kend őrmester ur, másként tudja?

— Hogyne tudnám másként, ha az én kezemen megfordult a gazember, vágta oda Galiba. Hiszen én

kétszer fogtam el azt a gézengüzt és mondhatom, igaz, hogy betyár, rabló volt, de amellett olyan merész is volt, hogy volt vele elég bajom, míg beszolgáltatattam a tekintetes vármegyének . . .

— Hát nem volt ő csikós generális és nem parolázott Kossuth Lajos apánkkal? kérdezte az egyik pandur.

— Parolázott ő a hóherral, dörmögött Galiba Mátyás, nem Kossuth apánkkal. Hát igenis, fiuk, mondtam már, hogy volt ő csikós huszár is és összeállított a dorozsmai betyár legényekből egy csikós huszár csapatot. Ami igaz, az igaz. De miért tette ezt? Akarjátok tudni? Majd megmondom. Hogy a nyakát megmentse, hogy kiszabaduljon a hóhér kezeiből. Ugy volt az, hogy én, Dudás Mátyás és Kecskés Jani pandurok segítségével, — az Isten adjon nekik örök nyugalmat, mert már meghaltak szegények, — hát a Dudás Mátyás és Kecskés Jani segítségével éppen akkor fogtam el a betyárt, mikor a Veszélka fiukkal együtt felgyújtotta a nagyságos Kercesey úr, a későbbi kapitány ur horgosi kastélyát és a kését döfte a kapitány úr mellébe.

-- Nem volt érte nagy kár, szólt az egyik pandur.

— Kár, hogy agyon nem szúrta, szólt a másik pandur, nagy gazember az, nagyobb gazember, mint az összes alföldi betyárok együttvéve.

— Fogd be a szádat öcsém, szólt Galiba Mátyás, nem értesz te ehhez. Hát, igaz, nem valami jó ember a nagyságos ur, de ne felejtsetek soha el, hogy ő mégis nagyságos ur, hogy neki több van megengedve, mint más közönséges embernek. Hát, ha azt láttátok volna, hogyan védekezett az a Rózsa Sándor! Többi

társai mind cserben hagyták, mi pedig tizenhatan voltunk pandurok és mennyi népség . . .

— Hiszen az imént azt mondta kend, hogy a Dudás Mátyással és a Kecskés Janival fogta kend el . . .

— Ne óbégass, kiáltott Galiba Mátyás, persze, hogy mi hárman elfogtuk, de volt azért ott még huszonnégy pandur is.

— Hát nem tizenhatan voltak?

— Te majom strázsa, ha harmincz pandur ott van, akkor csak természetes, hogy beszélhetek tizenhatról.

— No ugy, nevetett a pandur, hát most már harminczan voltak.

— Fogd be a szád, fajankó, vagy úgy képen ütlek, mint a régi jó időben, kiáltott Galiba. — Hát amint mondtam, a Veszélka fiuk már elszaladtak . . .

— Hazudik kend, őrmester ur, mondta most Veszélka Julcsa, aki éppen Galiba mellett haladt el, amikor az azt mondta, hogy a Veszélka fiuk elszaladtak, hazudik kend, őrmester ur, mert a Veszélka fiuk sohasem szaladtak el.

— Tyüh azt a teremfáját! Ki meri azt mondani, hogy én hazudok? Mióta élek, sohasem hazudtam.

— Most hazudott, szólt nyugodtan Veszélka Julcsa és ha van bátorsága, mondja ezt meg Veszélka Jánosnak.

Galiba Mátyás odarohant a nőhöz és szeme közé nézett. De visszatántorgott és halk hangon mormogott:

— Jézus Mária! A Veszélka Julcsa a leányával!

A két pandur kíváncsian nézett Galiba Mátyásra és az egyik már kérdezni is akarta, hogy volt a dolog Veszélkéekkel, mikor a távolból hallatszott a gőzmoz-

dony éles füttye és most az egész tömeg a sinek felé tódulva, Galiba Mátyást is magával sodorta, úgy, hogy ő is közvetlenül a lassan berobogó vonat mellé került.

Veszeka Julcsa kibontakozva a tömegeből, oda sietett lihegve, reszketve a leányához és kezénél fogva odavitte a kijárási ajtajához, melyen Rózsa Sándornak távoznia kellett, mikor a pályaudvarból a városba megy.

— Gyere leányom, gyere, állj ide hozzám, szólt Veszeka Julcsa, itt majd meglát bennünket.

A vonat lassan beérkezett a pályaudvarra és az utasok kiszálltak. Egy harmadosztályú kocsiból kilépett egy paraszt ember, aki régi, kopott subát vitt a hátán és vele együtt szállt ki egy uriasan öltözött férfi, aki mosolyogva nézett az egybegyűlt nagy tömegre és halk hangon mondta a parasztnak:

— Lássa kend, Rózsa Sándor, ez a rengeteg nép-ség kendet jött nézni.

Rózsa Sándor nem felelt, vállat vonva bámulta az indóházat és azon csudálkozott, hogy mily szép lett ez a Szeged városa, amióta őt elvitték Kufsteinba.

A tömeg előre tódult és a dorozsmaiak oda kiállították:

— Hozott Isten, Sándor bácsi.

És aztán kezet nyujtott neki az a sok ismeretlen legény, akik szinte bemutatva magukat mondták:

— Sándor bácsi, én a Verág Ferencz fia vagyok.

— De nagy lettél öcsém, mióta nem láttalak, hát az édes apád hogy van?

— Már négy éve, hogy meghalt, felelt az ifju.

— Sándor bácsi, szólt egy másik ifju, én meg a Biró János fia vagyok.

— A Biró Jánosé? Jól ismertem az apádat, miért nem jött el?

— Hát mert már régóta meghalt.

Eközben a Rózsa Sándorral érkezett uriember, ki nem volt más mint Beimler, a pesti titkos rendőr, körülnézett a pályaudvaron, mintha valakit keresett volna. Végre meglátott a két rendőr mellett egy óriási alakú, úriasan öltözött férfit, ki a rendőrökkel beszélgetett és nekik parancsokat adott. Beimler utat tört magának a tömegben át és odasietett a rendőrökhöz. Mig ő odaért, folyton új meg új legények mutatkoztak be Rózsa Sándornak, ki már unta a sok ismeretlen fiatal embert és utána akart menni a kísérijének. De most egy ismerős hang jutott a füléhez, egy hang, melynek hallatára Rózsa Sándor szinte összererezett. Felnézett és szemközt találta magát Galiba Mátyással, aki rákiáltott:

— Hát haza jöttél, Sándor? No, nagy gazember voltál, de 18 esztendő se gyerekjáték. Jól megviselt a kufsteini levegő. No, Isten hozott és azt mondom, jól viseld magadat!

Ezzel Galiba Mátyás kezet nyujtott Rózsa Sándornak, ki mintha ezt nem látná, tovább haladt és azon tűnődött, milyen furcsa dolog az, hogy annyi jó ismerőse, akit szeretett, már régen sirba dőlt és ez az egy ember, aki halálos ellensége, még mindig a földön jár.

Mig Rózsa Sándor találkozott Galiba Mátyással, Beimler titkos rendőr odaért a két rendőrhöz és a még mindig mellettük álló uriemberhez és egy pillantást vetve erre, azt mondta:

— Bocsánatot kérek uram, ugy-e a rendőrkapitány urhoz van szerencsém?

— Igen, Kéméndy István rendőrkapitány vagyok.

— Beimler József, a pesti rendőrségnél alkalmazott titkos rendőr vagyok. Egy levelet hoztam kapitány urnak.

Ezzel aztán Beimler átadott Kéméndy kapitánynak egy nagy pecséttel zárt levelet, melyet a kapitány rögtön felbontott és elolvasott.

— Ah, ön hozta el Rózsa Sándort? — kérdezte a kapitány.

— Igen is, nagyságos uram, a kegyelmes ur megbizásából én kísértem ide.

— És miként viselkedett az uton?

— Nagyon illedelmesen, különben én sem adtam neki okot panaszra. Elbeszélgettünk az egész uton, hát tetszik tudni, ő nem rab és a kegyelmes ur csak azért küldött engem vele, hogy utközben el ne verje pénzét.

— Hát van pénze? — kérdezte a kapitány.

— Van, Teleky Blanka grófnőtől kapott.

Rózsa Sándor most oda ért a kísérőjéhez és kíváncsian nézett Kéméndy kapitányra. Beimler pedig oda fordult hozzá és halk hangon mondta:

— Hallja kend, Rózsa Sándor, az én kiküldetésem véget ért, én most átadom kendet utasításaim szerint Kéméndy rendőrkapitány urnak.

— Hát rab vagyok? — kezdte ijedten Rózsa Sándor.

— Dehogyan is, felelt Beimler helyett Kéméndy kapitány, kend szabad; mehet ahová akar, de azt mondom, jól viselje magát, mert kétszer nem kegyelmez a király.

Ezzel aztán Kéméndy kapitány hátat fordított Rózsa Sándornak és elhagyta a pályaudvart. Rózsa

Sándor a titkos rendőrhöz fordult és zavarodottan kérdezte:

— Hát az ur visszamegy Pestre?

— Igen, félóra múlva itt lesz a temesvári vonat, melylyel Pestre utazom. Isten áldja meg kendet!

— Köszönöm a szivességét uram, szólt Rózsa Sándor. És még egy kérésem volna az urhoz.

— Hadd halljam, szólt a titkos rendőr.

— Kérem, keresse fel a métóságos asszonyt, Teleky Blanka grófnőt, és mondja meg neki, hogy szerencsésen ide érkeztem és hogy kezeit csókolgatom.

— Hát, ha többet nem kíván kend, szólt Beimler nevetve, ezt megtehetem és megteszem. No, de most bemegyek az étterembe, éhes vagyok, mint a farkas, Isten áldja meg kendet.

Ezzel aztán Beimler ott hagyta Rózsa Sándort és az étterembe sietett. Rózsa Sándor pedig a tömeg-től követve lassan haladt a kijáró felé.

Amint félig álmélkodva és gondolataiba merülve az ajtóhoz ért, egy asszony állta az utját. Kezet nyújtott neki és halk, reszkető hangon szólt:

— Isten hozott Sándor. De régóta várlak!...

E hang hallatára a viharedzett ember összereszt. Tágra nyitott szemét az előtte álló nőre szegezve, felkiáltott:

— Julcsa! Veszélka Julcsa! Te... te vagy?

— Én vagyok Sándor, régóta várlak.

— Igazán? — szólt Rózsa Sándor és végig nézve az asszonyon, halk hangon mondta:

— De megvénültél!...

Az asszony elsápadt és könny tódult a szemébe. A kezével eltörölte és aztán halk hangon mondta:

— Sándor, nem egyedül vártalak, nézd csak, kit hoztam magammal?

És ezzel maga elé tolta a háta mögött álló szép leányt.

Rózsa Sándor csudálkozva nézett a gyönyörű szép leányra és mosolyogva kérdezte:

— Hát ez ki legyen?

— Isten hozta, kedves jó apám, szólt a leány és kezét megragadva, azt megcsókolni akarta.

— Micsoda? Mit beszélsz? Apám? — mondta Rózsa Sándor, kérdezően nézve Veszélka Julcsára.

— Bizony Sándor, ez Vilma, az én... a mi leányunk...

— A te leányod lehet, Julcsa, de az enyém...

— Sándor, sikoltott Julcsa, ez a te leányod is, vagy talán nem hiszel szavaimnak, nem emlékszel mit ígértél, mivel csábitottál?

— Az már réges-régen volt, ki tudja, mi történt azóta?

— Istenem, Istenem, zokogott Julcsa, és én menyire vártam ezt a pillanatot.

— Ki mondta, hogy várjad?

— Hát nem váltod be az ígéretedet?

— Beváltanám, Julcsa, de nagyon megvénültél.

— Akkor verjen meg az Úristen, te gazember!

— kiáltott Veszélka Julcsa, és leányát kezénél fogva, azt mondta:

— Gyere Vilmám, tévedtem, neked nincs apád!

És anélkül, hogy tovább Rózsa Sándort egy pillantásra is méltatta volna, távozott leányával.

Rózsa Sándor egy pillanatig utána nézett, aztán pedig vállat vonva és megőszült bajuszát megpödörve,

lassan kiment a váróterembe. Itt egy pillanatig megállt és mintha sajnálta volna a történeteket, halk hangon mormogott:

— Istenem, csak annyira ne vénült volna meg!

A tömeg utána fódult a terembe, a cigányok nótába kaptak, a legények éljeneztek, de Rózsa Sándor most már semmivel sem törődött. Az annyira megvénült asszony és a viruló szépségű leány nem ment ki a fejéből. Gondolataiba merülve ment a váróteremből ki az utcára és mélyen felsóhajott. Mintha csak most érezte volna magát teljesen szabadnak.

Körülnézett, hogy eligazodjék az idegenné vált városban. Csakhamar meglátta a Rókus templomát és most már tájékozhatta magát. A Rókus külvárosnak indult és amint a tömegtől követve előre haladt, egyszerre csak szemközt jött vele egy rendőr, aki egy öreg, részeg cigányasszonyt kísért be a rendőrségre. Mikor a részeg asszony már egészen közel jutott hozzá, rikácsoló hangon felkiáltott:

— Nini, nini, Sándor, a szép princzem! Feltámadtál?

— Örzi!... kiáltott Rózsa Sándor.

— Hiába támadtál fel princzem, majd eltemetnek mégegyszer. A kártyám nem hazudik!...

A rendőr odább lökte a részeg cigányasszonyt, akinek Rózsa Sándor úgy nézett utána, mint ha kísértetett látott volna. Aztán lassan haladt a Rókus külváros felé, és folyton mormogott:

— Istenem, Istenem, de megvénült itt mindenki!...

VI. Rózsa Sándor és gyermeke.

Rózsa Sándor nem ment ki a Rókus külvárosba. Az őt lépten-nyomon követő néptömeg gátolta meg szándékában, amely abból állott, hogy kimegy oda és felkeresi az ő Sáje Ganzl barátját és megkérdezi tőle volt társai hollétét. De a folyton csoportosuló tömeg más gondolatra hozta. Eltekintve attól, hogy czélszerűtlennek találta a nagy tömeg előtt elárulni az öreg zsidóval való összeköttetést, még jókor eszébe jutott, hogy voltaképpen neki nem is szabad régi társaival érintkezni, ha nem akar ismét a bűn utjára tévedni. Ezt pedig Rózsa Sándor semmi áron sem akarta. Nem azért, hogy tényleg megjavult volna, hanem azért, mert teljesen elég volt neki a 17 év, mit Kufsteinban töltött és cseppet sem vágyódott arra, hogy ismét oda vissza, vagy pedig valamelyik más börtönbe kerüljön.

Igy aztán lassan befordult a városba, hogy a «Fekete sasban» nyugalomra térjen. A tömeg oda is követte. A nagy lármára az uton levő házakban az alvók felébredtek és ijedten nyitották fel ablakaikat, hogy nem történt-e valami nagy szerencsétlenség, és mikor aztán az egyik vagy másik kérdezte a tömeggel járó ismerősét, hogy mit jelent ez a lárma, rendesen ezt a választ kapta:

- Semmit. Rózsa Sándor haza érkezett.
- A hires Rózsa Sándor?

Végre aztán Rózsa Sándor oda érkezett a «Fekete sas» vendéglőhöz, mely még változatlanul úgy állott, mint 18 évvel ezelőtt, mikor még Farkas Máté volt a kocsmáros. A kocsmá és a kávéház helyiség még ki volt világítva és az ott mulatozó vendégek nagyon

meg voltak lepődve, amikor Rózsa Sándor belépett. Bort hozattak és megkinálták a háza érkezett embert mindenfelől. Megkezdődött a dáridó, mely reggelig tartott. Végre aztán, mikor már több mint a fele a társaságnak asztal alá dőlt, a még félig-meddig józanon maradtak kocsira kapták Rózsa Sándort és elvittek Dorozsmára, szülőföldjére.

Itt Rózsa Sándor egyenesen a házához hajtatott. Mikor odaért, csudálkozva vette észre, hogy a házában laknak. A kéményből füst szállt az ég felé, a ház udvarán vidám gyerekek játszottak. A házból egy 35—40 éves ember jött éppen akkor az utcára, mikor Rózsa Sándor leszállt a kocsiról és a kapu felé haladva éppen az ajtónál találkozott a házból jövő gazdával, ki meggyújtotta a pipáját és bámulva nézett, hogy mit keres a háza előtt a sok ember.

Rózsa Sándor egyenesen a házba akart menni, de az idegen ember utját állva, kérdezte:

— Mit akar kend itt?

— Mit akarok, nevetett Rózsa Sándor, furcsa kérdés, háza akarok menni. Ez itt az én házam.

— Ez? A kend háza? Hallja kend, kend jól berugott. Ez az én házam.

Rózsa Sándor nagyot nézett, aztán ingerülten felkiáltott:

— Hallja kend, ne komédiázzék velem. Ha 18 esztendeig távol voltam innen, azért ez mégis az én házam, és az én nevemre van a telekkönyvbe írva.

— Hát kicsoda kend, ha kérdezni szabad?

— Ki vagyok? Hát én Rózsa Sándor vagyok.

— Ah ugy, szólt az idegen, most már értem. Isten hozta kendet!

— Ugy-e most már belátja, hogy ez a ház az enyém?

— Sajnálom, de nem látom be, szólta az idegen. Én Czingár Dániel vagyok és ezt a házat még nyolcz év előtt vettem, árverésen.

— Árverésen, kiáltott fuldokló hangon Rózsa Sándor. Ki árvereztette el az én házamat?

— Ezt bizony a méltóságos Kercsey Andor megyei főnök árvereztette, felelt Czingár.

— Verje meg az Úristen azt a gazembert! kiáltott a dühtől elfojtott hangon Rózsa Sándor, hiszen én nem tartoztam senkinek.

Czingár Dániel vállat vont és sajnálkozva mondta:

— A rabtartási költségek czimén árverezték el a kend házat és földjét.

— Hát én most hova menjek? Haza jöttem s máris hajlék nélkül vagyok?

— No, no, hát kend még korántsincs hajlék nélkül, szólta most Czingár Dániel, maradhat kend a házamnál, míg valami munkát talál. Szívesen látom kendet, és ismételve mondom: Isten hozta kendet.

— Köszönöm kendnek a szivességét, szólta Rózsa Sándor és beütött a neki nyujtott kézbe, elfogadom a kend ajánlatát.

És ezzel odalépett a kísérőihez és elbucsuzván tőlük, belépett Czingár Dániel házába.

A pitvarban, a konyha előtt állt egy csinos, szép, egészségtől duzzadó asszony, Czingár Dániel odaszólt az asszonynak:

— Panna! Hallod-e Panna?... Vendéget hozok.

— Vendéget,... szólta az asszony, és egy gyors pillantást vetve Rózsa Sándorra. éles hangon kérdezte:

— Miféle vendéget? Ki legyen az?

— Itt van a vendégem, nézd meg jól. Ezé a szegény emberé volt azelőtt ez a ház.

— Jézus Mária, kiáltott az asszony, hiszen akkor ez Rózsa Sándor!

— Az vagyok, szólta Rózsa Sándor nyugodtan.

Az asszony mégegyszer végignézett a vendégen, aztán kezett nyujtott neki és halk hangon mondta:

— Isten hozta kendet! Majd rendbehozom a szobáját.

Czingár Dániel most bevezette Rózsa Sándort a szobába és mig Panna asszony a házban sürgött-forgott, a két férfi a kemence mellett lévő padkán ülve beszélgetett a jövőről.

— En ezt nem hagyom annyiban, szólta Rózsa Sándor, holnap elmegyek a jegyzőhöz és levelet iratok a belügyminiszter ő kegyelmességének és Teleky Blanka grófnőnek, majd eligazítják azok ezt az ügyet.

— Ejnye de szép ösmeretsége van kendnek, nevetett Czingár Dániel, talán a börtönben ismerkedt meg kend velük?

— Bizony igaza van kendnek, felelt Rózsa Sándor, a grófnővel a kufsteini börtönben ismerkedtem meg.

Czingár Dániel azt hitte, hogy Rózsa Sándor füllent, mert nevetve kérdezte:

— Hallja kend, Sándor bátyám, ha tényleg oly előkelő ismerősei vannak, akkor kend még azok révén képes lenne engem a házamból kiugraszítani.

Mire Rózsa Sándor egész komolyan felelt:

— Már azt nem tudom, hogy mikép fog határozni a kegyelmes miniszter ur, de azt mondhatom,

hogy rendkívül jó és derék ember, kezet fogott velem, vendége is voltam a palotájában.

— Hát nem a grófnénál hált kend? — kérdezte Czingár nevetve, aki vendége beszédét olyan Hári János-féle füllentésnek tartotta.

De most Rózsa Sándor dühösen felugrott a helyéről és fenyegető hangon kiáltott:

— Hallja kend, akár hiszi kend azt, amit mondtam, akár nem, az nekem mindegy, de azt mondom kendnek, ne sértegetse azt az áldott jó grófnőt, ha azt akarja, hogy itt maradjak a házban.

— De Sándor bátyám, ne haragudjék kend, hiszen nem úgy gondoltam.

Éppen jókor lépett a szobába Panna asszony. A két férfi felhagyott a beszélgetéssel, az asszony pedig asztalt terített és aztán behozta a csirke paprikást. Vacsora után még egy darabig békésen elbeszélgettek és aztán Czingár Dániel bevezette Rózsa Sándort a vendégszobába és nyugalmas éjszakát kívánt neki.

Rózsa Sándor pihenőre tért, de sokáig nem tudott elaludni. Sokat gondolkozott azon, hogy mikép lehetett az ő házat, az ő tulajdonát, az ő tudta és beleegyezése nélkül elárverezni. És amint erről gondolkozott, akarata ellen is foglalkoznia kellett Kercsey Andorral, aki az ő életében oly végzetes szerepet játszott. Kercsey és Kercsey! Szinte reszketett vad dühében, mikor erre az emberre gondolt és végre fogcsikorgatva mormogott:

— Kercsey, Kercsey, egyszer mégis csak leszámolok veled!

Aludni akart, de nem tudott. Egész lelki és akaraterejét összeszedte, hogy gondolatait másfelé

terelje. Nem akart Kercseyre gondolni, kinek képe folyton a szeme előtt állott. Visszagondolt a mai nap eseményeire és egyszerre új kép tűnt fel előtte. Veszélka Julcsa. És az a leány. Az ő leánya, amint Veszélka Julcsa állította. És eszébe jutott Julcsa haragos felkiáltása:

— Verjen meg az Isten, Sándor!

És most nem tudta a haragos nő képét elfelejteni. Folyton maga előtt látta Julcsát és leányát.

— Igaza volt, szóló Rózsa Sándor, megígértem neki, hogy feleségem lesz. Igen, megígértem, be is váltottam volna ígéretemet, ha el nem fogtak, el nem ítélték volna. Engem is, őt is. Csak nem esküdhettem meg vele a fogságban! És aztán ő kiszabadult, nem tudtak rábizonyítani semmit és mikor kiszabadult, én reám várt.

Hát én parancsoltam neki, hogy várjon reám? Egy szóval sem. Nem is gondoltam többé rá. Volt nekem más gondom Kufsteinban és aztán nem gondolhattam, hogy oly buta lesz, és 18 esztendeig vár reám! Miért nem ment férjhez? Hisz tudta, hogy élethossziglani fogságra ítélték! Az a gyerek? Történt az már más leánynyal is, azért mégis akad az ilyennek is férje. Hiszen tudom és most hogy elvették mindenemet, érzem is, hogy jó volna egy derék asszony a háznál, egy derék, szemrevaló asszony; — tehetek én arról, hogy a Julcsa annyira megvénült a 18 év alatt. Hja, ha olyan volna, mint a leánya! Az én leányom... — ha igaz. — Ki tudja, hogy igaz-e? Hosszu idő a 18 év és kevés a fehér-cseléd, amely annyi ideig vár a kedvesére. De ő azt mondja, hogy reám várt... — hát aztán miért futott el mindjárt, hogy nem borultam

a nyakába? És ha szeret, miért átkozott? Amint én ismerem, most bosszút forral ellenem. Hát tehet amit akar, nem félek tőle, mehet panaszra a bátyjához, a Jancsihoz, ha a vén gazember még életben van. Hej, ha a Veszelka János megtudná, hogy hazajöttem, dehogy is nem keresne fel az engem! De bizonyosan felakasztották már régen, meg is érdemelte, nagy gazember volt a Jancsi... és a Terka... és a leánya...

Az álom végre lenyomta a szemeit. Elaludt, de álma nyugtalan volt. Folyton azt a szép leányt látta maga előtt, aki őt «édes apám» szóval üdvözölte. És milyen szépnek látta most azt a leánykát, szinte restellte, hogy el nem fogadta üdvözlését.

Nyugtalanul mozgolódott ágyán és már-már fel akart kelni, mikor ablakán halk kopogást hallott. Felnyitotta szemeit és mozdulatlanul hallgatózott. A kopogás ismétlődött. Rózsa Sándor felugrott ágyáról és odasietett az ablakhoz. Kint szép holdvilágos idő volt, és jól láthatta az ablak előtt álló embert. Az első pillanatra felismerte és nem akart szemeinek hinni. Ismételve dörzsölte a szemeit, hogy kiszorítsa belőle az álmoságot, de az az alak az ablak előtt mégis csak az ő régi ismerőse — a Peti cigány volt.

— Hogy az Istennyila csapjon ebbe a cigányba, mit akar ez a gazember tőlem? — mormogott Rózsa Sándor, míg lassan felnyitotta az ablakot és kihajolva, rideg hangon kérdezte a cigányt:

— No, mit akarsz?

— Isten hozta kendet Sándor bátyám, hát haza érkezett? — vigyorgott Peti.

— Semmi közöd hozzá, mit akarsz itt? Takarodj innen, szólta Rózsa Sándor fenyegető hangon.

— Egy kis beszédem volna kenddel, szólt nyugodtan a cigány.

— Nincs semmi beszélni valóm veled, felelt Rózsa Sándor.

— Jól van, szólt Peti, ha haragszik kend rám, bizonyára lesz kendnek oka reá, ámbár én nem tudom, mit vétettem volna kend ellen.

— Kötni való gazember vagy. Elárultad a szegény Veszélka Jancsit.

Peti jóízűen nevetve felelt:

— Éppen az küldött kendhez. Már régen kibékült velem.

— Micsoda? A Jancsi küldött? Miért nem mondtad ezt előbb?

— Hiszen kend nem hagyott szóhoz jutni, nevetett a cigány.

— Hát mit akar Veszélka?

— Beszélni valója van kenddel és azért várja kendet holnap este a keczeli csárdában.

— Hát az még megvan? — kérdezte csudálkozva Rózsa Sándor.

— De még mennyire, nevetett Peti. Kend fel sem fogja ismerni, olyan czifra most az a csárda.

— Ugy hát tatarozták?

— Igen, az uj tulajdonos tataroztatta és aztán bérbeadta Veszélka Jánosnak.

— Hát a Jancsiból csárdás lett? Ejnye, de felvitte az Isten a dolgát! Mikor került ki a fogházból?

— Ó jé! Már több, mint tiz éve.

— És hogyan került a korcsmárossághoz? — kérdezte Rózsa Sándor.

— Nagyon egyszerűen. A csárda uj tulajdonosa

felkínálta neki a csárdát és ő elfogadta. Nem is bánta azt meg a Jancsi soha, mert jól megszédte magát a csárdában.

— Ugy, ugy, szólt Rózsa Sándor gondolataiba elmerülve, hát meggazdagodott a Jancsi?

— Meg bizony, felelt a cigány, de az nem is csuda, jó embere neki a csárda új tulajdonosa.

Rózsa Sándor gyorsan felnézett és szemeit kérdezőleg szegezte a cigányra. Már most harmadszor említette a cigány a csárda új tulajdonosát. Mit akart ezzel? Mit emlegeti folyton előtte azt az új tulajdonost? Rózsa Sándor szemei fürkészőleg nyugodtak a cigányon, aki nyugodtan és mozdulatlanul állta ki tekintetét. És amint most Rózsa Sándor végig nézett a cigányon, egyszerre észrevette, hogy az valami libériafélét viselt. Rózsa Sándor meghökkent és gyanakodva kérdezte:

— Te Peti!

— Mit akar kend?

— Miféle libériát viselsz te?

— Gazdám libériáját!

Ugy hát neked gazdád van most. És ki az a te gazdád?

— A keczeli csárda új tulajdonosa, felelt nyugodtan Peti.

— A keczeli csárda új tulajdonosa! — kiáltott Rózsa Sándor türelmetlenül, már negyedszer mondogt ezt és még mindig nem tudom, ki az az új tulajdonos?

— Megmondom, ha kend kívánja, szólt Peti.

— Persze, hogy kívánom.

— Hát az új tulajdonos senki más, mint Szeged városának volt rendőrkapitánya.

— Ah, kiáltott Rózsa Sándor, ez lehetetlen. Hiszen az . . .

— Igen, a nyugalmazott rendőrkapitány ur régi ismerőse kendnek . . .

— Ismerősöm? Miért? Hogyan? Nem értek. Csak nem akarod mondani . . . hogy . . .

— Azt akarom, felelt Peti. A csárda új tulajdonosa nagyságos Kercsey Andor úr.

— Ah, az az átkozott! Verje meg az Isten a gazembert!

— Arra kérem kendet, szólt Peti vigyorogva, ne szidja az én jelenlétemben a gazdám.

— Hordd el magad gazember, sziszegett Rózsa Sándor, vagy agyonütlek.

— Ne tegye azt kend, különben ismét visszakerül a börtönbe.

Rózsa Sándor dühösen becsapta az ablakot és szobájában fel és alá járkált.

Egyszerre csak ismét kopogtak ablakán. Mikor odasietett és kinézett, hát még mindig ott látta a cigány vigyorgó arcát.

Rózsa Sándor kisietett az udvarra és dühösen kérdezte a cigányt:

— Hát te mit akarsz még itt?

— Választ várok. Mit mondjak Veszelnének?

— Azt, hogy nem teszem a lábamat olyan házba, mely annak az átkozottnak a tulajdona.

— Majd kibékül még kend is vele, nevetett Peti.

— Kivel?

— A gazdámmal.

— Soha, soha! — kiáltott Rózsa Sándor.

— Dehogy is nem, nevetett a cigány, ha kend tudná, mennyire megváltozott az az ember.

— Nagyobb gazember lett, mint volt?

— Talán. De mi nagyon derék embernek ismerjük most, szólt nyomatékosan a cigány.

— Mi? Mi az a mi? — kérdezte Rózsa Sándor.

— Hát én, meg Veszélka János, felelt nyugodtan Peti.

— No, mondhatom, szép kompániába jutott a szegény Jancsi, dörmögött Rózsa Sándor.

— Hát ő nagyon jól megvan abban a kompániában és én sem panaszkodhatom a sorsom ellen.

— Te gazember vagy! Nem kerülöd te ki az akasztófát, szólt Rózsa Sándor.

— Köszönöm a kend szivességét, de nem akarok olyan magasra emelkedni. Mit mondjak Veszélkának?

— Azt, hogy nem teszem a lábamat a csárdájába.

— Ez kár, mert fontos beszélni valója van neki kenddel.

— Fontos beszélni valója? Mi lehet az? — Kérdezte Rózsa Sándor.

— Tudom is én, felelt a cigány, valami asszony dologban.

— Ah, kiáltott Rózsa Sándor, a Julcsa végett?

— Ugy hiszem, hogy a Julcsa végett, szólt Peti, de biztosan nem tudom.

— Hát, szólt Sándor, ha a Jancsinak beszélni valója van velem, akkor jöjjön ő ide hozzám.

— Hjah, szólt Peti fontoskodva, azt könnyen mondhatja kend, de a Jancsi nem mozdulhat el könnyen a csárdából.

— Nem mozdulhat el? — kérdezte csodálkozva Rózsa Sándor, hát annyi dolga van?

— Elhiszem, hogy van, nevetett Peti. Akad egy ilyen csárdában mindig munka. Aztán otthon kell neki maradnia, folyton jönnek, mennek a barátjai . . .

— Hát annyi barátja van a Jancsinak?

— Van. Régi barát is, új barát is, szolt Peti nyomatékosan.

— Hát a régi barátjai felkeresik a Jancsit?

— Igen, amennyiben még életben vannak.

— És a Jancsi segíyezi őket? Mindig derék, jó bajtárs volt, szolt Rózsa Sándor.

— Az igaz. Mindig derék jó bajtárs volt a Veszélka Jancsi, de azért mégsem segíyezi a régi barátjait, szolt nevetve Peti.

— Nem? És miért nem?

— Hát, felelt a cigány, mert azok bizony nem szorulnak az ő segíyezésére! Mindnyájan jól állják a sarat.

— És mit csinálnak?

— Hát dolgoznak.

— Hja ugy, dolgoznak! szolt Rózsa Sándor. Ez már más!

— Igen, dolgoznak a Jancsi vezetése alatt, mint akkoriban dolgoztak a kend vezetése alatt.

— Ah, hát ők még mindig . . .

— Persze és még jobban, mint azelőtt. Az üzlet pompásan megy. Mindegyik megszede magát. Nem csoda. Jó pártfogójuk van.

— Pártfogójuk?

— Az bizony, még pedig milyen!

— És ki az a pártfogójuk?

— Ki? Majd megmondom kendnek. A Veszelka Jancsi pártfogója, a kezeli csárda új gazdája.

Rózsa Sándor bámulatában tágra nyitott szemmel nézett az előtte álló cigányra, aztán a vállát vont a és csak annyit mondott:

— Megbolondultál, Peti.

— Nem én, felelt a cigány, nem fogyott még el a sütnivalóm és ha kend sem akarja elhinni azt, amit én mondok, hát kérdezze csak meg Veszelka Jánost.

— Veszelkát? Majd megkérdezem, szólt Rózsa Sándor röviden.

— Hát akkor kend el fog jönni?

— Azt nem mondtam, szólt Rózsa Sándor és firkészőleg nézett ismét a cigányra. És most, amint ismét Petire nézett, hirtelen gyanu fogamzott meg az agyában. Odalépett a cigányhoz és keményen vállon ragadva, felkiáltott:

— Te gazember, valami csapdába akarsz csalni?

— Nem én, felelt a cigány.

— Ki küldött? Szólj, sziszegett Rózsa Sándor, torkonmarkolva a cigányt.

— Mondtam már, hogy Veszelka Jancsi küldött.

— Az nem igaz!

— De igaz, kiáltott Peti.

— Téged Kercsey Andor küldött.

— Az is küldött, Veszelka is.

— Hát Kercsey is küldött?

— Igen ő is és Veszelka nem küldött volna, ha a méltóságos ur nem kívánta volna.

— Ezt nem értem, szólt Rózsa Sándor fejcsóválva. Kercsey Andor küldött volna értem?

— Ha mondom, szólt Peti. Persze, hogy nem mondta nekem, hogy menjek Rózsa Sándorért, de megmondta Veszelkának és az aztán megparancsolta nekem.

— Ugy? szólt Rózsa Sándor egy kis szünet után, hát ilyenformán nem Veszelka János, hanem Kercsey hivat engem?

— Ugy van.

— És Veszelka nem szólt semmit?

— Nem, szólt Peti, csak annyit, amennyit a méltóságos ur parancsolt.

— És Veszelka János így enged magának parancsolni? — kérdezte dühösen Rózsa Sándor.

— Miért ne engedne, nevetett Peti, ha e mellett kitünően megél.

— No, én mindezt nem hiszem, nem is megyek én a keczeli csárdába. Jöjjön a Jancsi ide.

A cigány vállat vont, megvetőleg nézett Rózsa Sándorra, aztán fennhangon mondta:

— Jól van, jól. Majd megmondom neki, hogy jöjjön ő ide, mert kend fél a keczeli csárdába elmenni.

Ezzel aztán Peti távozni akart, de Rózsa Sándor dühösen megragadta és azt mondta:

— Gyalázatos gazember! Ki merészeli azt mondani, hogy Rózsa Sándor fél valakitől? Mondd meg a Jancsinak, hogy máma este ott leszek nála. És most takarodj!

A cigány távozott. A közeli toronyban hármat ütött az óra, mikor Rózsa Sándor ismét bement szobájába és lefeküdt.

— Lám, lám, mormogott a volt csikós huszár, hát a Jancsi kibékült Kercseyvel. Hja, nagyot fordult a világ, mióta innen elvittek.

És most Rózsa Sándor elaludt.

Másnap reggel már a nap süttött a szobába, mikor Rózsa Sándor felébredt. fölöltözködött és bement a lakószobába, ahol Czingár Dani nevetve fogadta:

— Ejnye, ejnye, de jól aludt kend a fedelem alatt. Hát csak most ébredt fel?

— Igen, csak most, felelt Rózsa Sándor, hajnalodott már, mikor el tudtam aludni.

— Kend nem tudott aludni? — kérdezte Czingárné, pedig én a legjobb ágyamat vittem abba a szobába.

— Az ágy pompás volt, de annyiféle járt az eszembe, hogy nem tudtam elaludni.

Az asszony nem felelt, hanem oda állított Rózsa Sándor elé egy üveg pálinkát, egy darab füstölt szalonát és szép barnára süttött kenyeret.

— Itt a fölöstök, válják kendnek egészségére, szolt Czingárné és távozott a szobából.

Mig Rózsa Sándor jóízűen elköltötte reggeliét, Czingár Dániel nyugodtan tömt e a pipáját és rágyujtott. Egy ideig mély csend uralkodott a szobában, mig aztán Czingár Dániel halk hangon kérdezte a vendégét:

— Hát kend nem tudott hajnalig elaludni?

— Nem én.

— Értem, a sok gondtól. Nemde?

— Igen, igen, a sok gondtól, szolt Rózsa Sándor.

— Más nem akadályozta a kend álmát? — kérdezte kis szünet után Czingár.

Rózsa Sándor felnézett és nyugodtan kérdezte:

— Hát mi más gátolta volna?

Czingár Dániel hüvelykujját reányomta az égő dohányra, egy, két hatalmas szippantást tett és nagy füstfelleget fujva a szájából, halk hangon kérdezte:

— Nekem ugy tetszett, mintha kend az éjjel beszélgetett volna az udvaron valakivel.

— Mit tagadjam? — felelt nyugodtan Rózsa Sándor, beszéltem. Felkeresett valaki. Régi ismerősöm volt, aki eljött hozzám.

— Szabad tudnom, ki volt az? kérdezte Czingár Dániel.

— Miért kérdezi kend?

— Már bocsásson meg kend, nevetett Czingár Dániel, de csak szabad tudnom, hogy ki jár éjnek idején a házamban.

— Igaza van kendnek, szólt Rózsa Sándor és kikopogtatva a tenyerén a pipáját, egy kis szünet után folytatta:

— Mit tagadjam, az éjjel egyik régi emberem jött hozzám, a cigány Peti és felkeltett álmomból.

— A cigány Peti? — kérdezte Czingár, a méltóságos ur inasa?

— Igen, az.

— Derék ember, szólt Czingár:

— Ki?

— Hát a méltóságos ur, meg az inasa is. Ismerem őket. Amilyen az ur, olyan a szolga, szólt Czingár.

— Bízony igaza van kendnek, mondta keserűen Rózsa Sándor, amilyen az ur, olyan a szolga.

— Sok jót tett velünk, áldja meg az Isten, szólt halk hangon Czingár.

— Ki?

— Hát a méltóságos ur.

— Jót tett kendtekkal? Hogyan értsem ezt?

— Hát segített sokat a dorozsmaiaknak, míg szegedi rendőrkapitány volt és mikor az Uristen aztán

felvitte a dolgát, hogy főispánhelyettes lett, nem volt ember, a ki hozzánk jobb lett volna, mint a méltóságos ur.

Rózsa Sándor fejcsóválva hallgatta Czingár szavait és aztán lassan, halk hangon mormogott:

— No, én azt a méltóságos urat másként ismerem.

— Hja, nevetett Czingár, változik ám az ember természete. Nemde, Sándor bátyám, a méltóságos ur a Petivel magához hívatta kendet?

— Nem a, mondta Rózsa Sándor élénken. Es engem ne is hívasson, ugysem mennék hozzá! Egy régi jó barátom, Veszélka János küldte a cigányt.

— Ah, az hívatta kendet? A kezeli csárda korcsmárosa? Az éppen annyi, mintha a méltóságos ur hívatta volna kendet. A Veszélka János a méltóságos ur legbizalmasabb embere és tűzbe is menne a méltóságos urért.

— Ne mondja, kiálltott Rózsa Sándor, akinek a feje szinte szédült a bámulattól.

— Bizony Sándor bátyám, az úgy van, amint mondom. És nemcsak a Veszélka Jancsi, hanem mi mindnyájan itt Dorozsmán tűzbe mennénk a méltóságos urért.

Rózsa Sándor nem felelt. Egy ideig gondolkozott, aztán felállt és halk hangon mormogott:

— Hát én már nem értem ezt a világot!

Czingár Dániel odalépett Rózsa Sándorhoz és kezét a vállára téve, nyomatékosan, minden egyes szót hangsúlyozva mondta:

— Hallja kend, Sándor bátyám, mondok én kendnek valamit.

— Hadd halljam.

— Ha kend jó barátságban van Veszélka János-sal, akkor kendnek itt Dorozsmán jó sorsa lesz... ha Veszélkával jó barátságban marad...

— Miért ne maradjak vele jó barátságban?

— Mit tudom én, hogy miért nem? — szólt Czingár, hallottam ugyan valamit...

— Mit?

— Ej semmit, az egész szót sem érdemel, szólt kedvtelenül Czingár, valami asszonydolog.

— Ah, Julcsa végett?

— Ugy hiszem azért, szólt komolyan Czingár Dani, a szegény leány várt kendre 18 évig.

— Az szép, sóhajtott Rózsa Sándor, de nagyon megvénült.

— És már nagy leánya is van kendtől.

— Ki mondja azt? — kiáltott Rózsa Sándor.

— A Julcsa mondja és az nem hazudik még az egész világért se, szólt oly komoly és határozott hangon Czingár Dániel, hogy Rózsa Sándor elhallgatott.

Kis ideig szótlanul ült a két férfi a kemence mellett, míg ismét Czingár kérdezte:

— Hát kend elmegy ma este a keczeli csárdába?

— Majd még meggondolom.

— Jól tenné kend, Sándor bátyám, ha elmenne.

— Talán elmegyek, felelt Rózsa Sándor.

— Talán, talán! — szólt hevesen Czingár, Veszélka bizonyosan várja kendet és ő nem szeret valakire hiába várni.

— Nem? szólt Rózsa Sándor, hát akkor jöjjön ide.

— Ne kívánja azt kend, Sándor bátyám, mondta ijedten Czingár.

— Miért ne? Annyira van neki ide, mint nekem oda.

— Az igaz, suttogott Czingár, de Veszekánál másképp áll a dolog. Neki nincs ideje a látogatásokra és így ő csak ellenségeit szokta meglátogatni. Ezeknek aztán nincs nevetni valójuk.

— Én nem félek senkitől.

— Ezt már sokan mondták és mindannyian megbánták.

— Az lehetséges, de azokat nem hívták Rózsa Sándornak.

A két férfi ismét elhallgatott. Czingár Dániel fel és alá járkált a szobában, míg Rózsa Sándor ott ült a kemence padkáján és a pipájából sűrű füstfelleget bocsátott a levegőbe. Végre aztán Czingár megállt Rózsa Sándor előtt és ismételve kérdezte:

— Hát, ugy-e, kend elmegy ma este, Sándor bátyám?

— Szivességet teszek kendnek azzal, hogy elmegyek?

— Sivesen látnám.

— No jól van, akkor elmegyek.

— Majd tudatom Veszekával, szólt Czingár,

— Minek? Majd megtudja ő azt.

— De majd tudatom vele, hogy ne találjon kend nála valakit...

— A Julcsát?

— Igen... meg azt a leánykát, szólt Czingár.

Ismét elhallgattak. Egy kis szünet után ismét Czingár Dániel vette fel a beszélgetés fonalát:

— Hja igaz, hiszen kend ma a jegyzőhöz is akar menni a ház miatt.

— Oda is megyek, szólt Rózsa Sándor.

— Ne menjen oda, míg Veszekával nem beszélt, szólt Czingár.

— Miért ne?

— Hát ha Veszekával megegyezik, akkor nem lesz szüksége arra, hogy Pestre irjon.

— Akkor visszaadják a házamat?

— Nem, de majd szerez kend rövid idő múlva más házat magának, nevetett Czingár Dani.

Rózsa Sándor bámulva nézett Czingár Dánielra és aztán halk hangon suttogott:

— Más házat szerzek? Hogyan? Nem értem én már a világot.

— Majd mindent megért kend, ha Veszekával beszélt, menjen kend csak minélőbb oda.

— Majd odamegyek, szólt egy kis szünet után Rózsa Sándor, majd odamegyek.

Ezzel aztán felállt és odament a kemence kuczkóhoz a subájáért. E pillanatban halk kopogás hallatszott az ajtón és mielőtt még Czingár Dániel szólhatott volna, belépett Vilma, Veszeka Julcsa leánya.

— Adjon Isten jó reggelt kendnek, — szólt a szép leány és körülnézett a szobában.

— Adjon Isten, kis hugom, — felelt Czingár, — kit keresel?

— Édes apámat.

E szó hallatára Rózsa Sándor, ki épen kemence kuczkónál felvette a subáját, gyorsan előrejött és látva Vilmát, tétovázva kérdezte:

— Kit keresel, kis leány?

— Kendet keresem, édes apám.

Rózsa Sándor kételkedve nézett az előtte álló

leányra és nem tudta, mit szóljon. Zavarában szótlanul állt és forgatta a kezében tartott kalapját.

— Az édes anyám küldött kendhez, — szólt egy kis szünet után a leány.

— Okosabbat is tehetett volna, — mormogott a a volt csikós huszár.

— Egy kis beszédem volna kenddel, ha megengedi, — szólt Vilma és közelebb lépett Rózsa Sándorhoz.

— Hát beszélj, kis leány, meghallgatlak.

— Köszönöm, — szólt Vilma, — de egyedül akarok kenddel beszélni.

— Egyedül?

— Igen, egyedül.

— No, akkor már nekem is ki kell mennem a szobámból, — nevetett Czingár Dániel, — átengedem a helyemet.

Ezzel Czingár Dániel kiment a szobából és magára hagyta az atyját és a leányát.

— No, szólj, mit akar anyád?

A leányka komolyan nézett az öreg emberre és mig kötényével egy könnyet törült a szeméből, anélkül, hogy Rózsa Sándor kérdésére felelt volna, csak annyit mondott:

— Sokat szenvedett az én szegény anyám, mig várt kendre, édes apám.

— Ki mondta neki, hogy várjon olyan sokáig?

— Hát nem esküdött meg kend neki, hogy feleségül veszi?

— Mi közöd hozzá? — kiáltott rideg hangon Rózsa Sándor.

— Mi közöm hozzá? Majd megmondom kendnek, apám-uram. Annyi közöm van hozzá, hogy nem akarok

tovább is zabi gyerek maradni, ez egy. Aztán van közöm hozzá, mert tudni akarom, minek becsüljem azt az embert, akit anyám édes apámnak mond. Tudnom kell, hogy az tisztességes férfi-e, vagy aljas, hunczut gazember.

— Te leány, egy szót se tovább, — kiáltott Rózsa Sándor, kezét ütésre emelve.

— Dehogya is nem. Mondok én kendnek még valamit, akár akarja hallani, akár nem. Van közöm és tudnom kell, hogy mihez tartsam magamat, mert édes anyám, mióta kendet tegnapelőtt reggel az indóházban látta, otthon fekszik lázban és megesküdtött, hogy a Tiszába fojtja inkább magát, mintsem tovább is mint leányasszony éljen. Pedig az anyám megszokta tartani a szavát és az esküjét, akár jóra, akár rosszra adta. És én, én mostanáig csak az anyám leánya vagyok és olyan vagyok, mint ő. Ha én valamire megesküszöm, azt be is tartom, apám-uram. És most ismét kérdezem, megesküdtött-e apám uram anyámnak, hogy feleségül veszi?

— És ha nem felelek a kérdésedre?

— Akkor esküszöm kendnek, hogy levelet írok királyunknak és megírom neki, hogy másszor jobban nézze meg azokat, akiknek kegyelmet ad, és ne kegyelmezzon meg olyan hitvány...

— Vilma! — kiáltott Rózsa Sándor és a leány felé rohant.

... Aljas gazembernek, mint kend, apám-uram!

A vén rabló kezét emelt a leánya ellen, aki mellére font karokkal és büszke tekintettel minden félelem nélkül várta ütését. De mikor az öreg ember odaért a daczosan álló leány elé, keze elhanyatlott a

leány büszke tekintete előtt, és némi megelegedéssel és büszkeséggel nézett a bátor leányra, aki neki olyat mert mondani, amit eddig ember fia még nem mert.

— No, miért nem üt kend, apám uram? — kérdezte a leány egy kis szünet után.

— Nem ütlek meg... menj... hiszen a Julcsa leánya vagy.

— És a kendé nem?

Rózsa Sándor mereven nézett a leányra és halk hangon mondta:

— Azt én nem tudom:

De több se kellett Vilmának. Mint a vadmacska, úgy ugrott a vén betyár elé és két kezével Rózsa Sándor hatalmas karját megragadta, vad dühvel sziszegett:

— Hallja kend, engem üthet, verhet kend, amint akar, de azt mondom kendnek, az én édes anyámat ne sértegesse, mert különben vége lesz mindkettőnknek.

És a leány piros csizmája szárából kést huzott ki, melynek pengéjét megvillogtatta Rózsa Sándor előtt.

Az öreg ijedten, de büszkén is nézett a leányra, aztán halk hangon mormogott:

— No, no, látom már, az én leányom vagy!...

— Ugy-e? — mondta a leány hizelgő hangon, ugy-e a kend leánya vagyok?

— Az vagy, az, — szólt Rózsa Sándor és megsimogatta a leány szőke haját.

— És kend megesküdött az anyámnak, hogy feleségül veszi?...

Rózsa Sándor hallgatott és csak mindig simogatta a leány haját.

— Megesküdött kend apám-uram, vagy nem? — kérdezte ismét a leány.

— Hát megesküdtem, — szólt Rózsa Sándor habozva.

— Hát ha megesküdtött kend apám-uram, miért nem tartja kend meg az esküjét? Nem fél kend az Uristen büntetésétől?

— Hadd azt leányom, nem érted te azt. Öreg már a te anyád, mit akar az már — a férfitől? Nagyon, nagyon megvénült, mig én oda voltam.

Vilma felugrott és keserü hangon kérdezte:

— És kend azt hiszi, hogy kend nem vénült meg ott, ahol volt?

És kebléből egy kis tükröt vett és azt gyorsan az apja elé tartotta:

— Nézze csak jól meg magát, apám-uram, nézze csak, milyen vén ember lett kend is.

Rózsa Sándor a tükörbe pillantott és szinte megijedt, mikor a képét látta. Eltaszította a tükröt arca elől, és mélyen sóhajtva mondta:

— Bizony leányom, igazad van, nagyon megöregedtem én is.

— No lássa kend, nem marad ám senki sem ifju. Majd én is megvénülök.

— Mit akarsz te még leányom, hiszen te még gyerek vagy.

— Ugy ám, gyerek, — duzzogott Vilma, — pedig pünkösöd napján lettem 17 éves.

— Ejnye, hisz akkor már tánczra járhatsz.

— Nem megyek én bizony addig tánczra, mig meg nem tudom, van-e apám, vagy nincs.

— Mondtam már, hogy apád vagyok.

— Az nem elég, — szólt Vilma, — kend megesküdtött az édes anyámnak, tartsa kend meg az esküjét.

— Ugyan kérlek, majd meggondolom a dolgot...

— Itt nincs semmi meggondolni való, — szolt Vilma érélyesen — és aztán, gondolja csak kend meg, nincs ám kendnek már annyi ideje a meggondolásra. Kend már öreg ember, akinek nagyon is szüksége van a jó házi-asszonyra, aki gondját viseli, aki segít kendnek az élet terheit viselni és aki ápolja kendet, ha megbetegszik. S ki tenné ezt jobban, mint az, aki kendet oly forrón szerette és még mindig szereti.

Rózsa Sándor arcát a kezébe temetve némán hallgatta a leány szavait. Ott ült a székén mozdulatlanul és csak azon tűnődött, honnan vette ez az ő kis leánya ezt a rengeteg sok bátorságot. A leány pedig kis szünet után folytatta a beszédét.

— Aztán nézze csak kend, apám-uram, mondok én kendnek még valamit.

— Hadd halljam, no.

— Mondja csak kend, apám-uram, olyan csunya, buta leány vagyok én, hogy kend restellné magát nyíltan apámnak vallani? Vagy rossz leánynak tart engem, apám-uram? Oh abban nagyon téved. Nem vagyok én rossz. Sőt ellenkezőleg. Ugy szeretném kendet..., ugy, mint kedves jó anyámat szeretem. Kérdezze csak meg kend a kedves anyámat, mennyit dolgoztam én vele, kérdezze meg, mennyit segitettem neki, mennyit dolgozott ő is, én is, hogy életünket tisztességesen tudjuk fentartani.

— Hát a Julcsa dolgozott? — kérdezte csodálkozva Rózsa Sándor.

— De még mennyit. Abban vénült ugy meg.

— Hát a bátyja, a Veszélka János nem segitette?

— Az? — kiáltott a leány megvető hangon, azzal az édes anyám nem is beszél...az...az...

— Mi van vele? Én derék embernek ismerem.

— Derék ember? Hiszen utonálló, rabló, — kiáltott Vilma.

— Ugy? No ezt te nem érted még, leányom.

— Dehogy nem értem, mikor az én szegény apámat is olyannak itélték.

— Hát te tudod? — kérdezte Rózsa Sándor ijedten.

— Én mindent tudok. Édes anyám nekem mindent megmondott, — szólt izgatottan Vilma.

— És te akkor így beszélsz Veszélkáról?

— Igen, így, — szólt Vilma határozottan. — Az idők változtak. A mikor kend apám-uram rabló lett és egy rablóbanda élére állt, akkor az idegen uralkodott országunkban és igyekezett letiporni mindent, ami magyar. De most nálunk már nem uralkodik az idegen. Koronázott királyunk van, akinek mindenki engedelmességgel tartozik és ha János bátyám a fennálló törvények ellen vétkezik, a királyt sérti. János bátyám nem más, mint egy közönséges utonálló, aki a tisztességes munkát kerüli és felebarátjának tulajdonára tör.

— Te leány, kitől hallottad te mindezeket? — kérdezte felriadva Rózsa Sándor.

— Édes anyámtól, aki gyerekkorom óta folyton arra tanít: Ne lopj!

— Jól tette, jól tette, — szólt Rózsa Sándor.

— És édes anyámtól még többet is hallottam.

— Hadd halljam!...

— Édes anyám mikor hírét vette, hogy kend hazajön, azt mondotta nekem, hogy nagyon fél attól,

hogy kendet a bátyja, a Veszélka János ismét magához fogja csábitani. És aztán mindig azt mondotta: Vilma, ha édes apád haza jön, akkor kettőzött szorgalommal kell dolgoznunk, hogy édes apád ne szükölködjék semmiben, nehogy engedjen a János csábitásainak.

— Igazán? Azt mondta? Szegény Julcsa!

— És én a szüz Mária előtt fogadalmat tettem az Uristennek, hogy teljes erőmmel szakadatlanul fogok dolgozni, amennyit csak tudok, hogy kendnek ne legyen hiánya semmiben.

— Jó leány vagy, Vilma, jó leány.

— És kend nálunk fog maradni? Kend feleségül veszi édes anyámat. Kend nem megyen a János bátyámhoz?...

— Tyü teringettét! — kiáltott Rózsa Sándor, dehogy nem megyek hozzá. Hiszen hivatott.

— Hivatta? A Veszélka János? — kérdezte aggodalmasan Vilma. De kend csak nem fog reá hallgatni?

— Hivatott, hogy látogassam meg és én megígértem, hogy ma este oda megyek.

— Ne menjen oda, apám-uram!

— Szavamat adtam, oda kell mennem, — szólt Rózsa Sándor határozott hangon.

— Jól van, hát menjen, de ugy-e kend nem fog összeállni a János bátyámmal, kend nem lesz újra, ami volt.

— Nem, nem! — kiáltott Rózsa Sándor.

— Édes anyám félt attól, hogy János bátyja hivogatni fogja kendet.

— Ne féljen semmit.

— És igaza is volt. És azért édes anyám még valamit üzent velem kendnek, — szólt Vilma.

— Mit üzent édes anyád?

— Azt, hogy tartsa kend mindig szem előtt, hogy annak a rablóbandának a feje, melynek élén Veszelka János áll, nem más, mint Kercsey Andor.

— Tudom, tudom, — szólt tompa hangon Rózsa Sándor.

— És most mit mondjak édes anyámnak?

— Mondd meg neki, hogy még minden jóra fog fordulni.

— Akkor áldja meg kendet a jó Isten, apám uram, szólt Vilma és minden további bucsuzás nélkül eltávozott.

VII. Rózsa Sándor és régi czimborái.

Kemény feje volt az öreg Rózsa Sándornak. Nehezen ment oda valami be, de ami egyszer benn volt, az aztán benn is maradt. Amit egyszer feltett magában, azt ki is vette. Nem szerette a terveit megváltoztatni. Tervbe vette, hogy irat a belügyminiszternek és hogy panaszt fog emelni nála az elárverezett háza miatt. És bár most már Czingár Dánieltől olyanokat hallott, hogy sükségtelennek látta a miniszternek irni, mégis Vilmával való beszélgetése után elhatározta, hogy elmegy a jegyzőhöz és tényleg irat a kegyelmes urnak. Nem azért talán, mert a Vilmával való beszélgetése után elhatározta volna, hogy nem megy Veszelkához, hanem csakis azért, mert nem ment ki a fejéből, hogy vele igazságtalanság történt, mikor a házat elárverezték. És ezt nyugodtan nem akarta eltűrni.

— Ha nem is használ, nem is árt, mormogott magában és elindult a jegyző felé.

A községházában is csupa új ember volt. Rózsa Sándor sem a bírót, sem a jegyzőt, sem a kisbírókat nem ismerte. A jegyző egy egész fiatal, uri ruhát viselő ember volt. Réthy Jánosnak hívták és csinos embernek lehetett volna mondani, ha nagyon kancsal nem lett volna. És aztán még vereshaju és egy kissé himlőhelyes is volt. De máskülönben igen csinosnak lehetett a jegyző uramat mondani.

Réthy János, Dorozsma falu érdemes jegyzője, éppen a szobájában ült és más munka hiányában nagyban pipázott, mikor Rózsa Sándor, miután illedelmesen kopogtatott, benyitott a hivatalos helyiségbe.

— Adjon Isten jó napot, jegyző uram.

— Jó napot kendnek is. Mit akar kend?

— Én Rózsa Sándor vagyok.

A jegyző felugrott székéről és csudálkozva mondta:

— Ugy, ugy. Hát kend az a híres Rózsa Sándor?

Lám, lám!

— Igen, kérem, az én vagyok.

— Hát haza került kend? No, szép! És most itt marad kend?

— Az volna a szándékom, könnyörgöm alázatosan.

— Az szép. Hiszen utóvégre kend ide való. Ugy-e?

— Még a nagyapám is dorozsmai ember volt, felelt némi büszkeséggel Rózsa Sándor.

— Ugy? Lám, lám, még a nagyapja is, az szép, az nagyon szép.

Rózsa Sándor hallgatott és a jegyző nagyot szivott a pipájából. Egy kis szünet után aztán a jegyző azt kérdezte:

— És most mihez akar kend itt fogni?

— Majd csak segít a jó Isten valami munkához.

— Ugy, hát kend most dolgozni akar? Lám, lám, az szép, az nagyon szép.

A jegyző ismét elhallgatott, míg Rózsa Sándor régi széles karimájú kalapját forgatta a kezében.

— És most mi járatban van kend nálam, Rózsa Sándor?

— Hát kérésem van jegyző urhoz.

— Kérése? Lám, lám, ez szép, ez nagyon szép. Hát kérése van kendnek? Jól van. És mit akar kend tőlem?

Rózsa Sándor a fejét vakarva, sóhajtozva mondta:

— Hát tudja kérem, jegyző uram, a dolog úgy van: Nekem egy kis házam és egy kis földescském volt.

— Háza, földescskéje volt. Az szép.

— Igen kérem, házam és földem is volt.

— Hol? — kérdezte a jegyző.

— Itt Dorozsmán, felelt Rózsa Sándor.

— Itt Dorozsmán? — kérdezte csodálkozva a jegyző. Az már régen lehetett, én már négy év óta vagyok itt, de . . .

— Oh, könyörgöm alázatosan, jegyző uram, én tizennyolcz évig távol voltam.

— Hja, ugy. Hát tizennyolcz év előtt volt. Lám, lám. Ez szép, nagyon szép.

— De bizony, ez nem szép; mondta dühösen Rózsa Sándor. Mikor tizennyolcz év előtt elvittek, házam és földem volt és mikor most hazajöttem, más embert találtam a házamban.

— Más embert? — kérdezte a jegyző, hát kerresse azt el, ha jogtalanul bitorolja a tulajdonát.

— De azt mondja, hogy a házamat és földemet árverésen szerezte.

— Árverésen? Lám, lám! Tehát jogosan szerezte. Ez szép, nagyon szép.

— Dehogy is szép. Mi jupon árverezték el távollétem alatt az én tulajdonomat?

— Azt kend nem érti, szolt a jegyző. Melyik is volt a kend háza?

— Hát az, amelyikben most Czingár Dani lakik.

— Az? A Czingár Dani háza a kend háza volt? Lám, lám, ez nagyon szép. Hiszen akkor a dolog rendben van. Azt még a császári főispánhelyettes, a méltóságos Kercsey Andor ur árvereztette el.

— Igen, az, azt tudom. De mi jupon?

— Mi jupon? Majd megmagyarázom én azt kendnek.

— Erre már kíváncsi vagyok.

— Kíváncsi kend? Az szép. Hát nézze csak kend, ugy-e kend tizennyolcz évig távol volt innen?

— Igen, sóhajtott Rózsa Sándor.

— Hát fizetett-e kend e tizennyolcz éven át porczyót a háza és földje után?

— Hogyan fizettem volna, ha rab voltam?

— Hát rab volt. Lám, lám. Ez szép, nagyon szép. És mikor rab volt, nem fizetett adót. No lássa! Nem fizetett adót, tehát jogosan árverezték el a házát és a földjét. Érti már most kend?

— Értem, értem. De azért mégsem jogos az, hogy tőlem nem is követelték azt az adót.

— Nem jogos? Dehogy nem jogos! Mondja csak kend, jelentkezett kend évenként az adókivető bizottságnál?

— Nem jelentkezhettem, mert rab voltam.

— Rab volt, az szép, nagyon szép. De csak nem követelheti kend, mint rab, hogy az adókövető bizottság jelentkezzék kendnél; nemde?

— Azt nem követelhetem.

— No lássa kend, most már rendben vagyunk. Kend nem jelentkezett tizennyolcz évig az adókövető bizottságnál, kend nem fizetett tizennyolcz évig adót, tehát teljesen rendben van, hogy a kend házat és földét elárverezzék. Itt én nem segíthetek.

— Hogy jegyző uram nem segíthet, azt én jól tudom, szólt egy kis szünet után Rózsa Sándor.

— Hát ha tudja kend, akkor mit akar tőlem?

— Hát arra akarom kérni jegyző uramat, hogy írjon nekem egy levelet, mivel én nem értek úgy az íráshoz.

— Levelet irjak? Lám, lám. Ez szép, nagyon szép. És kinek irjak levelet?

— A kegyelmes urnak, szólt nyugodtan Rózsa Sándor.

A jegyző kancsal szemével nagyot nézett Rózsa Sándorra és csudálkozva kérdezte:

— A kegyelmes urnak? Ez szép, nagyon szép. De melyik kegyelmes urnak?

— A Wenckheim belügyminiszter urnak, felelt Rózsa Sándor.

— Tyüh terringettét! kiáltott a jegyző és nagyot csapott az asztalra, a belügyminiszter ur ő kegyelmességének?

— Annak.

— No, ez már szép, nagyon szép. Lám, lám. A belügyminiszter urnak irjak levelet? És mit irjak neki?

— Hát instálom alázatosan, írja meg neki jegyző uram, hogy hazajöttem és írja azt is meg neki, hogy míg távol voltam, elérverezték a házamat és földemet, ugy, a mint történt.

— És mi köze mindehhez a kegyelmes úrnak? kérdezte a jegyző.

— Hát majd rendbe hozza ő ezt a dolgot. Mikor én Pesten nála voltam . . .

— Hát kend a kegyelmes urnál is volt?

— Bizony ott voltam. A kegyelmes ur hivatott, aztán a vendége is voltam, a kegyelmes ur elhivatta Teleky Blanka grófnőt is . . .

— Ne mondja kend . . .

— De bizony Isten és aztán a kegyelmes ur is, meg a méltóságos asszony is azt mondották, hogyha valami bajom volna, irassak csak a kegyelmes urnak, majd rendbe hoz ő mindent és ezért kérem most jegyző aramat, mert ez nagy bajom ám nekem, írja meg a kegyelmes urnak, hogy mi történt velem.

— De nézze csak kend, ebben az ügyben még maga a miniszter ő kegyelmessége sem segíthet.

— Dehogyan nem segíthet. Hogyne segíthetne, ha miniszter és kegyelmes ur. Írja csak meg azt a levelet jegyző uram, én megfizetem tisztességesen az irást.

— Jól van, jól, szólt a jegyző, ha kend megfizeti azt a levelet, az szép, én meg is írom, csak nem tudom, lesz-e foganatja. Tudja kend, gyorsan felejtik ám a nagy urak azt, amit ígértek.

— Azt már én is hallottam, szólt Rózsa Sándor, de a kegyelmes ur . . .

— Az is nagy ur. Majd meglátja kend, hogy kár lesz a pénzért, amibe a levelezés kerül, mert

10 forinton alul nem irok én miniszternek levelet. De mondok én kendnek valamit. Miért nem néz kend munka után?

— Hiszen most jöttem!

— Most jött? Lám, lám, ez szép. De tudtommal három napja, hogy itt van kend, nézett-e már munka után? Ugy-e, hogy nem. Hát mit akar kend? Talán a miniszter ajándékozzon kendnek házat és földet? Hozzám jön, hogy levelet irjak a kegyelmes urnak. Miért nem jön kend hozzám, hogy nem tudok-e kend részére valami munkát? Erre inkább feleltem volna.

— Hát tudna jegyző uram részemre valamit? — kérdezte Rózsa Sándor.

— Persze, hogy tudok. Hiszen kend csikós volt, ért a jószághoz. Menjen kend el a keczeli csárdába, Veszélka János korcsmáros uramhoz, annak szüksége van egy kocsisra.

— Én? . . . A Veszélka Jánoshoz? — kiáltott Rózsa Sándor. Soha! Soha!

— Soha? Az szép, nagyon szép. Hát kend nem akar dolgozni, kend a minisztert akarja zaklatni? Abból nem lesz semmi. Mi kifogása van kendnek a Veszélka János ellen? Én őt nagyon derék és tisztességes embernek ismerem és annak ismeri őt az egész megye.

— A Veszélkát? A Veszélka Jánost?

— Azt, azt. Vagy azt hiszi kend, hogy a méltóságos Kercsey Andor ur a Veszélkára bizná a keczeli csárdát, ha nem ismerné tisztességes embernek?

— A Kercsey Andor Veszélka Jánost derék embernek ismeri? Akkor bizony derék ember lehet, nevetett keserűen Rózsa Sándor.

— Nézze csak kend, Rózsa Sándor, szolt egy kis szünet után Réthy jegyző, mondok én kendnek valamit. Veszélka János több dorozsmai embert foglalkoztat és mindegyiknek jól megy a sora. Próbálja meg kend is nála a szerencsáját. Tudom, hogy kend régi ismerőse, czimborája és jó barátja Veszélka Jánosnak. Annál inkább kellene kendnek bizalommal Veszélkához fordulni. Ő jó, derék ember, bizonyára nem fogja régi czimborájától a segítséget megtagadni. Menjen csak kend Veszélkához . . .

— És ezt jegyző uram mondja? — kérdezte csodálkozva Rózsa Sándor.

— Miért ne mondjam?

— De azt mondják Veszélkáról, hogy . . .

— Ne adjon kend ezekre a mende-mondákra és rágalmazásokra semmit. Hiszen jól tudja kend, hogy ha valakinek jól megy a sora, mindjárt kész a rágalom, hogy így, meg úgy. Elégedjék meg kend azzal, hogy a hatóság Veszélka Jánost derék, tisztességes embernek ismeri. Menjen kend hozzá és meg vagyok győződve, hogy jól fog menni ott a sora.

— Köszönöm a jó tanácsot, jegyző uram.

— Hát oda fog menni?

— Elmegyek hozzá.

— Az szép, nagyon szép.

— És jegyző uram, megírja azt a levelet? kérdezte Rózsa Sándor.

— Melyik levelet?

— Hát a kegyelmes urnak.

— Hja, azt a levelet? Hát, ha kend úgy akarja, nem bánom, megírom, de csak ha kend beszélt Veszélkával. Jöjjön kend aztán ismét ide és ha aztán

még mindig kívánja, hogy irjam meg azt a levelet, hát megírom. Miért is volnék én jegyző, ha nem tudnék a miniszternek levelet írni?

— Hát ha jegyző uram úgy véli, én még ma elmegyek Veszélkához.

— Ez szép, nagyon szép. És tiszteltetem Veszéлка uramat. És most Isten áldja meg kendet, Rózsa Sándor

Rózsa Sándor távozott, és csak a községházának portája előtt gondolkozott a történetekről. Mi lett ebből a Veszélkából? Hát tényleg Kercsey szolgája lett belőle? Es mit mivelnek azok együtt? Talán csak nem lett a méltóságos urból is olyan szegény legény, betyár, rabló, mint milyen annak idején én voltam? Pedig ha a Vilma leányom igazat szólt, akkor ez a Kercsey sem lehet más. Meg kell győződnöm erről, beszélnem kell Veszélkával.

Es Rózsa Sándor gondolataiba merülve haladt a falu vége felé a keczeli csárdához vezető országuton. Mikor a falu végéhez ért, szinte akarata ellen felnézett és visszahökkent. Éppen a cigányputri előtt látta magát és a putri kapuja előtt levő kis padon, egy tarka rongyokba burkolt vénasszony ült és pipázott. Oly egykedvűen fujta a cigányasszony a füstfellegeket, mintha egyedül lett volna a világon. A cigányasszony mellett egy nagy fekete kandur kuporodott becsukott szemekkel a padon és csak néha-néha mormogott kedélyesen, mikor a cigányasszony barna kezével végig simította fekete szőrét.

Rózsa Sándor megijedt. Rögtön felismerte a cigányasszonyban Örzsit, Peti nővérét. Kellemetlenül esett neki ez a találkozás az örült cigányasszonnyal és szeretne volna kikerülni. Mélyen a homlokára nyomta

széles karimájú kalapját és az utcza tulsó oldalán gyors léptekkel igyekezett a putri mellett elhaladni. De a cigányasszony éles szeme már messziről észrevette és amikor Rózsa Sándor a közelébe jutott, Örzi hirtelen felszökött a padról, és egy ugrással az utcza közepére érve utját állta.

— Isten hozott princzem, szép princzem. Haza jöttél? Eljöttél a menyasszonyodért? Itt vagyok. Vártalak princzem, gyere be hozzám, gyere be.

És az örült cigányasszony a keze után kapott, melyet Rózsa Sándor gyorsan visszahúzott:

— Eressz Örzi, dolgom van, szólta Rózsa Sándor és ki akart térni Örzi elől.

— Innen nem mégy el princzem, itt tartalak nálam, nem hagylak, úgy is el akarnak venni, hogy eltemessenek, mint már eltemettek, mélyen a föld alá, ahol oly hideg van. Maradj itt princzem, varrok én neked piros rózsabimbót a szürödre, maradj itt, megcsókkollak, jól tartalak...

— Mennem kell Örzi, dolgom van, de visszajövök, aztán nálad maradok.

— Nem, nem, nem! Nem hagylak, itt maradsz szivem édes princeze. Ha elmégy, elfognak a sirások és eltemetnek. Mély gödröt ásnak, olyan mélyet, hogy a kut feneke sem mélyebb. Tudom, hogy várnak reád, hogy eltemessenek, a kártyám mondta és az én kártyám nem hazudik. Gyere be princzikém.

Rózsa Sándor kiszakította magát a cigányasszony kezeiből és rideg hangon szólta:

— Dolgom van most, Örzi, ereszd el a ködmönömet, majd ha visszajövök, bemegyek hozzád.

De az őrült cigányasszony nem engedett. Az őrültek makacsságával utjába állt és halk hangon suttogott:

— Ne menj el tőlem princzem, ne menj! Kártyát vetek, szerencsét mondok neked. Az én kártyám nem hazudik soha. Kártyát vetek neked egy virágos sirdombon, elvezetlek, tudod-e hová? Elvezetlek Annuska sirjához.

Annuska sirjához! E szó egy régóta meg nem szállalt hűrt hozott a szívében rezgésbe. Annuska! Évek hosszú sora óta nem gondolt már a szép szőke leányra, ki Kercsey Andor által találta halálát. Évek óta nem gondolt már arra a leányra, kit ő egyszer annyira szeretett és most ez az őrült cigányasszony emlékezteti rá, ugyanaz a cigányasszony, aki annak idején Annuskának gyűlölője és vetélytársa volt. És milyen sajátságos, ez a megemlékeztetés éppen most történt, mikor ő arra készül, hogy Kercsey Andorral, vagy annak emberével újból érintkezésbe lépjen.

És míg Rózsa Sándor ezeken gondolkozott, az őrült cigányasszony ott állt a távolba meredt szemekkel és halk hangon, suttogott érthetetlen szavakat a szép szőke leányról és a cigány Örzi princzjéről és csak néha-néha szakította félbe mormogását, rikácsoló hangon nevetett és fölkiáltott:

— A kártyám nem hazudik soha. A szép szőke leánynak is megmondtam az igazat. Gyere princzem, gyere be hozzám.

Rózsa Sándor felriadt gondolkozásából, zsebéből néhány hatost vett ki és ezt a cigányasszony markába nyomva, lágy hangon mondta:

— Eredj haza Örzi és készítsd elő kártyáidat.

Kimegyek Annuska sirjához, és ha visszajövök, benézek hozzád.

Örzi az örömtől ujjongva fogta az ezüst hatosokat és táncolni kezdett és nem is törődött tovább Rózsa Sándorral, ki most nyugodtan folytatta útját a keczeli csárda felé. Mikor aztán a temetőhöz ért, oda akart menni Annuska sirjához, de a temető előtt a temető árokból felemelkedett egy ember, aki feléje tartott, és akiben csakhamar Petit ismerte fel, a cigány Petit, volt czimboráját, Kercsey Andor mostani szolgáját.

— Adjon Isten jó estét! vigyorgott a cigány, hát eljött kend?

Rózsa Sándor nagyott nézett a cigányra és fagyosan felelt:

— Hová jöttem volna el? Ide, a temetőbe?

— Dehogyan is ide, hiszen tudom én jól, hogy hová akar kend menni!

— De sokat tudsz te, Peti, szólt megvető hangon Rózsa Sándor.

— Tudok én többet, mint kend gondolja, nevetett Peti. Kend most egyenesen a keczeli csárdához igyekszik.

— No ezt nem volt ezermesterség kifundálni, hiszen te magad jöttél hozzám, hogy menjek oda.

— Persze, hogy én voltam, szólt a cigány és egy kis szünet után hozzátette:

— Na szép, hogy kend eljött.

— Mi közöd hozzá? kérdezte dühösen Rózsa Sándor.

— Semmi, semmi, szólt csillapítóan Peti, én csak azt akartam mondani, hogy Veszélka János örülni fog annak, hogy kend eljött.

— Amint én a Jánost ismerem, nem igen busult volna, ha nem is jöttem volna el.

— Busulni nem igen busult volna az igaz, de haragudott volna, felelt Peti.

— Haragudott volna? Én miattam haragudhatik, mit törődöm én a Jancsi haragjával.

— Ne mondja kend ezt, szólt komoly hangon Peti, nincsen annak nevetni valója, akire a Veszélka János haragszik.

Rózsa Sándor e szavakra hirtelen megállt és mereven a cigányra nézve, fenyegető hangon mondta:

— Te Peti, úgy látszik, hogy te már elfelejtetted, hogy kivel beszélsz. Én Rózsa Sándor vagyok és soha senkitől sem féltem.

A cigány vállát vontá, és közömbös hangon, félvállról felelt:

— Tudom én azt jól, milyen ember volt kend, de az idők változtak ám! Na de hiszen utóvégre kend eljött és így nem lesz semmi baj.

— Hát mi baj lett volna, ha nem jöttem volna?

— Haragudott volna a Veszélka János!

Rózsa Sándor ismét megállt és a cigányra nézve tréfásan mondta:

— Te Peti, tudod-e, hogy most kedvem volna csak azért is megfordulni, hogy haragudjon a Jancsi.

— Az Istenért, ne tegye kend ezt, hiszen már nemsokára ott leszünk.

— Hát ha ne tegyem, akkor ne gagyogj nekem ily bolondokat, szólt büszkén Rózsa Sándor és meggyorsított lépésekkel haladt a cigány mellett előre.

Nem is szólt többé egy szót sem. Csendesen folytatták utjukat. Mikor aztán messziről meglátták a

holdvilágos éjben a hófehérre meszelt csárdát, Peti szándékosan egy kissé vasszamaradt és eltűnt Rózsa Sándor oldalától. Rózsa Sándor nem igen méltatta figyelemre a cigány elmaradását, hanem még gyorsabban haladt a csárda felé.

Egyszerre aztán az éjjeli csendet megszakította egy szerelmes fürj pitypalatyja, melyre közvetlenül a fülesbagoly kiáltása hallatszott. Rózsa Sándor megállt és éles szemei azonnal észrevették, hogy a csárda korcsmaszobájában gyertyát gyújtottak és hogy azt a gyertyát az ablakra állították. Tehát a pitypalaty és a fülesbagoly kiáltása jelzések voltak. Körülnézett és most észrevette Petit, aki sebes futással igyekezett őt utolérni.

— Te cigány, szólt Rózsa Sándor, vissza maradtál?

— Igen, vissza kellett maradnom, felelt szokott vigyorgásával a cigány.

— Kinek adtad azokat a jelzéseket? kérdezte fenyegető hangon Rózsa Sándor.

— Én jelzést adtam volna? — kérdezte nevetve Peti.

— Igenis te, — mintha nem ismerném a fogásaidat, szólt Rózsa Sándor.

Peti hallgatott és Rózsa Sándor mellett némán ballagott tovább, de már egy kis szünet után Rózsa Sándor ismét megszólalt:

— Még nem feleltél a kérdéseimre Peti, kinek adtad az imént a jelzést?

— Hát ha már tudni akarja kend, a csárdában levő barátoknak jeleztem, hogy jó barát érkezik.

— Jó barát? Honnan tudod azt? Ki mondta neked, hogy jó barátja vagyok azoknak?

— Ha nem lenne az, akkor csak nem jött volna el kend, szólt Peti vigyorogva, különben is meg kellett a jelzést adni, mert anélkül éjjel senkisémet mehet a csárdába.

— Ugy? — kérdezte Rózsa Sándor.

— Ugy ám, felelt Peti, a csárda körül felállított örök senkit sem eresztenek a csárdába.

És mintha szavait akarták volna megerősíteni, hirtelen az utszéli kukoriczaföldről két subába burkolt fegyveres ember bukkant ki, kik némán néztek a mellettük elhaladó két emberre és aztán ismét visszavonultak a kukoriczásba.

— Hát ilyetén vagyunk? — kérdezte fejcsóválva Rózsa Sándor.

A cigány vigyorogva felelt:

— Hja, jobb az elővigyázat, mint a börtönbe kerülés! De most álljon csak meg kend, Rózsa Sándor, egy csekélységre akarom kendet kérni.

Rózsa Sándor megállt és mogorván kérdezte:

— Mit akarsz tőlem?

— Peti a zsebéből egy nagy kék-piros koczkás zsebkendőt vett ki és ezt gondosan összehajtva, szinte félve mondotta:

— Ugyan kérem, hagyja kend most már bekötni a szemét.

— Mit akarsz azzal a kendővel? Nem értettelek, ordított dühösen Rózsa Sándor.

— Arra kértem kendet, hogy hagyja a szemét bekötni.

— A szememet bekötni? Miért?

— Hát ez már itt úgy a rend idegenekkel szemben, szólt Peti.

— Hát én idegen vagyok? — kérdezte Rózsa Sándor.

— Mivel nem akar kend jó barát lenni, felelt Peti vállát vonva, hát ugy kell kenddel bánni, mint az idegennel.

— És ha nem hagyom a szememet bekötni?

— Akkor nem mehet kend be a csárdába.

— Miért nem?

— Mert ha nincs bekötve a szeme, az örök nem eresztik be kendet!

— Szeretném én azt látni, kiáltott Rózsa Sándor dühösen.

— Tessék megkísérteni, szólt nyugodtan Peti.

— Kisérelje meg a fene, kiáltott Rózsa Sándor, nincsen ott semmi dolgom. Hazamegyek!

És evvel visszafelé akart fordulni, de Peti útját állta.

— Az éppenséggel lehetetlen, szólt nyugodtan Peti.

— Mi lehetetlen, kérdezte dühösen Rózsa Sándor.

— Hazafelé menni, szólt Peti.

— Miért?

— Mert most innen visszafelé csakis Veszélka János engedelmével mehet kend.

— Hallod-e, te czigány, azt mondom, ne boszszants, mert különben kitekerem a nyakadat. Én most vagy előre, vagy hátra fogok menni.

— Ha bekötteti kend a szemet, akkor előre mehet, másként nem, szólt Peti.

— Azt szeretném én látni, kiáltott Rózsa Sándor dühösen és messze ellökve magától Petit, gyorsan a csárda felé sietett.

Peti mosolyogva, mellére font karokkal nézett Rózsa Sándor után, ki gyors lépésekkel haladt két-három perczig a csárda felé.

— Átkozott cigány, dünyögött Rózsa Sándor, engem akar az ilyen mókákkal megijeszteni.

E pillanatban a jobbra és balra levő kukoricza-földekből két-két fegyveres ember ugrott Rózsa Sándor elé és fegyvereiket nekiszegezve, kiáltották:

— Megállj! Hová?

— A keczeli csárdába, Veszelka Jánoshoz, felelt Rózsa Sándor.

— Ki vagy, mi vagy? — kérdezte az egyik fegyveres.

— Én Rózsa Sándor vagyok! És most lóduljon innen az utból, aki az életét szereti.

— Hohó! kiáltott az egyik fegyveres, ne oly hangosan. Mi a jelszó?

— Hogy az istennyila üssön belétek, rongyos utonállók, félre innen, vagy bezuzom a fejeteket.

És mielőtt még a négy fegyveres felocsudhatott volna csodálkozásából, Rózsa Sándor az egyik kezéből kicsavarta a puskát, a következő pillanatban a puskaagygyal az egyik fegyveres fejére olyan csapást mért, hogy ez rögtön a földre rogyott, aztán a puskát megfordítva, a harmadik fegyveresre célzott és eközben ismét felkiáltott:

— Utból, aki az életét szereti!

És ezzel meghuzta a ravaszt. A lövés eldőrdült, de nem talált. — Még mielőtt Rózsa Sándor a puskát másodszer elsüthette volna, minden oldalról rohantak feléje a fegyveresek. Mintegy harmincz ember fogta körül a dühösen védekező Rózsa Sándort és két fegy-

veres éppen puskát emelt ellene és célba vette a fejét, mikor Peti odarohant és felkiáltott:

— Senki se merjen löni! Le a puskákkal, fogjátok meg!

Vagy harmincz ember rohant Rózsa Sándor felé, ki a puskát óriási gyorsasággal körben forgatta és ezáltal bizonyos távolságban tartotta magától támadóit. A fegyveresek átkozva rohantak az eszeveszetten védekező emberre, aki már többeket leütött.

— Utból, ti nyápiczok! El innen, aki a koponyáját szereti.

A fegyveresek szégyenkezve, hogy egy emberrel nem birnak, vad rivalgással rohantak most feléje és egyiküknek sikerült is Rózsa Sándort hátulról átka-rolni és így egy pillanatra védtelenné tenni. De rossz- szul járt ez az egy is. Rózsa Sándor vad felkiáltással teljes erejével támadói közé dobta puskáját és aztán villámgyorsassággal jobb kezével az őt átölelve tartó embert nyakánál elkapta és óriási erővel úgy megszorította, hogy az rögtön lelógatta karjait. Most Rózsa Sándor ezt az embert két kezével magasra emelte és mint egy paizst tartotta maga előtt. Így haladt néhány lépést a csárda felé, de most Peti parancsára minden oldalról ismét nekirohantak a fegyveresek. Rózsa Sándor látva, hogy nem bir a sokasággal, a kezében levő embert torkon ragadta és oda-kiáltott a megtámadóihoz:

— Megfojtom ezt az embert, ha utat nem adtok.

— Halál reá, halál reá! Lőjjetek le ezt a veszett embert, kiáltottak a fegyveresek és vad dühvel ismét feléje rohanva, többen puskájukat emelték Rózsa Sándor ellen.

— Mi történik itt? — kiáltott e pillanatban egy mély, öblös hang, mióta mennek az én embereim negyvenével egy ellen?

A fegyveresek visszaléptek, a lárma lecsillapult és a tömegben csak e szó hallatszott:

— A gazda, a gazda.

Az pedig, akit «gazdának» neveztek egy óriási termetű, körülbelül 60 éves félig paraszt, félig polgári ruhába öltözött ember volt, akiben mi régi ismerősünket, Veszélka Jánost ismerjük meg. Büszkén, emelt fővel lépett a fegyveresek közé és mintha a kissé félreállott Rózsa Sándort nem látta volna, haragos hangon kérdezte:

— Mi történt itt?

Egy ember előre lépett és halk hangon felelt:

— Ez az ember itt jelszó nélkül akart a csárdába menni és mi nem eresztettük.

Veszélka János abba az irányba fordult, ahová a fegyveres mutatott és mintha csak most ismerné fel az ott álló embert, felkiáltott:

— Mit látok? Rózsa Sándor! Te, te itt? Isten hozott, kedves pajtás.

És mielőtt még Rózsa Sándor felelhetett volna, az óriás megölelte és csókolgatta, mialatt folyton beszélt:

— Istenem, milyen szerencse! Hogy az én kedves Sándor bátyámat még egyszer láthatom, ölelhetem. És téged pajtás feltartottak? Oh ezek a buták! Takarodjatok! Pusztuljatok innen! El a szemeim elől! És te kedves pajtásom, bocsáss meg ezeknek.

— Nincs mit megbocsátani, szolt Rózsa Sándor ridegen. Ezek csak kötelességüket teljesítették, de

tőled János, tőled elvárom, hogy nekem megmondod, mit jelent mindez?

— Egy kis elővigyázat, kedves barátom, semmi más, — majd megmagyarázom én mindezt neked bent a csárdában. Gyere csak velem, Sándor, hiszen tudod, hogy előtted nincs titkom.

Rózsa Sándor mozdulatlanul maradt a helyén és komoly, sötét tekintettel nézett Veszélkára.

— No gyere már Sándor, szólt Veszélka, ne haragudj már ezért a kis kellemetlenségért.

— Nem haragszom, szólt Rózsa Sándor, de tudni akarom, hogy kihez és hová megyek!

— Kihez, hová? — kiáltott Veszélka. Hát hozám és a kezeli csárdába.

— Jól van, bemegyek, szólt Rózsa Sándor határozottan, de csak egy feltétel alatt.

— Ugyan kérlek pajtás, ne sértegezz, szólt Veszélka. Mit beszélsz te feltételekről? Te eljössz velem, jöhetsz és mehetsz amikor és ahová akarsz, te itt a csárdában az én házamban éppen úgy vagy a gazda és az ur, mint én magam. És most gyere!

— Még nem, szólt Rózsa Sándor makacsul. Nézd csak Jancsi, mi régi jó barátok vagyunk, mi nem szoktunk egymás elől valamit eltitkolni, és így most is nyíltan fogok veled beszélni, mint hajdan szoktam. Én a napokban jöttem csak haza, tudod te jól, hogy honnan. Tizenhét esztendeig voltam ott, éppen elég idő ez arra, hogy megelégedje az ember azt a levegőt. Hazaérkeztem és te magadhoz hívtál. Eljöttem, dacára annak, hogy sejtem, tudom, hogy mit mivelsz. Régi jó barátom vagy, beszélni akarsz velem, sejtem, hogy mit, és én eljöttem. Utamat állták és én ütöt-

tem, ugy, mint hajdan tettem. Most magadhoz hívsz, bizonyára egyetmást ajánlani fogsz, hát ha én a te ajánlataidat nem fogadom el? Mi legyen azután?

— Mi legyen azután? — kérdezte csudálkozva Veszelka, ugyan kérlek Sándor, hogy is kérdezhetsz ilyet? Ha nem fogadod el, amit én neked ajánlani fogok, akkor mi annak daczára legjobb barátok maradunk, te ki és bemehetsz a házamba, amikor csak akarsz, gazda leszel ott, akinek mindenki engedelmeséggel tartozik, mert amig én, Veszelka János, élek, az, ami az enyém, a tied is. Értetted? *

— Értettem, felelt elérzékenyülve Rózsa Sándor és most már veled megyek, Jancsi. Látom már, mi már csak amig élünk, megmaradunk a régi jó barátok.

És most már Rózsa Sándor kezét nyújtott Veszelka Jánosnak és aztán együtt ballagtak a csárda felé.

Rózsa Sándor éles szeme észrevette, hogy az egész uton jobbról és balról az országúthoz a kukoriczában fegyveres örök voltak felállítva és hogy a csárda előtti legelőn több mint ötven felkantározott ló legelt. A csárdához érve egész rajban rohantak a nagy, bundás komondorok a két érkező felé, de Veszelka János szavára csakhamar meghunyászkodtak és visszaczammogtak a csárdához, hol nyugodtan a helyeikre feküdtek és többé nem is méltatták figyelemre Rózsa Sándort. Mintha ők is tudták volna már, hogy a gazdájuk barátja.

Veszelka János bevezette Rózsa Sándort a kivilágított korcsma szobába. Minden úgy volt itt, mint tizennyolcz év előtt, csakhogy minden tisztább volt. Senki sem volt kívülök a szobában és daczára ennek

Rózsa Sándornak úgy tünt fel, mintha a közelben mulatoznának, sőt mintha a cigányokat is hallaná. Veszelka mosolyogva örült barátja csodálkozásán. Végre Rózsa Sándor a fejét egy kissé a föld felé hajtotta és aztán halk hangon kérdezte:

— A pinczében mulatnak?

— Ott, felelt Veszelka.

— Akkor mi itt maradunk, nem szeretnék embereiddel találkozni, szólt Rózsa Sándor.

— Nem fogsz te ott lent senkit sem találni. Gyere csak velem, Sándor pajtás, éhes leszel, vár már a vacsora.

Ezzel aztán Veszelka János egyenesen odament a nagy kemenczéhez, felhágott a kemence patkára és a jobb hüvelyk ujjával egyet nyomott a kemencefalra. És most Rózsa Sándor csodálkozva látta, hogy a kemencefal szétvált, úgy, hogy abban ür támadt, melyen át Veszelka János belépett a kemence belsőjébe.

— Gyere utánam, gyorsan, szólt Veszelka és most már Rózsa Sándor is belépett a kemenczébe, melynek ajtaja rögtön mögötte bezáródott.

— Ejnye, de ügyes dolog ez, kiáltott Rózsa Sándor, ki mióta betette a lábát a csárdába, szinte beszívta a kedvet régi életmódjához.

— Látsz te itt még ügyesebbet ennél, nevetett Veszelka, egy gyufát gyujtva. Nézz csak ide.

És Veszelka János letérdepelt a kemence fenekére és egy ott egy kőbe beeresztett vaskarikát felfelé huzott. A kemence fenekétől ezzel egy titkos ajtót huzott félre és most Rózsa Sándor az így támadt ürben létrát látott, mely a pinczébe vezetett.

— Ez az én bejáróm, melyet embereim közül egy sem ismer, szólta Veszélka. Hogy neked ezt megmutattam, fogadd ezt bizalmam jeléül. Amit itt látni és hallani fogsz, az téged semmire sem kötelez, csak egyre, de ez az egy becsületbeli dolog.

— S mi az a kötelezettség? — kérdezte Rózsa Sándor.

— Hallgatni, felelt Veszélka, akár a mienk leszel, akár nem, arról, amit itt látni és hallani fogsz, ne szólj senkinek se.

— Ez magától értetődik, ezt régi barátoknak és czimborának mondani sem volt szükséges.

— Akkor gyere Sándor, velem és nézd meg az én pinczémet.

Veszélka most lement a létrán a mélységbe és mikor lent volt, barátjának szólta, hogy jöjjön utána. Rózsa Sándor nem sokat gondolkozott és követte Veszélkát. Amint a sötétségben leért a földre, feje felett recsegést hallott, gyorsan felnézett és látta, hogy a titkos ajtó a feje fölött bezáródik. És e pillanatban bosszankodva érezte, hogy teljesen Veszélka János hatalmában van.

Veszélka pedig gyufát gyújtott és azzal meggyújtott egy lámpást. A lámpa fénye felriasztotta Rózsa Sándort sötét gondolataiból és mikor maga előtt látta Veszélka folyton mosolygó arcát, visszatért bátorsága és elszántsága is és nevetve szólta Veszélkához:

— Te Jancsi, tudod-e mire gondoltam én most?

— Hát honnan tudjam? Majd megmondod.

— Igen, megmondom, szólta Rózsa Sándor, kis gondolkozás után. Hát én bizony arra gondoltam, hogy most már teljesen a hatalmadban vagyok.

— Miért?

— Mert én innen akaratom nélkül ki nem mehetek.

— Lám, nevetett Veszélka, erre én Isten ucsse nem is gondoltam, de ha akarod, rögtön megmutatom neked, hogyan nyitják ki ezt a titkos ajtót. Gyere csak, nézz ide, nincs előtted titkom.

— Hagyd ezt most, szólt Rózsa Sándor, majd megmutatod, ha kimegyünk, most már tényleg szeretnék valamit falatozni, éhes is, szomjas is vagyok.

— Hát az Isten szerelmére, kérlek, miért nem szóltál már előbb? — kiáltott Veszélka és felnyitva egy ajtót, belépett egy csinosan berendezett, számos gyertyával kivilágított terembe és maga után hívta Rózsa Sándort, aki szintén belépve, csudálkozva nézett maga körül.

Tágas teremben látta magát, melyen ablaknak sehol sem volt nyoma. Ahová csak nézett, mindenütt síma, fehérre meszelt fal volt. Fal, amelyekben sem ablak, sem ajtó nem volt. Mikor hátra nézett, már azt az ajtót sem látta, amelyen belépett, ott is csak fal volt, mint mindenütt. A terem közepén nagy fehérrel borított asztal állt, melyen két személynek volt terítve. De nem közönséges, hanem nagyúri teríték volt ez. Finom porcellán tányérok, ezüst evőeszközök, az asztalon pedig három darab négyágu ezüst gyertyatartó volt, míg a terem boltozatáról hatalmas csillár lógott, melyről 36 gyertya árasztotta a világosságot. Az asztal előtt két finom faragású szék állott, melyek egyikébe Veszélka ült és intett Rózsa Sándornak, hogy foglaljon helyet a másik széken.

Rózsa Sándor leült és ismét körültekintve, nem csekély csodálkozással mondta:

— Te Jancsi, amint látom, nagy úr lett belőled.

— Hát meg vagyok elégedve a sorsommal, felelt Veszelka, aki mosolyogva nézett Rózsa Sándorra, ki most folyton egy sarok felé tekintgetett, ahol egy nagy, hosszú és széles szőnyegekkel takart alacsony török pamlag állt, melyen több selyem váncos csak úgy csalogatta a pihenésre.

Veszelka János megnyomott egy az asztalon álló ezüst csengetyüt. Egy pillanattal később a Rózsa Sándor üléséhez szemközt levő falnak egy része megmozdult, egy, a mész által ügyesen eltakart titkos ajtó felnyílt és ezen át egy, a Szeged vidéki viseletbe öltözött gyönyörű menyecske párolgó tál gulyáshussal a kezében, belépett a terembe. A menyecske a tálat mosolyogva tette az asztalra és aztán szótlanul várt Veszelka további parancsaira.

— Ejnye, kiáltott Rózsa Sándor, pompás! — És aztán gyönyörködve nézett a szép menyecskére.

— No de most kérlek, Sándor, egyél és ne szégyenítsd meg a Rózsika főztjét.

— Hát Rózsának hívják? kérdezte mohón Rózsa Sándor.

— Igen annak, felelt nevetve Veszelka és látva, hogy Rózsa Sándor szemeivel szinte falja a szép menyecskét, kissé nyomatékosan hozzátette:

— Te csak mégis a régi maradtál, Sándor, no ne beszélj, látom, még mindig bolondulsz a szoknya után. Én szívesen látom, hogy mindenben a régi maradtál.

— Mindenben? kérdezte Rózsa Sándor, — hogy gondolod ezt, Jancsi?

— Ne vitatkozzunk most, Sándor, hanem együtt, szólt Veszelka és a menyecskehez fordulva, nyájas hangon kérdezte:

— No Rózsika, mit kapunk még?

— Hát még paprikás halat tarhonyával, rán-tott csirkét és egy kis turós csuszát főztem, felelt a menyecske.

— Hallottad Sándor? Mind a kedvencz ételeidet főzte. Egyél! És te Rózsika szaladj és hozzál egy kancsóval abból a legjobb boromból. Tudod már, melyiket vélem.

Rózsika meghajtott a fejét és sajnálkozva nézett egy pillanatig Rózsa Sándorra, aki most már az asztal előtt álló karosszékbe ereszkedett. És most, hogy kés és villa után nyult és a gyönyörű abroszra tekintett, csak most vette észre, milyen nagyuri módon terítettett Veszelka János az ő tiszteletére. Finom dupla porcellántányérok és nehéz ezüst kések és vil-lák voltak előtte és az üvegek és poharak olyan fino-mak és szépek voltak, amilyeneket ő egyáltalában sohasem látott. Néhány perczig bámulta Rózsa Sán-dor ezt az uri pompát, mikor egyszer Veszelka fel-kiáltott:

— De kérlek Sándor, egyél már egyszer, kihül az étel.

Rózsa Sándor pedig, mintha e szavakat nem is hallotta volna, odaszólt Veszelkának:

— Mondhatom Jancsi, uri módon élsz! Ez a te lakásod?

— Ez? Nem, felelt gyorsan Veszelka, én sokkal szerényebben lakom. Ez... ez... hogy is mondjam csak, hát ez a mi vendégszobánk. De kérlek, egyél már!

Rózsa Sándor most már nem kérette magát, hanem neki kezdett a falatozásnak. A gulyáshus kitűnően ízlett neki és nem állhatta meg, hogy meg ne dicsérje:

— Ejnye de jó!

— Örülök, ha neked izlik. A Rózsika tud főzni.

— Hallod Jancsi, most már mondd meg, ki és mi itt ez a Rózsika? — szólt Rózsa Sándor,

— A Rózsika? Hát ő a mi szakácsnénk, gazdaasszonyunk és feleségünk.

Rózsa Sándor egy pillanatig komolyan nézett barátjának folyton mosolygó arczába és aztán azt kérdezte:

— Ki ez a mi? Beszélj őszintén Jancsi! A szoba a mi vendégszobánk, az asszony pedig a mi gazdaasszonyunk, hát most már tényleg kíváncsi vagyok, ki az a mi?

— Hát ki legyen?, felelt Veszélka nevetve. Én és a gazdám.

— A gazdád?

Veszélka János éppen felelni akart, mikor ismét belépett Rózsika. Ezuttal egy nagy majolika korsót hozott és ezt szó nélkül letette az asztalra. Veszélka intett a szép menyecskének, mire ez a korsóból a két férfi poharát teletöltötte és mosolyogva mondotta:

— Isten éltesse kendteket.

— Hát a mi szép és kedves gazdaasszonyunk nem iszik velünk? Aldja meg a jó Isten, galambom, — mondta Rózsa Sándor.

— Kendet is, felelt Rózsika és elfogadva Rózsa Sándor kezéből a poharat, szólt:

— Isten éltesse kendet.

És aztán kiitta a bort. Rózsa Sándor körülfogta jobb karjával a menyecske derekát és azt mondta:

— Ugy hiszem, hogy illik, hogy a gazdasszony a vendégekkel tartson. Miért nem ül hozzánk, szép rózsám?

— Ugy ám, nevetett kaczerán a menyecske, hát aztán ki talál?

Ezzel ügyesen kibontakozott Rózsa Sándor karjából, gyorsan összeszedte az asztalon álló edényt és behozta a pompás paprikás halat és egy tál tarhonyát. Újból töltött a két férfinak és aztán Veszélka egy észrevehető pillantására lassan kiment a szobából.

Rózsa Sándor hevesen dobogó szívvvel nézett a szép, karsu, szőke menyecske után és csak akkor tért magához, mikor Veszélka a tányérját telerakta paprikás hallal és nevetve mondta:

— Hallod-e Sándor, a te szived ugyancsak megőrizte ifjúságát a 18 esztendő alatt.

— Már rég nem láttam ilyen kedves, szép teremést. — Ez a feleséged?

— Igen, ez a mi feleségünk, szólt nyugodtan Veszélka.

— Már megint az a mi!... A mi feleségünk? Hát ki az a mi?

— Hát a gazdám, én és ha oly kedves vendégem van, mint amilyen te vagy Sándor, — az is.

Rózsa Sándor egy pillanatig bámulva nézett Veszélkára, ki óvatosan ette a paprikás halat és aztán haragosan felkiáltott:

— Jancsi! bolonddá akarsz tenni.

— Nem én.

— Hát kinek a felesége ez a szőke asszony?

— A mienk, felelt rendithetlen nyugalommal Veszélka.

— A mienk, a mienk! Ezt nem értem.

— Pedig a dolog olyan egyszerű, nevetett Veszélka. Ez a menyecske a mi gazdasszonyunk, a gazdámé és az enyém és mint mondtam már, a mi kedves vendégeinké is, hát a tied is.

Kocszintottak és ittak. Rózsa Sándor hevesen letette maga elé az üres poharat és megszólalt:

— Te Jancsi, neked gazdád is van?

— Hát miért ne legyen?

— Hát emlékszem egy időre, mikor nem türtél gazdát.

— Régen volt az Sándor, sóhajtott Veszélka.

— Igen, igen, az régen volt, mormogott Rózsa Sándor, aztán elhallgatott ő is, Veszélka is. Ott ültek némán és mindegyikük maga elé nézve gondolt a régi időkre. Észre sem vették, hogy a Rózsi ki és besietett és hozta a gyönyörűen barnára sült csirkét és ismét kiosont. Egyszerre csak ismét Rózsa Sándor kérdezte:

— És jól vagy a gazdáddal?

— Kitünően, felelt Veszélka, hiszen látod Sándor, ami az övé, az az enyém is.

— Hogyan, ez itt minden a gazdádé?

— Igen, azaz nem, nem, szólt Veszélka zavar-
tan, ez a mienk. Minden a mienk.

— Ugy hát társak vagytok?

— Helyes, ez az igaz. Társak vagyunk. Ez volta-
képen az ő szobája, ha idejön hozzám, de ha nincs itt,
akkor én is használom.

— És ha a gazdád itt van? — kérdezte kissé
gunyosan Rózsa Sándor.

— Hát ha itt van, akkor ő használja, akkor ő tartózkodik itt és akkor én nem használhatom. Akkor nem is jövök ide, ha nem hivat.

— És mondd csak Jancsi, ki az a te gazdád?

— Hát te még azt nem tudod? — kérdezte lesütött szemmel Veszelka.

— Hallottam már valamit, de nem akartam elhinni.

— Hát ha tudni akarod Sándor, Kercsey Andor.

— Verje meg az Uristen, kiáltott székéről felszökve vad dühvel Rózsa Sándor.

Veszelka nem szólt semmit, lassan és gondosan megtöltötte az asztalon levő poharakat és halk hangon mondta:

— Kérlek Sándor, ne beszélj úgy, mert meghallhatja.

— Ki hallhatja meg?

— A gazdám.

— Hát itt van? — kiáltott Rózsa Sándor.

— Azt én nem tudom. Ő jön és megy akkor, amikor akar és amelyik uton akar. Én úgy tudom, hogy most horgosi birtokán van, de azért lehetséges, hogy a jövő pillanatban itt áll előttünk.

— Hát ezermester?

— Nem, de nem ellenőrizhetem az utjait és neki ide előttem több ismeretlen bejárója van.

— És te ilyen gazemberrel szövetkeztél?

— Én nem, felelt Veszelka.

— Hát?

— Ő szövetkezett velem.

— Ő, veled? Hogyan?

— Hosszu dolog az, Sándor, de majd elmondom azt neked, hogy és miként történt minden. De nem itt, ahol meghallhatja.

— Ugy látom, te félsz tőle, Jancsi?

A hatalmas ember felegyenesedett és bizonyos büszkeséggel mondta:

— Te tudod Sándor, hogy Veszélka János nem fél senkitől, de...

— De, mit akarsz mondani János?...

Veszélka óvatosan körülnézett és hallgatózott, aztán suttogva mondta:

— De ettől az embertől néha... félek...

— Nem csuda, nagy gazember, szólt Rózsa Sándor.

— Nem azért, hanem azért, mert esze annyival felül jár az én eszem fölött. Óriási tervei vannak és ezek rendszerint sikerülnek. Ugy hiszem, ez az ember az ördöggel is szövetségben áll.

— Magam is azt hiszem, mormogott Rózsa Sándor, mert ha nem úgy volna, már régóta felakasztották volna.

— Ugyan kérlek Sándor, ne beszélj így, nem olyan rossz ember ő, mint te gondolod.

— Nem ám, csak még rosszabb!

— Dehogy is, — nevetett Veszélka és aztán ismét egy kis szünet után komolyabb hangon folytatta:

— Te, Sándor, mondok én neked valamit! Tudom, hogy rossz ember volt és tudom, hogy neked sok rosszat is tett, de azt is tudom, hogy az az ember azóta nagyon, de nagyon megváltozott.

— Dehogy is változott, — kiáltott Rózsa Sándor, — sohasem lesz az ördögből angyal.

— Az nem, bizony nem, — szólt komolyan Veszélka — és talán igazad is van abban, hogy nem változott. De aztán az is igaz, hogy csak ellenségeivel szemben volt rossz, de barátai iránt mindig jó volt.

— Nekem sohasem volt barátom, — mormogott Rózsa Sándor.

— Tudom, mert nekem is ellenségem volt, míg veled voltam. De azóta változás történt és ő most az én barátom és velem szemben mindig hű barátnak mutatkozott.

— De nem értem — szólt Rózsa Sándor, — hogy tudtatok annyira összebarátkozni, te, a fogházból kiszabadult kanász, a volt rabló és ő, aki mindig nagy ur volt.

— Hja barátom, — mondta Veszélka János, — ez hosszú történet. Sokat szenvedett ő is, míg az én barátságomhoz jutott. Tudod, hol ismerkedtem meg vele?

— Nem én.

— Hát biz a szegedi fogházban.

— Az nem csoda, hiszen szegedi főkapitány volt, — szólt Rózsa Sándor.

— Hja barátom, az már régen volt, az akkor volt, mikor téged elítéltek. Mikor én megismerkedtem vele, akkor bizony ő nem volt szegedi főkapitány, hanem vizsgálati fogságban levő rab volt.

— Kercsey Andor rab volt? — kiáltott Rózsa Sándor az örömtől sugárzó arczczal, — bizonyára rossz fát tett a tüzre.

— Nem tudom, — felelt vállat vonva Veszélka János, — nem is kutattam. Én csak annyit tudok, hogy míg mi a fogságban voltunk, az Isten nagyon felvitte

az ő dolgát, mert kinevezte a császári kormány csongrádmegyei helyettes főispánnak. Egyszerre aztán megfosztották a diszes állásától és egy napon a fogház-felügyelő engem azzal bizott meg, mert kitűnően viseltem magamat, hogy egy előkelő vizsgálati rabnak legyek a szobatisztítója és szolgája.

— És ez a rab Kercsey Andor volt? — kérdezte Rózsa Sándor.

— Igen.

— És te nem tudtad meg, hogy miért került a volt főispán a börtönbe?

— Nem, de azt tudom, hogy nem azért, mert sok Miatyánkot mondott. Sokat beszéltek akkor róla, és én egyetmást hallattam is, de nem tudom, hogy igaz-e. Azt beszélték ugyanis, hogy 1859-ben, mikor háboru volt az olaszokkal, tagja volt annak a nagy tolvajbandának, melynek élén az osztrák pénzügy-miniszter és a főhadbiztos Eynatten báró tábornok állott és amely banda borzasztó módon dézsmálta a háboruba vonuló katonaság élelmezését és nagy csalásával sok millió forinttal károsította meg az államot.

— Ugy, ugy, — kiáltott Rózsa Sándor, — hát akkor mégis igazam van, ha nagy gazembernek tartom.

— Dehogy is van, — nevetett Veszelka, — hiszen csak onnan lopott, ahol sok volt és ha ő nem lopott volna, akkor más dugta volna zsebre a tömérdék, majdnem gazdátlan jószágot.

— De végre aztán rájöttek a lopásokra, ugy-e? — kérdezte Rózsa Sándor.

— Rá bizony, — szólt Veszelka. — Hát ez már ugy szokott lenni, a korsó addig megy a kutra, mig el-

törik. Végre mindig csak rájönnek a tetteinkre, ez már rendszerint így szokott lenni.

— Tudom, — felelt Rózsa Sándor — és azért hallani sem akarok az olyan munkáról, mely ismét Kufsteinba juttat, elég volt abból egyszer is.

— Én is úgy beszéltem, mikor kiszabadultam, — szólt pipára gyujtva Veszelka János, — de azért mégis visszatértem a régi foglalkozáshoz és egészen jól érzem magamat mellette.

— Az ám, jól, míg rá nem jönnek, — szólt komolyan Rózsa Sándor.

— És ha igen?! — kiáltott daczosan Veszelka, — fel nem akaszthatnak és még inkább élek a börtönben, mint hogy mint földönfutó koldus a szabadságban koplaljak. Te, Sándor, sejtelmed sincs, hány ember él olyan inségben, hogy még a rabra is irigy lehet!

Rózsa Sándor is pipára gyujtott és aztán egy pohár bort ivott. Csak néhány percz mulva kérdezte Veszelkát:

— Te, Jancsi, hogyan jöttek aztán rá a kompánia dolgaira?

— Azt én nem tudom, de azt tudom, hogy abban az időben szörnyű dolgok történtek. A háborut elvesztettük, mert a katonáink éheztek. Mikor aztán a békét megkötötték, vizsgálatot indítottak. Nos és akkor aztán ijedtében az osztrák pénzügyminiszter elvágta a nyakát, Eynatten tábornok pedig főbelötte magát, számos nagy urat pedig, ezek közt Kercsey Andort is, letartóztatták és hosszú fogságra ítélték.

— Kercseyt mennyire ítélték? — kérdezte Rózsa Sándor.

— Nem itélték el, — szolt Veszélka, — határozot-
tan tudom, hogy nem itélték el. Két esztendeig Szegeden
volt vizsgálati fogságban, aztán innen Bécsbe vitték.
Birtokait a kincstár részére elkobozták. Hát én aztán
1863-ban szabadultam és hidd el Sándor, olyan inségbe
jutottam a szabadságban, hogy akárhányszor vissza-
kivánkoztam a fogházba. Hát én is feltettem magam-
ban, hogy tisztességes munkával élek, de hol talál egy
büntetését elszenvedett, rabviselt ember tisztességes
munkát? Még kanásznak sem fogadtak fel. Annyira
jutottam, hogy koldulni jártam a tanyákra, de akkor a
kutyákat uszították reám és egyik gazda a másik után
azzal utasított el:

— Menjen dolgozni! Szégyen, gyalázat, hogy
ilyen erejű ember koldulni jár.

— Így aztán munkát sem kaptam, alamizsnát
sem. Kénytelen voltam ott kezdeni, ahol annak idején
elhagytam. Elkezdtem lopni, betörni és most már jobbra
fordult a sorsom. Régi czimborákat találtam és azokkal
szövetkeztem. Gyűlőhelyünk természetesen itt a csárdá-
ban volt. A zsandárok folyton hajszoltak bennünket,
de nem tudtak nyomunkra jönni, mert jó hely volt ám
akkoriban ez a csárda, úgy ahogy akkor volt és a
környéken a nép világért sem árult volna el bennünket
a zsandárnak, mert ha tényleg tolvajok, rablók és
utonállók voltunk is, mégis a magyar nép bennünket
sokkal jobban szivelt, mint a hunczut osztrák zsandárját.
De mind e mellett ez csak nyomoruságos élet volt,
csak úgy tengődtünk, mert egy nagyobb fogás már
ritkaság volt. A nagy urak mindnyájan pecsovicsok
voltak és az osztrák zsandárokkal őriztették kastélyai-
kat és birtokaikat és a kis földbirtokosoktól, vagy

éppen a pararasztembertől mit lehetett elvinni? Semmit, vagy majdnem semmit. Egy-két lova vagy ökröt és ezeket aztán éjjel messzire kellett elhajtani idegen vidékre és ott potom áron tudadni rajta. Barátom, nem volt akkor pénz a nép között és a nagy urhoz nehezen lehetett bejutni. Ez volt akkor az én bajom, különben egészen jól éreztem volna magamat.

Veszélka János e szavak után ismét megtöltötte a poharakat és koczintott barátjával.

— Isten éltesen, Sándor barátom!

VIII. Veszélka és Kercsey.

Rózsa Sándor kiitta a poharát és aztán ismét pipájára gyujtott. Egy ideig szótlanul eregette a kék füstfelhőket és utána nézett a karikákban felfelé szálló és eloszló füstnek. Végre aztán azt kérdezte:

— Hát aztán hogy segítettél ezen a bajon?

— Hogyan? Majd megmondom, — szólta kis gondolkodás után Veszélka János. — Látod Sándor, hát az ugy volt. Egy nap a söntésben a kuczkóban feküdtem a subámon és azon gondolkoztam, hogyan lehetne a helyzetemen segíteni, mikor egyszerre csak az udvaron az én Bodri kutyám megszólalt, azaz vad ugatással és csaholással jelezte, hogy idegen ember közeledik a csárda felé. A Bodri ismeri az én barátaimat és az én embereimet és csak akkor ugat, ha idegen jön. Hát a puskám, a késem és a fokosom melletttem voltak s így én nyugodtan vártam az idegen érkezését. Egyszerre csak felnyilik az ajtó és azon belép a méltóságos ur, Kercsey Andor, aki a fogházban is gazdám volt és maga mögött becsapva az ajtót, azt mondta:

— Hogy az Istennyila üssön az olyan házba, hol a gazda még a vendégeket sem védelmezi meg a kutyáitól.

— Hát, — nevetett Veszélka, — ez nagyon is magyárosan kimondotta a véleményét és nagyon restelltem, hogy tényleg igaza van. Már ki akartam bujni a kuczkóból, hogy üdvözöljem a vendéget, mikor eszembe jutott, hogy tán jó volna bevárni és megnézni, hogy mit akar itt és hogy nem véletlenül, vagy rossz szándékkal jött-e ide. Így hát nyugodtan a kuczkóban maradtam, honnan megfigyeltem emberemet.

— Ezt helyesen tetted, — szólt Rózsa Sándor.

— Hát, — folytatta Veszélka, — mondhatom, hogy a méltóságos ur egy kissé nagyon kepottan nézett ki, távol sem olyan uriasan, mint a börtönben. Szakasztott olyan volt, mint egy éppen kiszabadult fegyencz. A méltóságos ur körülnézett a korcsmában és mikor senkit se látott, botjával az asztalra vágott és felkiáltott:

— Korcsmáros, korcsmáros! Hát itt minden kihalt? Senki sincs a korcsmában?

— Most már jónak láttam kibujni a kuczkóból. Mintha álmomat zavarták volna, felugrottam és haragosan kiáltottam:

— Ki az? Mit akar?

— Hozzon nekem mindenekelőtt egy itcze bort és valami enni valót, János, mert éhes és szomjas vagyok.

— Jézus, — kiáltottam, — méltóságos uram, maga az?

— No, hogy csak végre valaki ismerni akar, — szólt keserű hangon Kercesey. — Kérem, János barátom, hozzon ételt és italt, aztán majd beszélgetünk.

— Rögön méltóságos uram, — szoltam, — tessék csak helyet foglalni, rögön itt leszek.

Ezzel az ajtó felé siettem. Mikor oda értem, utánam kiáltott :

— János!

— Parancsoljon, méltóságos uram.

— Inkább mindjárt megmondom, nehogy aztán haragudjon, nekem nincs pénzem!

Egy pillanatig csudálkozva néztem reá, ezt ő észrevette, és haragosan rám kiáltott :

— Nos, mit bámul? Nincs pénzem, teljesen tönkre mentem, és most azt kérdelem, akar-e nekem ételt és italt adni, vagy nem?

Szó nélkül kifutottam és a pinczéből felhoztam három itczét a legjobb boromból, egy sonkát, egy darab füstölt szalonnát és a konyhából friss kenyeret és mind-ezt egy deszkán vittem be neki a söntésbe. Mikor beléptem az ajtón, ott ült az asztalnál, fejét a két tenyerébe temetve és oly mély gondolkozásban volt, hogy még az érkezésemet sem vette észre.

— Méltóságos uram, — szoltam hozzá egy kis várakozás után, itt az étel és az ital.

Kercsey felriadt a gondolkozásból, reám meresztette szemét és látva a kezemben levő jó dolgokat, egy kis szünet után azt mondta :

— Derék ember vagy, Veszélka, tedd csak mind-ezt ott az asztalra és hagyj magamra.

Én ugy tettem, amint ő parancsolta és kimentem.

— Talán tiz percz mulva a méltóságos ur a bot-jával verte az asztalt. Kint álltam az ajtó előtt és ugy értettem, mintha nekem szolt volna a kopogás. Benyi-

tottam, a méltóságos ur már megebédelt és ott állt a korcsma közepén.

— Méltóságos ur parancsolt? — szóltam.

— Igen, meg akartam köszönni a jó ebédet. Azt, hogy pénzem nincs, előzetesen megmondtam.

— Ugyan kérem, méltóságos uram, hiszen szót sem érdemel ez a csekélység.

— Nem, nem, — felelt gyorsan halk hangon Kercsey, — sohasem maradtam senkinek se adósa.

Ezzel aztán egy kissé, mintha gondolkozott volna, fel és alá járkált, aztán megállt és így szólt:

— Tudja mit kend? Én kendnek pénzt az ebédért nem adhatok, mert nincs. De mondok én kendnek egy ujságot, talán hasznát veheti kend.

— Kérem, méltóságos uram.

— Ismeri kend a fábiáni pusztát a szentesi határban?

— Ismerem, méltóságos uram.

— Hát tudja-e kend, hogy nemrég elégett ott az egész takarmány?

— Hallottam, méltóságos uram, úgy hirlik, hogy a szegény legények felgyújtották bosszúból.

— Azt én nem tudom, — felelt gyorsan Kercsey, — de azt tudom, hogy a takarmányhiány miatt az öreg Naszódy Mihály, a fábiáni ispán felhajtatta valamennyi marhát és juhot Pestre és hogy tegnap onnan vissza tért és negyvenezer forintot hozott magával.

— Negyvenezer forintot! — kiáltottam.

— Igen, annyit — felelt Kercsey — magam láttam a szegedi Fekete Sasban. Az öreg Naszódy nagy kártyás, vacsora után leült ferblizni és még vagy huszezer forintot nyert, aztán hazahajtatott. A fábiáni

pusztán az ispánlakásban így most 60,000 forintot őríznek. Ez az én ujságom.

— És miért mondja ezt méltóságod nekem?

— Miért? Furcsa kérdés! Mert pénzem nincs és én azt hittem, hogy kend hasznosítani tudja ezt az ujságot. No, tudja mit kend, ha ez, amit mondtam, hasznot hajtott kendnek, akkor a felét a haszonból elhozhatja nekem a szegedi lakásomra és akkor én kendnek máskor is mondok ujságot. Isten áldja meg kendet!

És ezzel a méltóságos ur távozott.

— Nos és mit történt aztán? — kérdezte Rózsa Sándor.

— Másnak nem mondanám, de előtted Sándor nincsen titkom. Hát az történt, hogy a következő éjszakán rablók törtek be a fábiáni puszta ispáni lakásába, az öreg ispánt megkötözték, feltörték a szekrényét és elvittek onnan 62,000 forintot, mely összegből 31,000 forintot magam vittem a méltóságos urnak, ki azóta már sok jó ujságot mondott nekem és utóbb üzlettársam, azaz gazdám lett.

— No szépen elzüllött a te méltóságos üzlettársad, — nevetett Rózsa Sándor, — megverte azt az Uristen!

— Nem a, egészen jól érzi magát, kérlek, hiszen Bécsben, ahová innen elvitték, nem itélték el, mert nem tudtak rábizonyítani semmit se. De két esztendeig vizsgálati fogságban tartották és azalatt elkobozták az összes birtokait. Mikor aztán szabadlábra bocsájtották, nem volt se birtoka, se pénze. Koldus volt.

— Ugy mint én, — szólott tompa hangon Rózsa Sándor, — nekem is elárverezték mindenemet.

— No látod, barátom. Hát aztán mit kezdhet egy olyan nagy ur, ha koldusbotra juttatják? Az csak nem mehet béresnek, vagy napszámosnak. Hát miből éljen?

— Igazad van Jancsi, — szólt Rózsa Sándor, aki a sok bortól már kezdett egy kissé ittas és álmos lenni, — nemtehet az mást, mint ujságokat sugni. — Ezzel aztán Rózsa Sándor a könyökét az asztalra tette és fejét a tenyerébe temette. Veszélka látva, hogy az álom elnyomja barátját, oda szólt:

— Sándor, ha álmos vagy, gyere oda a pamlagra, aludj egyszer te is uriasan.

Ezzel aztán Veszélka nagynehezen odavezette a pamlaghoz és Rózsa Sándor elaludt. Veszélka János pedig a titkos ajtón át eltűnt a szobából. Néhány pillanattal később Rózsi a szobába jött, hogy a még az asztalon lévő tányérokot és egyéb edényeket kivigye. Össze is rakott belőle szép csomót és kifelé fordult. E pillanatban Rózsa Sándor a pamlagon álmában megszólalt:

— Rózsi, kedves Rózsikám, szeretlek, . . . ó csak egy csókot lelkem! . . .

Rózsi megijedt és kiszaladt a szobából.

IX. Rózsa Sándor nem áll a bandába.

Mikor másnap reggel Rózsa Sándor felébredt, csudálkozva nézett maga körül. A pompás teremnek nyoma se volt, ott találta magát a söntésben a kályha kuczkója mögött a subáján. Mintha mindent csak álmodott volna.

Szemét dörzsölte és ismét körülnézett. És ott

látta a söntésben Veszélka Jánost. Fölkelt és nehéz fővel oda vánszorgott:

— Jó reggelt Jancsi, mi történt velem?

— Hát mit történt volna, többet ittál, mint amennyit elbirsch Sándor, ez az egész.

— Többet ittam, mint kellene? Nem igen szoktam, de lehetséges. És mikor volt az? Olyan nehéz a fejem!

— Elhiszem, — nevetett Veszélka János, — hiszen ott ültünk annál az asztalnál éjfél utánig és beszélgettünk a régi időkről.

— Ott ültünk? — kérdezte kételkedő hangon Rózsa Sándor.

— Ott bizony, ott ettünk vacsorára nyáron sült szalonnát és éjfélig ittunk és beszélgettünk . . . . ott, annál az asztalnál. Persze, te szegény barátom, nem tudsz már inni, alaposan leszoktattak abban a . . . . hogy is hívják, ahol voltál?

— Kufstein.

— Igen, — szolt Veszélka, — ott alaposan leszoktattak az ivásról.

Rózsa Sándor bámulva hallgatta Veszélka beszédjét és most úgy tűnt fel neki az egész, mintha Veszélka megsajnálva a tegnapi éjjeli tulságosan megszire ment bizalmat, most mindent letagadna. Rövid gondolkozás után Rózsa Sándor belátta, hogy barátja az ő saját szempontjából egészen helyesen cselekszik és így ő elhatározta, hogy bele fog menni abba, hogy a tegnapi éjjeli kaland csak álmában történt. Ezért Rózsa Sándor kis szünet után sajnálkozva azt mondta:

— Ha ez úgy van pajtás, mennyi szép dolgot álmodtam én tegnapi éjjel! . . . .

— Hadd halljam, mit álmodtál?

— Ej, sok mindenfélét. A legszebb az volt, hogy én veled itt a kemenczén át egy titkos módon rejtett szép uri szobába mentem és ott pompásan terített asztalnál kitünően vacsoráztunk. És milyen szép fehér-cseléd szolgált ki bennünket. Ugy hiszem Rózsikának hívják és gazdasszonyodnak mondtad.

Veszélka János jóízűen kaczagott e szavakra és hosszabb ideig tartott, míg abbahagyta a nevetést. Aztán vidáman mondta:

— Enyje Sándor, de kár, hogy ez csak álom volt mind.

— És milyen élénk álom, — sóhajtott Rózsa Sándor.

— Hát tudod Sándor, majd megmondom neked, hogy jutsz az ilyen álmokhoz. Neked Kufsteinban bizonyosan volt egy embered, aki mesét mondott neked és annak a mesevilágába te annyira beleélted magadat, hogy most már a mesebeli dolgok folyton a fejedben járnak és még álmaidban is foglalkoztatnak.

— Rózsa Sándor hevesen rázta ősz fejét és halk hangon mondta:

— Nem volt bizony az én szobámban senkisé, egyedül voltam én mindig egy kis zárkában és amit én az éjjel láttam, azt láttam.

E pillanatban belépett a söntésbe egy cselédformájú nő, aki odalépve Veszélkához, bizalmas hangon így szólt:

— Hallja kend, János bácsi: a Peti cigány azt üzeni kendnek, hogy ő bemegy Szegedre.

— Vigye el a manó a Petit, hadd menjen.

Rózsa Sándor az első pillanatban felismerte a

csinos cselédben az éjjeli gazdasszonyt és nem állotta meg, hogy fel ne kiáltson:

— Ez ő, ez Rózsika!

A cseléd Veszélka szavai után mintha nem is hallotta volna Rózsa Sándor felkiáltását és anélkül, hogy csak ránézett volna Rózsa Sándorra, kiment a korcsmából az udvarra. Veszélka pedig, akinek látszólag kellemetlen volt az éjjelre való visszaemlékezés, odatett barátja elé kenyeret, házisonkát és egy itcze bort és miután Rózsa Sándorral szemközt foglalt helyet, az asztal mellett levő hosszú padon, komolyan szólt hozzá:

— Most pedig Sándor, beszéljünk az üzletről.

Rózsa Sándor a fejét Veszélka felé emelte és nyugodtan felelt:

— Te hivattál, Jancsi, mondd hát, mit akarsz tőlem.

— Hát igen, hivattalak, mikor hallottam, hogy megérkeztél, úgy, mint régi jó czimborához illik. Talán már megsugták neked is, vagy talán sejtetted már, hogy én ismét megkezdtem a régi foglalkozásomat.

— Igen, tudom, egy előkelő üzlettárssal.

— Micsoda? Hát te ezt is megálmodtad? — kérdezte nevetve Veszélka.

— Hiszen nem kellett álmodnom, — szólt komolyan Rózsa Sándor, magad mondtad el nekem.

— Én, én nem mondtam semmit, — szólt gyorsan Veszélka — és ha mondtam volna valamit, kérlek pajtás, felejtsd el, nem jó az, ha az ember többet tud, mint szükséges.

Rózsa Sándor felugrott a padról és csillogó szemekkel kiáltott:

— Ez fenyegetés, Jancsi?

— Nem a, csak jó tanács, — felelt nyugodtan Veszélka.

— Az már más, — szólta Rózsa Sándor és ismét leült helyére.

Veszélka pedig folytatta abbahagyott beszédjét:

— No hát igen, előkelő üzlettársam van, Kercsey Andor.

— Ugy hát mégis jól hallottam az éjszaka? — kérdezte Rózsa Sándor.

— Talán, de mondtam már, felejtse el mindazt, amit az éjjel hallottál.

— Miért?

— Mert még nem vagy a bandámnak a vezére, — felelt Veszélka.

— A bandád vezére? Hát neked ismét bandád van?

— Mit csűrjem, tagadjam — van! Nekem rémitő sok dolgom van itt a háznál és így, amint csak megtudtam, hogy hazajöttél, rögtön reád gondoltam és elhatároztam, hogy reád bízom a banda vezetését.

— És ha én azt el nem fogadom?

— Majd elfogadod, ha most nem, akkor később, — felelt nyugodtan Veszélka.

— És ha most sem, később sem fogadom el?

— Akkor mi ketten olyan jó barátok maradunk, mint voltunk, te jöhetsz és mehetsz, amikor csak akarsz, házam portája előtted mindig nyitva van mindaddig, míg az itt történendőkről hallgatsz.

— Ugyan Jancsi, már hogyan gondolhatod, hogy én —

— Tudom, tudom, Sándor és épp azért nincsen is előtted titkom és remélem, hogy elfogadod ajánlatomat.

— Azt már nem teszem, — felelt nyíltan Rózsa Sándor.

— És miért nem?

— Van reá elég okom, — felelt Rózsa Sándor.

— Hadd halljam, — szólt nyugodtan Veszelka.

— Majdnem tizennyolcz évet ültem Kufsteinban és ezen idő alatt 1600 botütést mértek reám és úgy hiszem most elég volt a börtönből, nem akarok többé oda visszakerülni.

— Te, Sándor, mondok én neked valamit, — szólt a pipájára gyujtva Veszelka János.

— Hadd halljam, Jancsi.

— Még a börtön is jobb a nyomornál; a botozás pedig megszűnt.

— Van még ezenkívül is más okom. Mikor kibocsátottak Kufsteinból, megfogadtam, hogy most már tisztességes életet fogok élni és ezt meg is ígértem úgy a Wenckheim miniszter urnak, mint a méltóságos Teleky Blanka grófkisasszonynak.

— Hát te ezeket honnan ismered? kérdezte nagy érdeklődéssel Veszelka.

— A grófkisasszonyt Kufsteinból ismerem.

— Kufsteinból? Hát lopott a te grófnőd? — nevetett Veszelka.

— Lopott az öregapád anyja! — kiáltott dühösen Rózsa Sándor, odazárták a szegény grófnőt, mert résztvett a forradalomban. Hat esztendeig volt Kufsteinban és én szolgáltam ki őt. Ezért aztán, mikor a grófné kiszabadult, ki is vitte a miniszter ur ő kegyelmességénél, hogy nekem a király által megkegyelmeztetett és mikor Kufsteinból Pestre érkeztem, oda vittek a kegyelmes miniszter urhoz, aki látni akart

és odajött a méltóságos grófnő is és én mindkettőnek becsületszavamat adtam, hogy becsületes életet fogok élni és akkor haza bocsátottak, a grófnő még 500 forintot is adott és azt mondta: Rózsa Sándor, hogyha kell kendnek valami, itt a czimem, irjon nekem kend levelet és én nem fogom elfelejteni soha, milyen hű volt irántam. Ezt mondta a méltóságos grófnő és én a kezeit megcsókoltam.

— És az öreg ember e szavaknál egy könnyet törült ki a szeméből.

— Ah, — szólt Veszélka, — hiszen akkor neked jó módod lesz, csak irnod kell a méltóságos grófnénak.

— Vagy a miniszter urnak, — szólt Rózsa Sándor szerényen.

— És majd jönnek aztán a nagy pénzes levelek. Hja, ha ez úgy van, akkor te persze nem fogadhatod el az ajánlatomat! Mondd csak Sándor, irtál már nekik?

— Most akarok levelet iratni a miniszter urnak, meg a grófnőnek is a házam miatt.

— Igen — igen — majd építenek azok neked házat! — nevetett gunyosan Veszélka és egy kis szünet után hozzá tette:

— És mihez fogsz itthon?

— Majd munka után nézek.

— Jól teszed, — szólt Veszélka és felállt a helyéről.

— Ugy-e, hogy igen? kérdezte Rózsa Sándor.

— Persze, hogy jól! Ha az embernek ily magas pártfogói vannak, akkor lesz neki pénze is, háza is és munkája is. Persze, hogy becsületes életét élji

Hát tudod mit, Sándor, nekem most sok a dolgom — ugy-e te haza mégy most?

— Igen, haza megyek!

— Nem fog téged többé senki feltartani. Amit mondtam, azt mondtam. Jöhetsz - mehetsz, amikor akarsz. Házam kapuja mindig nyitva a számodra. És most, Sándor, mielőtt haza indulsz, mondok neked még valamit.

— Szólj Jancsi, hallgatlak!

— Vigyázz jól arra, amit most mondok neked, szólt Veszelka. A te magas pártfogóid nem igen fognak többé veled törődni és ha egyszer is fogsz tőlük valamit kérni, akkor sem fognak még csak felelni sem.

— Az lehetetlen, hiszen megigérték! — kiáltotta a meggyőződés hangján Rózsa Sándor.

— Megigérték! Mit nem ígérnek ily nagy urak, ha jó kedvük van, nevetett Veszelka, — de azért nem tartanak meg azok semmit sem.

— Hiszen én nem pénzt, csak igazságot kérek tőlük, — szólt Rózsa Sándor.

Veszelka János felkaczagott.

— Igazságot! Pajtás, azt még nehezebben adják, mint a pénzt.

— Majd meglátjuk, — szólt Rózsa Sándor.

— Meg bizony, de én nem hiszem, hogy a te minisztered, vagy az a grófnő segítségedre lesz. Azt is mondtad Sándor, hogy munka után fogsz nézni. Jól van! De én úgy vélem, hogy nézhetsz, kereshetsz, de találni nem fogsz semmit. Ne haragudj Sándor, mert igazat mondok. De ugyan kérlek, mondd csak, ki fog egy öreg, összetörődött, erejéből kifo-

gyott, fegyházviselt embernek munkát adni, mikor annyi ifju, teljes erejében levő tisztességes, büntetlen ember munka nélkül van. Ezt magad is beláthatod.

— Igazad van, János, de azért én mégis utána nézek.

— És ha nem találsz? Ha a magas pártfogóid megfeledkeznek rólad? Ha munka nélkül, nyomorban leszel, mihez fogsz akkor?

— Akkor — akkor a tied leszek, Jancsi, — kiáltott Rózsa Sándor, — a tied, vagy az ördögé, ami utóvégre is mindegy.

Rózsa Sándor ezzel kirohant a korcsmából és elhagyta a keczeli csárdát.

X. Rózsa Sándor megkapja a nagy urak leveleit.

Rózsa Sándor a keczeli csárdából hazafelé iparkodott. Minél távolabb ért a csárdától, annál jobban határozta el magában: No ugyan ide sem teszem többé a lábamat!

És aztán mindjobban sietett, mintha félt volna valamitől az átkozott csárda környékében. Itt, ott, jobbra-balra pillantott, mintha kereste volna azokat a fegyveres őröket, kik idejövetelekor oly kellemetlen módon feltartották utjában, de bármennyire is kutatótt éles szemével, nem birt egyetlen egy őrszemet sem látni. Pedig mintha érezte volna, hogy folyton körülveszik Veszélka emberei. Tudta ő nagyon jól, hogy a Veszélka emberei köröskörül bujkálnak a magas kukoriczában, meglesik minden lépését és csak azért nem mutogatják magukat, mert ezt Veszélka János megtiltotta nekik.

«Mehetsz, jöhetsz, amikor neked tetszik, részedre mindig nyitva a házam kapuja.» Így szólt hozzá még csak egy óra előtt hajdani jó barátja és cimborája, akiből most már vezér lett, míg ő maga, a hajdani vezér, a hajdan rettegett Rózsa Sándor, szegény földönfutóvá lett.

Nem igen szívesen gondolt Rózsa Sándor erre és mégsem kergethette ki magából ezt a gondolatot. Milyen biztosra vette ez a Veszélka azt, hogy ő utóvégre mégis csak visszatér régi mesterségéhez, hogy szabad utat enged az ő titokzatos csárdájához.

— De bizony Jancsi barátom, ebből bizony nem lesz semmi sem. Elég volt nekem Kufsteinből, még ha nem is botoznak már ott, — mormogott magában Rózsa Sándor és gyorsabban haladt előre és szinte örült, mikor már messziről látta Dorozsma utolsó házát, a cigányputrit, amely előtt most is ott ült az örült Örzsi és rakosgatta a fapadon kártyáit.

Rózsa Sándor, mikor a faluhoz ért, a zsebébe nyult, hogy egy pár krajczárral lerázhassa magáról az örült asszonyt, de az most annyira el volt mélyedve kártyáiban, hogy észre nem vette. Így tehát Rózsa Sándor gyors lépésekkel haladt el a putri mellett és egyenesen Czingár Dani háza felé tartott. Utközben volt a községháza, Rózsa Sándor el akart mellette haladni, mert bár szándékában volt a miniszternek levelet iratni, mégis csak két-három nap múlva akarta tenni, mert, hej, nagy dolog ám az ilyen levél, jól meg kell azt fontolni — gondolta Rózsa Sándor és már el is hagyta a községháza kapuját, mikor az hirtelen kinyílt és Réthy uram, a jegyző az utcára lépett.

— Lám, lám, — mondta a jegyző, — hiszen ez Rózsa Sándor, aki büszkén a község háza mellett elmegy, anélkül, hogy bejönne. No ez szép, nagyon szép. Hallja kend, Rózsa Sándor! . . .

Rózsa Sándor visszafordult és meglátva a jegyzőt, tisztességesen köszönt neki:

— Adjon isten jó napot, jegyző uram.

— Adjon isten kendnek is, Rózsa Sándor. Lám, lám, kend nem is jön már errefelé?

— Hát bizony egy kis dolgom volt, el voltam . . .

— Lám, lám, el volt, ez szép, nagyon szép. Kend ott volt talán a keczeli csárdában?

— Ott is voltam, — felelt Rózsa Sándor.

— Ott volt? Lám, lám, ez szép, hogy ott volt. Nagyon szép. Nos és kapott kend munkát?

Rózsa Sándor erősen ránézett a jegyzőre és rosszkedvűen felelt:

— Kaphattam volna, de még nem fogadtam el.

— Lám, lám. Ezt nem jól tette kend, a jó munkát mindig el kell vállalni.

— Majd még gondolkozom erről.

— Ez szép, nagyon szép. Csak gondolkozzék kend. Persze azt a levelet most már nem iratja meg.

— Dehogy is nem. Sőt nagyon is megíratom és mert jegyző uram éppen szóba hozta, hát biz én nem bánám, ha rögtön megírná.

— Ha rögtön megírnám? Lám, lám, ez szép, nagyon szép, de kend tán azt gondolja, hogy nálam halomszámra van az a finom miniszterpapiros, amilyen a minisztereknek irnak, azt Szegedéből kell hozatnom.

— Hát akkor hozassa meg azt a papirost, mert én holnap szeretném a levelet megíratni, jegyző uram.

— Ez szép, nagyon szép. Itt is lesz holnap, meg is írom, csak mondja kend el, hogy mit irjak a kegyelmes urnak.

— Hiszen megmondtam már, jegyző uram, — szólt türelmetlenül Rózsa Sándor, — írja meg a kegyelmes Wenckheim miniszter urnak, hogy hogyan és mikép arverezték el távollétem alatt házamat és földemet, írja meg neki, hogy én most hajléktalan vagyok és írja meg neki, hogy én, a Rózsa Sándor, kéretem, segítsen valami módon a jogomhoz, segítsen valami módon a bajomon.

— Lám, lám, ez szép, ez nagyon szép, — nevetett Réthy uram, — de fog-e a kegyelmes ur még kendre emlékezni?

— Már hogyne emlékezne, mikor csupa kíváncsiságból maga elé hivatott és úgy beszélgetett velem, akár mint én most jegyző urammal beszélek.

— Lám, lám. Ugy beszélt kenddel? Ez szép, nagyon szép, szólt a jegyző, csakhogy a miniszter uraknak igen gyenge emlékezetük van, főleg pedig akkor, mikor kérnek valamit tőlük.

— Ugy? — szólt Rózsa Sándor, hát azon segíthetünk. Tudja mit jegyző ur? Irjon mindjárt két levelet.

— Két levelet? Lám, lám, ez szép, nagyon szép. És miért két levelet?

— Hát egyet a kegyelmes Wenckheim miniszter urnak, egyet pedig a méltóságos Teleky Blanka grófnőnek.

— Teleky Blanka grófnőnek? Lám, lám, ez szép, nagyon szép. És mit irjak a méltóságos asszonynak?

— Hát azt, amit a miniszter urnak és írja meg a méltóságos asszonynak, hogy kéretem, járjon el az érdekebben a miniszter urnál.

— Lám, lám. Ez szép. Ezt megírom. Ennek meg is lesz a hatása.

— Ugy-e?

— Persze, hogy meglesz, csak hogy ez most már két levél és kend csak belátja, hogy két ilyen nagyfontosságú levélért több jár, mint egy levélért.

— Persze, hogy belátom, hát mennyit kér jegyző uram a két levélért?

— Hát olcsón fogom csinálni, tizenöt forintért.

Rózsa Sándor szó nélkül kivett a tárczájából két tizes bankót és átadta a jegyzőnek.

— Jegyző uram, nem szoktam fukarkodni, itt van husz forint, de aztán szépen írja meg azt a két levelet.

— Lám, lám. Ez szép, nagyon szép. Meg lesz az úgy írva, hogy még a kegyelmes ur titkárja se irhatná szebben. Bizza kend ezt csak reám. Holnap reggel eljöhet a levelekért.

— Jól van, eljövök, Isten áldja meg jegyző uram!

Czingár Dani éppen az udvaron befogta a lovait, mikor Rózsa Sándor belépett.

— Nini, — kiáltott Czingár, — hát kend visszajött?

— Miért ne jöttem volna vissza?

— Hát azt gondoltam, hogy kend elmegy Veszélcához, — szólt Czingár.

— Ott is voltam.

— Ott volt? És Veszekának nem volt munkája kend részére?

— Dehogyan nem volt. Volt neki, kínált is, de én egyelőre nem fogadtam el.

— Mi a manó? Kend nem fogadta el a Veszeka munkáját? kiáltott csodálkozva Czingár.

— Nem.

— Persze, jól tette kend, nagyon jól tette, minek is fogadjon kend munkát, mikor a Czingár Dani házánál ehetik és ihatik kend, — mondta gunyosan Czingár Dani.

— Hallja kend, gazda uram, — felelt most Rózsa Sándor dühösen, — nekem kend ne ajándékozzon semmit, én megfizetem kendnek a szállást, meg minden falat kenyeret, amit a kend házánál eszem.

— Nem vagyok én koresmáros, hogy kend nekem fizessen.

— Ha pedig kend vendégnek fogadott, akkor ne tegyen nekem szemrehányást azért, hogy én nem fogadtam el az olyan munkát, amely nekem nem tetszik. Különben is, mondok én kendnek valamit, én összeszedem a holmimat és bemegyek Szegedére a vendéglőbe lakni.

— Ejnye de megharagudott kend, mondta Czingár, hiszen nem úgy értettem én azt, amint mondtam, tőlem akár két esztendeig is itt lehet kend és én mindig szívesen látom, csak hogy azt akartam monhani, hogy kár volt azt a munkát el nem fogadni.

— Az már aztán az én dolgom, hogy kár volt-e vagy nem, — szól még mindig haragosan Rózsa Sándor — és az én ügyembe nincsen senkinek beleszólása.

— Persze hogy nincs, hogy is lenne, — mondta Czingár Dani, — mindenki legjobban tudja, hogy mit cselekszik. Magam sem szeretem, ha más ember az én munkámba beleköttyog. No de ne haragudjék már kend, maradjon kend tovább is csak az én szívesen látott vendégem, itt a kezem, hogy szívesen látom, az imént csak eljárt a szám, ne haragudjék kend és mondja inkább, miért nem fogadta kend el a Veszelka János munkáját?

— Hát egyelőre nem fogadtam el, olyan munkát kaphatok én bármikor.

— Ah, értem, értem, kend azt hiszi, hogy az olyan munkát, mint a Veszelkáét, a saját szakállára is megcsinálhatja kend.

— Nem, nem, — felelt gyorsan Rózsa Sándor, — azt nem hiszem, csak azért nem fogadtam el, mert egyelőre általánosan nem akarok ilyen munkát kezdeni, várok más valamire.

Ezzel aztán Rózsa Sándor bement a szobájába. Czingár Dani utánanézett és fejcsóválva mondta:

— Még sem a régi már az öreg. Fél a jó munkától. Hej, nem is csoda. Hosszu idő az olyan tizen-nyolcz esztendő.

E napon aztán Czingár Dani többé nem beszélt Veszelka János munkájáról Rózsa Sándorral.

Másnap délelőtt Rózsa Sándor elment a jegyzőhöz és már készen találta a két levelet. A jegyző felolvasta Rózsa Sándor előtt és miután ez meg volt elégedve, három keresztet iratott Rózsa Sándorral minden levél alá, a leveleket borítékba zárta, lepecsételte és aztán a borítékra ráírta a címet. Mikor

aztán ezzel is elkészült, odaadta a leveleket Rózsa Sándornak és mosolyogva mondta:

— Lám, lám, ez szépen sikerült. Ezeknél szebb leveleket még a megyei főjegyző ur se irt volna ily potom pénzen kendnek. Itt van, átadom most kendnek a leveleket, vigye azokat Szegedére a postára és kívánom, hogy jó eredményt érjen a levelekkel. Szegeden a postánál minden levélért 35 krajczárt fog kend fizetni. Isten áldja meg!

Rózsa Sándor begyalogolt Szegedére és feladta leveleit. És most, mint aki jól végezte dolgát, haza ment Dorozsmára és várta a feleletet a leveleire.

És multak napok, hetek, mult az első és a második hónap, de válasz nem érkezett. Rózsa Sándor mind gyakrabban látogatott el a jegyzőhöz, ki mindig csak azzal vigasztalta:

— Hja, nem válaszolnak ám olyan gyorsan a miniszter urak, mint kend hiszi. Legyen kend csak türelemmel.

És Rózsa Sándor hazament és tovább várt. Időközben többször eljárt nála Vilma, a Julcsa leánya és kért, könyörgött, hogy vessen véget az ő szégyenének, vegye el az anyját, Veszélka Julcsát, ki ugysem fog már soká élni, mert nagyon beteg szegény, de Rózsa Sándor csak mindig azzal vigasztalta Vilmát:

— Legyetek türelemmel, majd meggondolom még ezt a dolgot.

Egy nap aztán ismét eljött Vilma Czingár Dani házához apja látogatására. Rózsa Sándor nem volt otthon, a jegyzőnél volt, aki ismét azzal vigasztalta, hogy legyen türelemmel.

— De, hallja jegyző uram, most már kifogytam a türelemből, — szölt Rózsa Sándor, — hiszen már több mint két hónapja, hogy azokat a leveleket irtam.

— Két hónapja? Lám, lám. Az szép, nagyon szép. De hát mit gondol kend? Azt hiszi, hogy nincs a kegyelmes urnak más dolga, mind kendnek felelni?

— Ej mit, — kiáltott Rózsa Sándor, — tudom én már, mit fogok tenni. Felmegyek én Pestre a kegyelmes urhoz.

— Lám, lám, kend fel akar menni Pestre? Az szép, nagyon szép. De a miniszter nem fogja kendet fogadni.

— Azt szeretném én látni!

— Lám, lám, azt meg fogja kend látni. Ismerem én a nagyurakat jobban, mint kend. De ha már fel akar menni kend, én nem tarthatom vissza. De azt tanácsolom, várjon kend még hétfőig, ha addig nem jön a válasz, akkor nem bánom, ha felmegy.

Rózsa Sándor beleegyezett és igen rossz kedvben ballagott hazafelé. Mikor Czingár Dani házához ért, ott találta az utcán a kapu előtti kis padon ülve Vilmát, ki gyorsan felállt és szívélyes hangon mondta:

— Adjon Isten jó napot, apám uram.

— Te, már ismét itt vagy? Mit akarsz?

— Édes anyám nagyon beteg.

— Hát én orvos vagyok?

— Igen, kend meggyógyíthatná édes anyámat.

— Gyógyítsa meg a...

— Ne beszéljen kend istentelenül, apám uram, szölt könnyes szemmel Vilma.

— Ne pityeregj, mondd inkább, hogy mit akarsz?

— Anyám küldött. Azt mondta, hogy érzi az utolsó óráját és könyörögve kéreti kendet, hogy emlékezzék az ígéretére.

— Hagyjatok azzal az ígérettel békében, mondtam már, hogy meggondolom a dolgot.

— Sokáig tart, míg kend gondolkozik, apám és édes anyámnak nincs már sok ideje a várakozásra.

— Nincs ideje? Akkor fusson el.

— Hallgasson kend az ilyen beszéddel, tudja kend, hogy nem szeretem hallgatni.

— Hát aztán minek jössz ide?

— Mert akarok kendnek valamit mondani.

— Nem vagyok rá kíváncsi.

— Nem bánom, azért mégis megmondom. Ha kend, apám uram szombatig nem veszi el az anyámat, akkor én levelet iratok Teleky Blanka grófnőnek!

Rózsa Sándor e szavakra szinte visszatántorodott és ijedten kiáltott:

— Te, leány... Vilma, mit mondtál?

— Azt mondtam, hogy megíratom Teleky Blankának, hogy milyen derék, szavát tartó férfi az én apám uram!

— Vilma, kiáltott Rózsa Sándor, honnan ismered te a grófnő nevét? Honnan tudod...

— Ne törődjék ezzel kend, elégedjék meg azzal, hogy tudom és hogy fel fogom használni azt, amit tudok. Hogy honnan tudom, azt úgy sem mondom meg kendnek.

— Te Vilma, mondok én neked valamit, egy szót ha irsz a grófnőnek, én agyonütlek.

— Nem félek én a fenyegetéseitől, a rablókól ugyanis mindig gyilkosok lesznek.

— Vilma! . . . kiáltott hörögve Rózsa Sándor és a leány felé rohant. De a leány villámgyorsan és egy kigyó ügyességével kitért előle és zsebéből egy kis kést kirántva, villogó szemmel kiáltott:

— Ne merje kend ellenem a kezét emelni, különben megmutatom, hogy én csakugyan a kend leánya vagyok.

Rózsa Sándor visszahökken a leánytól és megtörve, lesujtva érezte, hogy most már másod izben történt, hogy saját vére emelte a kezét ellene. Egy mellette álló fához támaszkodott és halk hangon mondta:

— És egy ilyen leányt törvényesítsek?

— Igen, felelt a leány, törvényesítsen apám, aztán nem bánom, ha darabokra tép is. Adja vissza anyámnak a becsületét, adjon nekem, apám, nevet.

— Majd meggondolom a dolgot.

— Ezt már kend többször mondta és nekünk nincs idő a várakozásra. Nem, nem apám, vagy-vagy! Tegye meg kend a kötelességét szegény anyám iránt, vagy . . .

— Vagy te a grófnénak irsz? Ugye, ezt akartad mondani, Vilma?

— Ezt, felelt a leány.

— Nohát nem bánom, irj. Hiszen nekem sem válaszol.

Ezzel Rózsa Sándor ott hagyta az utcán a leányát és berohant a házba. Alig hogy köszönt a pitvarban álló Czingáréknak. Egyenesen bement szobájába és egész nap ki se jött többé.

Egy nyugtalanul és álom nélkül töltött éjszaka után Rózsa Sándor korán reggel azzal az elhatáro-

zással ébredt, hogy mostantól kezdve körüljár a gazdáknál és munkát keres. Felöltözött és úgy lépett be Czingárékhoz, kik már várták a reggelivel.

— Adjon Isten gazd'uram, szólt Rózsa Sándor.

— Adjon Isten kendnek is, felelt Czingár Dani, hát kend hová készül?

— Széjjel nézek egy kis munkáért.

— Sok szerencsét kívánok kendnek, szólt Czingár, de azért egy kis papramorgót bevesz. Üljön kend le, már vártuk kendet.

Az asszony is kínálta, odatolta neki a széket és Rózsa Sándor leült. Czingár Dani töltött neki a pálinkából, Czingárné pedig hozzátolta a paprikás szalonnát és a fehér kenyeret és mikor Rózsa Sándor falatozni kezdett, az asszony kiment a konyhába széjjelnézni.

— Hát merrefelé akar ma menni?

— Elnézek majd Kondorosra, Csabra és talán lefelé is megyek a szentesi határba.

-- Hát csakugyan nem tudott Veszekával meg-egyezni?

— Nem alkudtam vele.

— Miért nem?

— Hát tudja kend, gazd'uram, arra a munkára még van időm, azt bármikor elvállalhatom.

— Tehát ha itt sehol sem kap kend más munkát...

— Akkor felfelé megyek és Pesten tul, talán Bakonyban keresek munkát.

Czingár Dani egy ideig hallgatott és aztán hosszabb szünet után kérdezte:

— Mondja csak kend, összeszólalkozott kend Veszelkával?

— Nem én, felelt gyorsan Rózsa Sándor; a legjobb barátságban távoztam tőle.

Ujabb szünet után Czingár Dani felkelt és odalépett Rózsa Sándorhoz:

— Mondok én kendnek valamit.

— Hadd halljam, gazd'uram.

— Kendet nagyon bántja az, hogy Veszelka most a kend gazdája legyen, holott egyszer kend volt a gazda.

Rózsa Sándor felugrott, nagyot nézett Czingár Danira, aztán ismét leült és halk hangon mondta:

— Sohasem voltam irigy.

— De ugy veszem észre, hogy ez mégis fájna kendnek — szólt Czingár Dani.

Rózsa Sándor felelni akart, de e pillanatban mély öblös hang hallatszott a konyhából.

— Itthon van Rózsa Sándor? Két levele van itt.

Rózsa Sándor az ajtóhoz rohant, felnyitotta és kikiáltott:

— Itt vagyok. Én vagyok az a Rózsa Sándor. Ide azokkal a levelekkel!...

A levélhordó kérdőleg nézett Rózsa Sándorra, vállait vontá és azt mondta:

— Hohó, várjon csak kend, ez nem megy ám olyan gyorsan! Ajánlott hivatalos levele van és én nem ismerem kendet. Tudja kend a személyazonosságát igazolni?

— A személyazonosságomat? Mi az?

— Hát mivel tudja kend igazolni, hogy tényleg Rózsa Sándor?

— Micsoda, hát én ne legyek Rózsa Sándor, hát ha az nem vagyok, akkor ki lennék?

— Kend nem ért engem, kend soha sem volt hivatalnok, szólt büszkén a levélhordó. Hiszen az meglehet és én el is hiszem, hogy kend csakugyan Rózsa Sándor, az a Rózsa Sándor, akinek ez a levél czimezve van. De az nem elég, hogy én hiszem, az sem elég, hogy kend az a Rózsa Sándor, mert azt be is kell bizonyítani tanukkal, mert a magyar királyi postahivatal nem hisz ám senkinek. Értette kend most?

— Nem én. Hát bebizonyítsam, hogy én én vagyok?

— Igen, ez az, felelt büszkén a levélhordó, és mig kend azt hitelesen be nem bizonyította, addig nem is kapja meg kend a leveleket.

-- Teringettét, de furcsa lett itt minden, mióta távol voltam, szólt Rózsa Sándor, most még azt sem hiszik el az embernek, hogy tényleg ő az, akinek ismerik.

— Hát van-e kendnek ismerőse, aki a kend személyazonosságát bebizonyítja, kérdezte a postás.

— Van hát, felelt Rózsa Sándor, itt van a házigazdám, ugy-e kend ismer engem?

— Hogyne, felelt Czingár Dani, ismerem én kendet.

— Ohó, szólt a levélhordó, ez más. Kend ismeri ezt az embert?

— Ismerem hát!

— Ez Rózsa Sándor?

— Persze, hogy az!

— És kend merne erre esküt is tenni?

— Esküt? Hát tudja kend, Mihály bácsi, annyira mégsem ismerem.

— Hát honnan ismeri kend Rózsa Sándort?

— Hát néhány hónap előtt hozzám jött azzal, hogy ő Rózsa Sándor és én elhittem neki.

— No lássa kend, hogy nem ismeri. Ezt a tanut a magyar királyi posta nem ismeri el. Van-e kendnek más tanuja, hogy kend Rózsa Sándor?

Rózsa Sándor kissé gondolkozott, aztán felkiáltott:

— Van hát, Veszélka János, a keczeli csárda koreszmárosa.

— Hogyan, Veszélka János ismeri kendet?

— Igen, ismer még gyermek korom óta.

— No lássa kend, ez aztán az azonosság! Hát hozza kend Veszélka János uramat ide és ha ő azt mondja, hogy kend tényleg Rózsa Sándor, akkor kikapja a leveleit.

— De csak nem szaladhatok én most Veszélkáért?

— Akkor elviszem a leveleit.

— De ha ő nem akar ide jönni?

— Akkor a levelek visszamennek.

— De már most mit tegyek? kiáltott dühösen Rózsa Sándor.

— Nem tud valami más tanut megnevezni? kérdezte a levélhordó.

— Nem ismer itt engem senki.

— Talán van kendnek valami okmánya.

— Okmány? Mi az?

— Hát utlevél, keresztelő levél, vagy igazolvány.

— Az nincs, felelt Rózsa Sándor.

— Akkor sajnálom, visszaviszem a leveleket.

— De Mihály bácsi, azt csak nem teszi?

— Dehogyan nem teszem, nagyon is teszem. Hát semmi okmánya sincs kendnek?

— Nincs.

— De hogy élhet kend igazoló okmány nélkül? Nálunk még a cigány sem élhet pakszus nélkül. Csak valami papirosa lesz kendnek?

— Papiros? Papiros? Van. Várjon csak egy perczig Mihály bácsi, hozom már.

Ezzel aztán Rózsa Sándor kisietett a szobából és néhány perc múlva nagy összehajtott levelet a kezében lobogtatva jött vissza.

— No, itt van, Mihály bácsi, ez talán csak elég lesz.

És átadta a levelet, melyen egy nagy viaszpecsét volt látható.

A postás egy pillantást vetett a pecsétre és fejcsóválva kérdezte:

— A kétfejű osztrák sas? Hát ez mi legyen?

— A Kufsteinből való elbocsátási levelem. Olvassa csak kend.

— Olvasni? Hja, ha én olvasni tudnék, sóhajtott a jámbor postás. De annyit már látok, hogy ez nem magyar királyi okmány, hát majd odaviszem a postamester urnak.

És a levélhordó az elbocsátási levelet a zsebébe dugva, az ajtó felé fordult.

— No, mi van Mihály bácsi, adja már a leveleimet, kap jó borraivalót, szolt türelmetlenül Rózsa Sándor.

— Micsoda? Borraivaló? Kend tán meg akar vesztegetni? Még ha egy forintot is ad, akkor sem adom oda a leveleket!

— Mihály bácsi! Adok én kendnek három forintot, adja már a leveleimet. Itt a három forint.

— Micsoda? Három forintot ad kend? És kend a becsületszavát is adja, hogy kend tényleg az a Rózsa Sándor?

— Esküszöm, hogy én vagyok az.

— Hát ha kend megesküszik, az már más. Mért nem esküdött kend mindjárt? Ide azt a három forintot! Így ni, itt vannak a levelei és Isten áldja meg kendet.

Evvel aztán Mihály bácsi átadta a leveleket és távozott. Rózsa Sándor és Czingár Dani egy darabig nézték a nagyobbik levelet, melyen nagy viaszkos pecsét volt a magyar czimerrel, de mivel egyikük sem tudott írni, olvasni, Rózsa Sándor óvatosan beletette a két levelet a tarisznyájába és odaszólt Czingárnak:

— Elmegyek a jegyzőhöz. Az majd elolvassa.

Vége a harmadik résznek.

Rózsa Sándor vége.

— A negyedik (utolsó) rész. —

Rózsa Sándor regényét lehetetlen volt a tervezett 3 kötetbe beszorítanunk az időközben fölgyülemlett uj adatok halmaza miatt. A szerző ugyanis csak most kapott engedélyt arra, hogy a

Rózsa Sándor ügyével foglalkozó összes törvény-
székek titkos irataiba betekintést nyerhessen.

Ugy a szerző, mint a kiadók nem kimélték
költséget és fáradságot, hogy a regény befejező
kötete az előző köteteket érdekesség szempontjából
ne csak elérje, hanem azokat fölül is mulja. A szerző
mégegyszer beutazta Szeged, Csongrád, Dorozsma,
Horgos, Szentes, Kondoros, Kistelek, Félegyháza,
Pusztá-Péteri, Mindszent, Algyő, Kun-Szent-Márton,
Szegevár stb. környékét, s ott az irattárakban, ugy-
szintén a még életben levő kortársaktól tömérdek
új, még sehol meg nem jelent adatot gyűjtött.

Ezen negyedik és utolsó kötet fogja valójában
a szegedi csillagvár titkait tartalmazni. E kötet
november havában 10 sűrűn nyomtatott iven
(160 oldal) fog megjelenni. A könyv 18 fejezetben
a következőket fogja tartalmazni:

- I. Rózsa Sándort cserben hagyják régi pártfogói.
- II. Rózsa Sándort cserben hagyja az egész világ.
- III. Az új szövetségesek : Rózsa Sándor, Veszélka János
és Kersey Andor.
- IV. Az alföldi betyárvilág.
- V. Rablótámadási tervek egy vasut ellen.
- VI. Veszélka Julesa árvája.
- VII. Rózsa Sándor legnagyobb büntette. — József
főherceg szavai.
- VIII. Ráday Gedeon gróf — királyi biztos.
- IX. A titokzatos Ladányi Ignác és Laucsik Máté, a
rettegett vizsgálóbíró.

- X. Dolgozni kezdenek a szegedi csillagvárban.
 XI. Kinvallatások a csillagvárban.
 XII. A dorozsmai csapda.
 XIII. A bosszu angyala.
 XIV. Ráday gróf a föld alatt kutat.
 XV. Rózsa Sándor vallatása.
 XVI. A szomjuság hatalma.
 XVII. Rózsa Sándor vallomásai.
 XVIII. Rózsa Sándor vége.

A kötet gyönyörű színes czimboritékkal lesz ellátva, ára azonban a régi marad. (Bolti ár 2 korona, kedvezményes ár 50 fillér.)

Ezen negyedik kötet végén szintén fogunk olvasóinknak újabb rejtvénypályázattal kedveskedni.

Kiváló tisztelettel

«ÉRDEKES KÖNYVTÁR»
 szerkesztősége és kiadóhivatala
 Budapest, V., Kálmán-utca 2.

☞ Rejtvénypályázatunk. ☜

Viszonzásul a nagyfoku pártolásért, melyben olvasóink népkönyvtárunkat részesítették, ezennel rejtvénypályázatot hirdetünk a következő feltételekkel:

Mindenik olvasónk, ki az alanti rejtvényeket egészben vagy részben megfejti, jogosítva van a rejtvénypályázaton részt venni. Mindegyik helyes megfejtő egy-egy megfejtett rejtvényért egy-egy szép kiállítású, érdekes tartalmu könyvet kap jutalmul teljesen ingyen, csupán a csomagolásért és bérmentesítésért csatolandó a megfejtéshez minden egyes könyvért 10 fillér levélbélyeg.

Tehát:	aki 1	rejtvényt	fejt meg,	az 1	könyvet	kap,	10 fillér	}	bélyeg beküldése után
	« 2	«	«	« 2	«	«	20		
	« 3	«	«	« 3	«	«	30		
	« 4	«	«	« 4	«	«	40		
	« 5	«	«	« 5	«	«	50		
	« 6	«	«	« 6	«	«	60		

Megfejtések csak a tuloldali rejtvénymegfejtési lapon fogadlatnak el, mely levágandó s czimünkre zárt borítékban beküldendő.

Csak postán érkező megfejtéseket veszünk figyelembe.

A negyedik (befejező) kötetben szintén fogunk rejtvénypályázatot közölni.

Kiváló tisztelettel

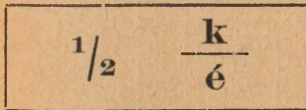
«ÉRDEKES KÖNYTÁR»

szerkesztősége és kiadóhivatala

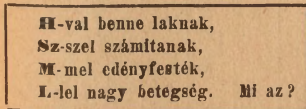
Budapest, V., Kálmán-utca 2.

A rejtvények a következők:

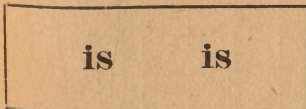
I.

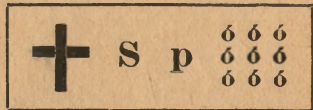
II.

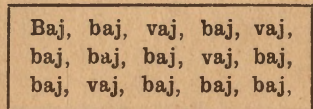
III.

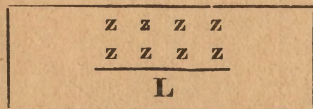
IV.

V.

VI.

Tessék fordítani!

Levágandó és zárt borítékban beküldendő a*következő címre :
«ÉRDEKES KÖNYVTÁR» szerk. és kiadóhivatala Budapest, V., Kálmán-utca 2.

Rejtvénymegfejtési lap.

A rejtvénypályázat megfejtése a következő:

- Első rejtvény megfejtése : .....
  - Második « « : .....
  - Harmadik « « : .....
  - Negyedik « « : .....
  - Ötödik « « : .....
  - Hatodik « « : .....
- A küldendő jutalomkönyvek csomagolására és bermenítésére szükséges bélyeget csatoltan küldöm.

Megfejtő neve :

.....

pontos lakcíme :

.....

20

(2)

1
K.C.

